

MEDNARODNI DOGODKI

KRONIKA

* NA KONGRESU FRANCOSE SOCIALISTICNE STRANKE sta skušala Blum in Mollet oživeti streljo silos, ki pa stvarno samo pripravljajo de Gaulleu pot na oblast. Oba govornika sta grozila z izključitvijo iz stranke vseh simpatizerjev KP in pa tistih, ki bi kritizirali socialistične ministre.

* TRETJA SILA je na pobudo iz Amerike vrgla svoje mreže tudi v sindikalno zvezo: Skupina »Delavska sila se je z Jouhauxjem na čelu odcepila od enotne delavske organizacije ter pozdravila Marshallov načrt.

* FRANCOŠKA NARODNA SKUPSCINA prefresa Mayerjev finančni načrt, ki predvideva zaradi štednje odpust 150.000 državnih uslužbencev. Hkrati pa določa ogromno zvišanje vojaškega proračuna na 244 milijard frankov, ki so predvsem namenjeni za vojne operacije v Indokitajski.

* PREDSEDNIK TRUMAN je v svojem govoru podprl Marshallov načrt, ki naj bi rešil Evropo stotilarnega nadzorstva. Za glavnega upravnika fondov za pomoč je imenovan Marshall sam, ki bo s podporo posebnega poslanika nadzoroval uporabo kreditov pri državah prosilkah. Truman med drugim predlaga znatno delovanje evropskih ladjedelnih, da bi lahko ZDA prodale 200 trgovinskih ladij. S tem bodo predvsem prizadele angleške ladjedelnice.

* JUGOSLOVANSKA VLADA je izročila italijanski vladi spisek kandidatov, ki jih predlaga za tržaškega guvernerja.

* MARSAL TITO JE V BUKARESTI podpisal pogodbo o prijateljstvu in medsebojni pomoči med Jugoslavijo in Romunijo.

* JUGOSLAVIJA IN MADZARSKA bosta uvažali in izvažali blago, ki je določeno po trgovinski pogodbi z Italijo, preko Trsta.

* NA OSVOBOJENEM GRŠKEM OZEMLJU so sestavili o božiču prvo demokratično grško vlado pod predsedstvom generala Markosa, vrhovnega poveljnika demokratske vojske. Vest je povzročila preplah pri grški vladi v Atenah in je imela velik odmev po vsem svetu. Demokratična vojska je obkolila važno mesto Kozakco.

* ITALIJANSKA USTAVODAJNA SKUPSCINA je sprejela novo ustavo, ki bo stopila v veljavo 1. januarja. Ustava je kompromis med različnimi političnimi načeli in določa med drugim tudi agrarno reformo, ki bo prizadela latifundiste, glavne Mussolinijeve pomočnike.

* POLJEDELCI ITALIJANSKEGA JUGA so zborovali, da si priborijo pravice, ki jih določa nova ustava.

* PRI VOLITVAH V SZ za pokrajinske, okrajne in krajevne sovjete je značala udeležba okrog 99 od sto. Generalisima Stalina so izvolili v 12 največjih mestih SZ.

* NEREDI V PALESTINI so zahtevali od 1. do 26. decembra t. l. 1684 žrtev, med katerimi je 316 smrtnih.

* PANAMSKA SKUPSCINA je zavrnila sporazum, ki ga je vlada sklenila z ZDA o odstopu vojaških oporišč, kar je povzročilo veliko presenečenje v Washingtonu.

O rumeni nevarnosti

Mac Arthur je uvedel na Japonskem reforme v stilu zapadnih demokracij.

Pred kratkim pa so se pojavili glasovi o tajnih terorističnih organizacijah s »tajno vlado«, ki baje ogrožajo Mac Arthurjeve reforme.

Te vesti so zelo razburile Mikadove ministre, ki so z resolucijo izrazili željo, naj bi ameriške čete ostale na Japonskem tudi po podpisu mirovne pogodbe.

Ali gre stvarno za nevarno militaristično organizacijo, ali pa za Mac Arthurjevo spletko, ki naj bi mu omogočila da bi še dolgo let vedril in oblačil na Daljnem vzhodu?

De Gasperijeva peta vlada tudi na trhlih nogah

Komaj je prenehala stavka v Franciji, že je ponovno zajel stavkovni val Italijo, in 10. t. m. je rimska delavska zbornica proglasila splošno stavko, ki je trajala dva dni.

Tisti, ki so videli v nastopu rimskega delovnega ljudstva izključno politično ozadje in prste »kominformac«, pozabljajo, da ima Rim s pokrajino 70.000 brezposelnih. In prav to je gnalo rimske delavce in nameščence, da so demonstrirali proti brezbriznosti vlade ter jo prisilili, da je odobrila kredit v znesku 8 milijonov lir za javna dela v rimskih predmestjih in nakazala vsem brezposelnim izredno božično dorklado.

Med stavko je policija brutalno nastopala: v Albanu je streljala na delavstvo ter pretepla poslanca Fajetto, ko je šel na zasedanje v zbornico. Policijske odrede je podprla vojska, ki je po Rimu demonstrativno defilirala s tanki in oklopnimi avtomobili.

Hkrati so tudi poizkušali razbiti stavko od znotraj in vodja stavkarkazov je bilo demokratično glasilo »Il popolo«, edini rimski list, ki je izhajal za časa stavke, ker se je zatekel za obzidje Vatikana, kjer tiskarji ne poznajo prekinitve dela.

Drugi val stavk je kasneje zajel Sicilijo, kjer že številke same, ki so jih objavili na kongresu demokristjanov, pričajo o težkih socialnih razmerah na otoku: 400.000 brezposelnih, 35.000 tuberkuloznih, 120.000 malaričnih, nepismenih pa brez števila. Skupno šteje vsa Italija poldrug milijon brezposelnih.

V takih okoliščinah se je pripravljala preosnova De Gasperijeve vlade s pritegnitvijo republikancev in Saragatovih desničarskih socialistov. Pogajanja so trajala mesec dni in že 15. t. m. se je De Gasperi predstavil s svojo novo, peto vlado, ki naj bi bila izraz strelje silos,

kakor mu je naročil neapeljski kongres demokristjanov, da se izogne »prokletstvu dveh skrajnih tabornov«.

Saragat in republikanci so prillili črni vladi nekoliko rožnate barve, ostali so pa generali brez vojske, ker se jim je del njihovih pristašev izneveril po prevzemu oblasti. Pogajanja so bila dolga in težavna, ker so novi ministrski kandidati zahtevali za vse važnejša ministristva, vojsko, notranje in zunanje zadeve, v čemer so pa le v neznatni meri uspeli, tako da se je moral Saragat »žrtvovati«, kakor se je sam izrazil.

De Gasperi je torej ostal neomejen gospodar vladnih vajeti. Saragat je postal podpredsednik vlade in predsednik ministrskega odbora za socialna vprašanja. Njegov pristaš Tremelloni je prevzel listnico industrije in trgovine. Republikanec Pacciardi je drugi podpredsednik vlade in predsednik ministrskega odbora za obrambo republikanskih ustanov. Drugi republikanec Fachinetti je prevzel ministristvo vojske. Tako je De Gasperiju uspelo obdržati v rokah svoje stranke policijo, ki ji načeluje demokristijan, notranji minister Scelba.

Ni slučaj, da sestava nove vlade sovпада z umikom ameriških čet iz Italije, s fantastičnimi vestmi o nameravanem vpadu JA v Trst in Italijo ter s križarjenjem ameriških vojnih ladij v italijanskih vodih. Med temi je tudi letalonosilka »Midway«, o kateri so celo govorice, da je obložena z atomskimi bombami, da bi tako dala več potrdarke prisotnosti strica Sama.

Novo vlado je prvi pozdravil njen pokrovitelj Truman, ki je dejal, da so ZDA tudi po odhodu ameriških čet pripravljene štiti De Gasperi-

ja in italijansko »neodvisnost«, kar kaže na možnost ameriške intervencije v Italiji.

Sicer so pa Američani zapustili v Italiji svojo »dlačko«, 600 ameriških tankov med katerimi jih je 300 znamke »Sherman« in ostalo na polotoku kot »darilo« ZDA, in so že bili v akciji pri zadnjih stavkah.

Končno je ostalo v ameriških rokah velik del italijanske industrije. Naj samo omenimo italijanske petrolejske družbe, ki so nad plavico

svojih akcij odstopile »Standard« in »Vacuum Oil«.

Ameriško »jamstvo« Italije, ki ga je tudi prevzela angleška vlada opravičujejo s tem, da so ti ukrepi potrebni za ohranitev itajanske mirovne pogodbe, za obdržanje sedanjega stanja v Sredozemlju, ko se položaj v Palestini vedno bolj zaostruje. Izgovarjajo se tudi s tem, češ da je bolgarska vlada tesno povezana s SZ.

Gospodarsko vnešavanje ZDA v Italijo je dobilo danes stvaren politični značaj protikomunizma, ki utegne pripeljati deželo v razmere iz l. 1922, medtem ko se Italija uvršča kot soseda Jugoslavije v prvo bojno črto tako imenovanega zapadnega bloka.

Toda obe delavski stranki sta razkrinkali v zbornici »peto De Gasperjevo pustolovščino«, ko sta dokazali protustavni značaj nove vladne kombinacije. Predsednik republike De Nikola namreč niti ni zaslišal obeh najmočnejših delavskih strank — komunistične in Nenrijeve socialistične —, kakor to zahteva ustavni običaj pri vladnih spremembah.

Vlada bo kljub svojim navidezni stabilnosti imela še veliko preglativ z delovnim italijanskim ljudstvom, ki je tudi novi De Gasperijevi vladni kombinaciji napovedalo neizprosno boj. Tako je že komunistični poslanec, bivši minister Scocimaro objavil, da bodo italijanski komunisti v letu 1948 povsod nastopali z borbenimi podvigi, pri čemer ni izključena tudi uporaba orožja. V takih razburkanih razmerah se Italija pripravljala na državnozborske volitve, ki bodo aprila 1948.

RENE MAYER, FRANCOŠKI FINANČNI MINISTER JE SORODNIK BARONA ROTSCILDA IN BIVSI RAVNATELJ NJEGOVE BANKE

Leto dni mednarodnega

(Nadaljevanje s 1. strani.)

v začetku leta je laburistična vlada v spoznanju tudi poveljne izbrpanosti Anglije sprejela dalekosežen sklep o priznanju neodvisnosti Indije, ki so jo uveljavili 15. avgusta, ko se je angleški kralj odpovedal naslovu cesarja Indije. Ta »najdragocnejši dragulj angleške kronske« (400 milijonov prebivalcev) so razdelili na muslimanski Pakistan in indijski Hindustan. Obe državi bosta imeli do nadaljnjega statut domoniona kot n. pr. Avstralija in Kanada. Tako upa Anglija na središčni način obdržati vpliv v svoji bivši koloniji zlasti pa gospodarski, ki si ga je že zagotovila s pogodbo. Toda dolgoletno suženjstvo je zapustilo posledice politike »divide et impera« in po proglasitvi neodvisnosti je prišlo do množičnih pokoljev med Indijci in muslimani, ki so tako pomešani, da ni mogoče med njimi potegniti točne državne meje.

Krčenje kolonialnih imperijev

Drugi korak k likvidaciji imperija je napravila laburistična vlada, ko se je odrekla mandatu nad Palestino in prepustila zadevo OZN, ki je po daljšem razpravljanju odločila — redke primer soglasnosti med ZDA in SZ — delitev Svete dežele na dve neodvisni državi: arabsko in židovsko in na mednarodno ozemlje Jeruzalema, česar pa Arabci v svoji vsearabski težnji nočejo pripoznati in tako se nadaljuje obojeborona borba med Arabci in Židi. Podobno kot v Indiji si skuša tudi tu Anglija po dohodu svojih čet zagotoviti vpliv posredno po kralju Transjordanije Abdulahu, ki sanja o Veliki Siriji. Angliji gre predvsem za zaščito njenih petrolejskih interesov.

Ce prištejemo še k vsemu temu

proglasitev neodvisnosti Birmantije, lahko rečemo, da se je angleški imperij od l. 1876, ko je bil na višku, skrčil na eno četrtino.

Končno ni več d. e. čas, ko bo morala Velika Britanija izprazniti Egipt, in letošnja potovanja maršala Montgomeryja tolmačijo kot pripravo na umik angleškega vojaškega središča iz Sredozemlja v kolonijo Kenijo.

Angleški vzgled je skušala posnemati Nizozemska, ki je šele po dolgih vojaških borbah priznala indonezijsko republiko in se sporazumela za njeno vključitev v Nizozemsko-indonezijsko unijo. Toda preveliki interesi trustov za indonezijski kavčuk so povzročili nesporazume o tolmačenju podpisane sporazuma: nizozemske čete so ponovno začele z vojaškimi operacijami in spor je prišel pred OZN.

Najmanj sreče v svoji kolonialni politiki ima Francija. Temu je poleg njene oslavitve mnogo kriv centralizem, ki je tipičen za vse romanske narode in ki ga je Francija tudi v svojih kolonijah dosledno izvajala. Sicer skuša sedaj ubrati — nekateri menijo, da je prepozno — po angleškem vzorcu bolj elastično formulo Francose unije. Toda francoska vojska se še vedno bori proti indokitajski republiki Viet Nam in na Madagaskarju je prišlo do »pokoljev«, kar je imelo velik odmev v parlamentu, ko so komunistični poslanci zahtevali pogajanja z kolonialnimi narodi. In končno tudi maroški sultan, ki je pod francoskim protektoratom ne kaže več zadovoljive pokorščine.

Dejstvo je, da so muslimanski narodi, ki se razprostirajo od Črnega morja do Perzijskega zaliva in Atlantika ter štejejo okrog 300 milijonov duš v vedno tesnejši povezavi po Arabski ligi postali prava

velesila, s katero mora računati svetovna politika.

Prav tako težijo po povezavi in neodvisnosti azijski narodi: 1 milijarda 200 tisoč duš. Panazijski kongres, ki se je vršil v Novih Delhih, in ki mu hoče načelovati India, o tem dovolj zgovorno priča. Ze danes so azijski narodi močan mednarodni činitelj, saj imajo skoro polovico glasov v OZN.

Glavni adut ameriškega imperializma v Aziji so Japonci, »Prusi Daljnega vzhoda«, pri katerih uvaja general Mac Arthur demokracijo po zapadnem receptu. Reforme, ki jih je izvedel, ne spreminjajo socialne strukture Japonske: ostali so veleposestniki in industrijski, finančni monopolisti. Razočarano japonsko ljudstvo se je zato v velikem številu vzdrazilo volitev. Vse kaže, da ameriška politika zanemara Cankajška v korist Japoncev, ki so letos tako dvignili svojo izvozno trgovino, da povzročajo celo zaskrbljenost v Avstraliji in Angliji. Kako kanijo štiti »deželo vzhajajočega sonca« ZDA, kažejo ameriški načrti o mirovni pogodbi z Japonsko, ki jo ne bi sestavljali Svet starih ministrov, marveč konferenca vseh držav, ki so bile v vojni z japonskim imperializmom. Tako bi s pomočjo »glasovalega stroja« ZDA izločile vpliv SZ in same diktirale mirovne pogoje.

Trumanova doktrina

Važen mejnik v mednarodnih odnosih predstavlja splošna konferenca starih zunanjih ministrov v Moskvi. Sovpada z veliko diplomatsko ofenzivo ZDA — s proglasitvijo takozvane Trumanove doktrine, ki naj bi podprla Marshalla na zasedanju, da izsilil za Ameriko ugoden mir z Nemčijo.

ZDA in SZ sta se med vojno borile za različne cilje. Prvim je bilo samo do tega, da izločijo iz svetovnih tržišč nevarnega konkurenta — Nemčijo,

medtem ko je bil cilj SZ demokratični mir: se pravi izkoreninjenje nemške napadalnosti, kar predpostavlja izločitev glavnih pobornikov nacizma: Junkerjev in trustov, ter zadostitev za veliko vojno škodo v obliki reparacij.

Te razlike so prišle v polni meri do izraza pri mirovni pogajanjih, kjer skušajo ZDA spremeniti Nemčijo v tržišče za svoje proizvode. Prav zaradi tega, pa se sme nemška industrija, ki se je polščajajo v zapadnih področjih ameriški trusti razvijati samo tako, da ne teknuje z ameriškim izvozom.

Glavna gonilna sila ameriškega imperializma je namreč nadprodukcija v ZDA, ki preti izbruhniti v nevarno krizo, če ne najde v inozemstvu zadostnih odjemalcev. In povojne razmere v Evropi niso ugodne za zadostitev ameriških potreb. Vzhodne demokracije so namreč nedostopne za kapitalistično, trgovinsko izkoriščanje, medtem ko obubožani zapadni Evroplji primanjkuje denarja za nakup ameriškega blaga.

Prvo »pomankljivost« naj bi odpravilo rovarjenje proti ljudskim demokracijam predvsem z namenom, da se podobni režimi ne uvedejo v ostalih državah. Tako je kredit v znesku 400 milijonov dolarjev, ki sta jih prejeli Grčija in Turčija vojnoprategskega pomena: manarhofasistični grški vladi naj pomaga v borbi proti demokratični vojski in turški vojski naj omogoči moderno opremo, da lahko služi kot skrajna postojanka ameriškega imperializma v Sredozemlju, ki ga imajo ZDA za »ameriško jezero«, kjer prevzemajo dediščino razpadajočega britanskega imperija. Ti ameriški predstraži bi imeli nalogo štiti dostop do petrolejskih ležišč na Srednjem Vzhodu, kjer so ZDA s svojimi petrolejskimi družbami življenjsko zainteresirane sprito dejstva, da bodo petrolejski vrelci na ameriškem kontinentu v doglednem času izbrpani.

ZUNANJEPOLITIČNE REPORTAŽE

LASKI proti MARSHALLU

Profesor Harold Laski, bivši predsednik angleške laburistične stranke, je pozval vse socialiste v Evropi, naj odbijejo ameriško denarno pomoč, ker so pogoji, ki jih stavijo ZDA, nesprejemljivi. Laski pravi v liberalnem tedniku »Nation«, da hoče Marshall vsiliti Evropi gospodarski sistem, ki ga Evropejci odvrčajo. Piše dobesedno naslednje:

»Posojila Grčiji in Turčiji so način obrambe kapitalizma, ki ga Američani imenujejo obramba proti »ruskemu ekspanzionizmu«. Stvarno jim pa to narekuje samo strah, da ne bi tudi Grki in Turki posnemali Čeha in Jugoslovane ter se odpovali kapitalističnemu načinu življenja«.

Laski upa, da sta Vel. Britanija in Francija podprli Marshallov načrt samo z upanjem, da pridobita na času ter medtem utrdita svoje omajane postojanke v svetu. Vendar, zaključuje Laski, je treba pogoje, ki jih vsiljujejo ZDA odbiti, ker »postavljajo osnove za kapitalistično obnovo na evropski celine in za protirevolucijo, kar bi rodilo državljansko vojno, ki bi utegnila izzvati tretjo svetovno vojno«.

Poplah v Čangkajskovi Kitajski NEPRESTANE OFENZIVE LJUDSKE ARMADNE

V desetih letih, od 1937 do 1947, se je ljudska armada vedno bolj razvijala in zadajala udarce za udarcem kuomintangovi vojski. Pred desetimi leti je imela ljudska armada v svoji oblasti ozemlje, v katerem je živelo pol drug milijon prebivalcev in sedaj ima v svojih rokah obširne dežele s 149 milijoni ljudi, to je tretjino Kitajske, ki šteje skupno 450 milijonov prebivalcev.

Pred novimi zmagovalnimi pohodi ljudske vojske je zajel Čangkajskovo Kitajsko nov val pesimizma. V zadnjih tednih je inflacija potokla vse rekorde: en ameriški dolar velja 110.000 kitajskih dolarjev, medtem ko narašča draginja z bliskovito naglico. Če se bodo cene dvigale s takim tempom, bo skodelica riža, ki je nujno potrebna kitajskemu kuljaju, postala luksus. V

Nankingu, prestolnici Čangkajskove Kitajske in v Sanghaju berači vedno bolj polnijo ulice, kar je živ dokaz velike bede.

Povprečni Kitajec nima zaupanja v svojo valuto, katere tečaj se spreminja vsak dan in celo večkrat dnevno, zato tezuje svoje najmanjše prihranke, da kupuje ameriške dolarje in zlatnike po bajnih cenah.

Te krize je kriva nesposobnost kuomintangove vlade, ki se noče sporazumeti s pristaši ljudske armade, ki jo vodi Maočetung. Drugi vzrok je naglo prodiranje te armade v Mandžuriji: trgovina z oljnatimi sadovi, ki ima velik pomen za kitajsko gospodarstvo, se je hipoma ustavila. Važni rudniki so prešli pod nadzorstvo ljudske armade, medtem ko kapitalisti iz severnih pokrajin

prenašajo svoje bogastvo v inozemske banke. Pojav ljudske armade na bregovih Jangceja je povzročil pravi poplah v Nankingu.

Položaj je tako kritičen, da celo ministrstvo vojske Čangkajskove vlade napovedalo ukrepe, da zajočini obrambo na področju Sanghaja-Nanking, kajti ljudska armada utegne prodreti v to pokrajino prav v času, ko se sestane kitajska narodna skupščina Kuomintanga.

Po drugi strani pa je sklep ZNA, da pomagajo predvsem Evropi in samo delno Kitajski, povzročit pri nacionalistih razočaranje in malodušje. Zdi se namreč, da tudi Američani nimajo prevelikega zaupanja v vojno srečo kitajske nacionalistične vojske in njene vlade, ki je pod diktaturo veleposestniških magnatov in velekapitalistov, medtem

ko so srednji sloji in kmetje odinjeni od vsakega vpliva.

Paniko v Sanghaju je še povečalo imenovanje dr. Songa, Čangkajskovega zeta za guvernerja v Kantonu. To imenovanje namreč to madijo kot pripravo za strateški umik v to južno kitajsko pokrajino. V primeru, da bi se ljudska armada polastila rokade Nanking-Sanghaj, bi kuomintangova vlada odpemila svoje urade v Kanton, kamor je generalisimov zet pospravil vse bogastvo svojega tasta.

Državljska voja vedno bolj obtežuje proračun nacionalistične Kitajske. Tako morajo na primer zaradi razrušenih železnic voziti bombaž z letali iz Sansija v Sanghaj. Vsak dan prepelje 15 letal po 120 ton blaga.

Generalisim Čangkajšek je postavil na noge največjo armado na svetu, ki poje 80 odstotkov državnega proračuna. Nacionalistična Kitajska šteje sedaj 5500 brigadnih generalov, 1155 divizijskih generalov in 118 armadnih generalov! Nemogoče je ugotoviti točno število vojakov te vojske, ki ima naslednjo originalno karakteristiko: skoraj samo boreče se čete so opremljene z modernim orožjem ameriškega izvora, rezerve v zaledju pa so brez orožja ali pa so oborožene z ostanki japonskega, nemškega ali celo francoskega vojnega materiala. Pogosto sreča v sredi Sanghaja kitajske straže s šlemi nemške Reichswehr in s francoskimi puškami modela 1936. Vidiš po cele čete, ki korakajo golih rok, brez orožja in samo podoficirji nosijo puško.

Kuomintangova vlada vzdržuje »red« samo z diktatorskimi ukrepi. Vse guvernerje pokrajin, v katere je imela najmanjši sum, je zamenjala z vernimi pristaši Kuomintanga. Vlada je tudi postavila izven zakona Demokratično ligo, ki je edina opozicijska stranka proti Kuomintangu. Vsi voditelji lige so po zaporih in univerze, ki so žarišče demokracije in socializma, so posebno strogo nadzorovane.

V imenu narodne suverenosti skuša nankinska vlada zavirati vsako inozemsko pobudo kulturnega in celo trgovinskega značaja. Strogo je omejevala uvoz in prevozila tvoj kapitalov. V Sanghaju so celo prepovedali poslušanje francoskih ruskih in angleških radijskih oddaj.

Nanking je končno razpisal »splošno mobilizacijo«, toda samo na papirju, kajti mobilizacija za Sanghaj, ki šteje 7 milijonov prebivalcev, obstoji v tem, da izberebajo 1600 meščanov, ki bodo nosili vojaško suknjo!

Nankinska vlada je vedno bolj vznemirjena zaradi neokrnjene sile ljudske armade in vedno večjih porazov svojih čet. Svoje znanje upanje polaga v nacionalistične diabolije, ki jih organizirajo Američani na kitajskem otoku Formozi. Kol protiuslugo pa je moral Čangkajšek pristati na politično-gospodarsko podreditev tega otoka ZDA. Formoza bo dobila pod krinko samouprave položaj, ki ga imajo Filipini. Prejšnji mesec so na otoku predmetili veliko število članov ameriško-kitajske posvetovalne komisije. Ameriška letala in ladje že uporabljajo na Formozi letalski in pomorska oporišča, ki jih razvijajo in modernizirajo z vso naglico. Ameriške oblasti so pripeljile na otok tudi nekaj tisoč članov ameriškega vojaško-političnega osebja, ki nosi ameriške uniforme in ameriško orožje. Japonci so dobili posebne ameriške dovolilnice in se vedejo kot upravnik Formoze.

Vedno večje podpiranje premaganih Japoncev, proti katerim so se borili toliko let tudi kitajski Čangkajskovi nacionalisti, povzroča vedno večje razočaranje v kuomintangovih krogih. Vse kaže namreč, da nudi poraženi imperalizem — kot nemški v Evropi tako tudi japonski na Daljnem vzhodu — trdnjšo oporo ameriški politiki v njihovi borbi proti ljudskim silam kot pa bivši njeni zavezniki.

KITAJSKA DEMOKRATSKA VOJSKA ZADAJA ČANGKAJSKOVI ARMADI TEŽKE UDARCE. NA SLIKI SKUPINA DEMOKRATSKIH BORCEV PRI POLITIČNI URI

političnega življenja

Da bi ameriška vlada omogočila prodajo svojega blaga v Evropi, je izdelala tako zvani Marshallov načrt o pomoči Evropi. V ta namen je bila sklicana konferenca angleških, francoskih in sovjetskih zastopnikov v Parizu. SZ pa je zasedanje kmalu zapustila, ker je uvidela, da bi ZDA izdale pomoč v dolarjih samo pogojno. To bi pa omogočalo vmešavanje ameriške politike v notranje zadeve držav prosilk, kar je nezdržljivo z državno neodvisnostjo. Odklonilo stališče so zagovarjale tudi ostale vzhodne demokracije, tako da je izdelalo inventar svojih potreb samo 16 evropskih držav, ki so jih ocenile na 22 milijonov dolarjev za dobo Starih let. Pomoč bo pa moral odobriti ameriški kongres, ki bo v začetku januarja vzel celoten Marshallov načrt v pretes.

Toda ameriška vlada je v svojem strahu, da bi Francija, Italija in Avstrija ne mogle vzdržati in pričakati obljubljenih pomoči, nakazala pod krinko »opobjanja komunizma« izreden kredit za prve potrebe teh držav v skupnem znesku 500 milijonov dolarjev.

Vso to diplomatsko-finančno ofenzivo, ki jo je spremljalo vedno večje vmešavanje ZDA v notranje zadeve držav prosilk, pa je ameriška vlada premissijeno pripravila. Da utrdi kapitalistično gospodarstvo v Evropi, je bilo potrebno, da Bela hiša okrepi nadvlado kapitala v svoji lastni državi. Zato je ameriški kongres kljub številnim protestom izglasoval protidelaški Taftov zakon, ki močno omejuje sindikalno svobodo. K temu se je pridružilo delovanje »komisije za čistko protiameriških elementov«, ki lovi »komuniste«. Končno je na panameriški konferenci v Rio de Janeiru ameriška vlada vsilila ostalim ameriškim državam sklepe o »obrambi zapadne hemisfere«, ki stvarno podrejuje ves ameriški kontinent ZDA in jim dajejo broste roke v ostalem svetu.

Na nevarnost razvoja ameriške politike, ki jo usmerjajo monopolisti in trusti v svoji težnji po nadvladi nad vsem svetom, je nenehno opozarjala SZ na konferenci Sveta Starih in v skupščini OZN.

Sovjetska zveza, ki s svojim socialističnim ustrojem ne more imeti kapitalističnih težnj po ekspanziji, je razkrinkala vojne hujskače v službi trustov in monopolistov, tako da je OZN s sklepom obsodila vojnohujskaško gonjo. Sprejet je bil tudi sklep, s katerim OZN obsoja Francov režim, čeprav ZDA še dalje trgujejo s Francovo Spanijo in tam pripravljajo svoja oporišča.

Glavna akcija ameriške diplomacije pri OZN je bila naperjena proti pravici veta, ki naj bi omogočila, da pride do mednarodnih ukrepov kljub opoziciji SZ. K tem poskusom je pripravil Američane neuspeh. Ko so hoteli, da bi Varnostni svet obsodil Albanijo, Jugoslavijo in Bolgarijo, češ da pomagajo grški demokratični vojski. Da bi se izognili vetu, so ZDA s svojim glasovalnim strojem izsilile ustanovitev »male skupščine OZN«, ki naj bi delovala, ko glavna skupščina ne zaseda in ki naj bi imela deloma tudi funkcije Varnostnega sveta.

SZ in ostale vzhodne demokracije so odbile vsako sodelovanje pri tem organu. Prav tako nočejo sodelovati pri balkanski komisiji, ki ima namen najti obtežljivi material proti trem balkanskim državam v zvezi z borbo v Grčiji ter preiskovati tudi ozemlje obtoženih držav.

Na ta poskus pronicanja ZDA na Balkan, kjer naj bi jim služila Grčija kot oškodna deska, so odgovorile ljudske balkanske države s tesno medsebojno povezavo. Jugoslavija, Bolgarija in Albanija so sklenile pogodbe o medsebojni pomoči, tako da bi proti vsakemu morebitnemu napadalcu nastopile skupno. To je preprečilo račune, ki so bili naperjeni predvsem pro-

ti Bolgariji s skrito mislijo, da je ta država najbolj izpostavljena, ker po mirovni pogodbi sme imeti samo omejeno oboroženo silo in ker so 15. decembra sovjetske čete zapustile njeno ozemlje.

Podobne nakane prodora iz Avstrije preko Madžarske, — ki naj bi jo olajšala predhodna rešitev avstrijskega vprašanja na mirovni konferenci — je preprečila zavezniška pogodba med Jugoslavijo in Madžarsko.

Borba proti imperializmu

Trumanova doktrina je imela neposreden odmev v Franciji in Italiji, kjer se je gospodarskemu vmešavanju ZDA pridružilo še politično: komunistični zastopniki so bili izrinjeni iz vlad in sta tako s koncem tripartitnega sistema francoska in italijanska vlada stopili v odprto borbo proti delavstvu. Protestnim stavkam proti vedno bolj desničarskim vladnim stavitvam so se pridružili valji stavk za »boljšanje nevdržnega gmotnega položaja delovnih množic. Posebno velja to za Italijo z njeno veliko trumo brezposelnih, s tradicionalnim korumpiranim državnim aparatom in nespremenjenim predvojnimi socialnim ustrojem ter z neokrnjenimi ostanki fašizma.

V nasprotju z Italijo, ki se drži liberalnega gospodarstva, skuša sicer Francija izvajati načrtno gospodarstvo z nacionalizacijo proizvodnih sredstev, vendar so v vladi zastopani pristaši in nasprotniki socializacije, kar samo večja gospodarsko zmedo, ki je posledica vojne vihere in slabih letin. Vlada nenehno tiska bankovce, tako da se cene bliskovito dvigajo, in prehiti vsako izboljšanje plač. Država orehaja v vedno večjo odvisnost ameriškega kapitala, ki močno obtežuje tudi francosko zunanjo politiko: že na moskovski konferenci se je Francija odrekla svoji tradicionalni posredniški vlogi, s

pogajanji za združitev zapadne Nemčije v tricono, od česar lahko pričakuje samo skromnih napltnih.

Ta razvoj je narekoval komunističnim partijam, da stopijo na čelo odpora proti ameriškomu imperializmu. Na sestanku na Poljskem v jeseni je devet KP (med katerimi sta tudi francoska in italijanska partija) sklenilo vzporeditev svojih naporov, ustanovilo je svoj informacijski urad v Beogradu in pozvalo vse patriotske sile na sodelovanje. V proglasu so komunistični zborovalci izjavili, da se po vsem svetu vrši vedno ostrejša borba med avem taboroma: imperialističnim in protidemokratskim na eni strani ter protidemokratskim in demokratičnim na drugi strani.

Točnost te trditve so dokazale jesenske volitve v Rimu in Franciji, ki so zadale močan udarec politični sredini v korist leve in desnice.

Kljub temu pa skušajo desničarski socialisti in njim sorodni elementi čezviti tako imenovano »stretjo silo«, ki naj bi preprečila udar med obema skrajnima taboroma.

Londonska konferenca Sveta Starih, ki je proti koncu leta ponovno načela nemško vprašanje, se je razbila zaradi trdovratnega odbijanja sovjetskih zahtev po reparacijah s strani ZDA. Kljub valu pesimizma, ki ga je ta nesuspeh zanesel v svet, obstoji možnost ponovnega zasedanja.

Nekateri krogi na zapadu očitajo Marshallu, da je spregledal koncesije, ki mu jih je Molotov tik pred prekinitvijo konference ponudil. In Bevin se upa na spomladansko konferenco drugo leto ter se je sam ponudil za posrednika med obema glavnima partnerjema. Končno je bilo sklenjeno, da bodo namestniki v februarju ponovno pretresali avstrijsko vprašanje.

Vse to daje upanje, da bo novo leto prineslo korak bliže k svetovnemu miru, po katerem hrepeči izmučeno človeštvo.

KRONIKA

BOZICNE OBDARITVE so bili delezni tisoči in tisoči otrok. BOMBE SO NASLI pri sedemnajstletnem esulu Angelu Venieru predzadnji nedeljo. CIRKUS predvaja svoje predstave v civilnem letalskem pristanu...

Tovariš urednik! Nisem praveč vajan peresa. Roka od trdega dela z vsem močnim kmečkim orodjem ni za pisanje. TRZASKA ZELEZNIKA DELEGACIJA, ki se je v Budimpešti razgovarjala z madžarskimi oblastmi v zvezi direktnih tarif med Trstom in Madžarsko...

nam povedati in dokazati, kako nam namerava pomagati in nos rešiti onih, ki nas skušajo zadaviti? Vemo, da se ne bodo priklajali, temveč bodo skušali vršiti svoje izdajniško delo po različnih tajnih kanalih. Pismo uredništvu

svojih prijetnih računih ne pustijo kaj kapitulizem. Zgrešimo, in nos ločimo. Le ozirno se okrog sebe, da se pripravimo, kdo ga podpira. Pismo uredništvu

večkratnih neuspešnih poskusih ureditve tega vprašanja med vladnimi in vladnimi uradniki. Tako je torej tudi naše gospodarstvo obetljivo Marshalloviški pravici, ki je padanje cen tistih predmetov, katerih bi se zapad razil.

0 gospodarskem položaju našega delovnega človeka

VOJAKI, ameriški in angleški, so se tudi letos za božič čudno zahvalili. Tako so v Excelesioru metali v zrak steklenice od piva in pri tem tudi ranili neko osebo. ZARADI NEPRAVILNOSTI pri zigosanju osebnih izkaznic, ki so se dogajale pred spremembo besede anarodnost v zdržavljanost...

SKA industrija CRDA ne zmore v tistem času sprejeti velikih naročil, kajti industrijske naprave so še premalo porušene. Tako jo nato pa se je že po nekaj mesecih pogajal Cosulich nekje na Norveškem za naročilo nekaj ladij. Tudi sedanje razmere v tržaskih ladjedelnicah nam marsikaj povedo.

je bilo potrebno za preživljanje trielanske družine. Novembra pa je zaslužek dosegel 24.126.72 lir, nujne življenjske potrebe pa so znašale 37.669.26 lir. Veliki del odgovornosti pri sedanjem bednem položaju delovnega ljudstva in pasivnosti naše industrije nosi zasedbena oblast, ki je pri tem pokazala svojo popolno nesposobnost, da pozitivno vpliva na razvoj našega gospodarskega življenja.

in ne razumejo bistva delavske stvarnosti. Takih ljudi je med delavci vzmeroma malo, med uradniki več. Njihovo število je v obratnem razmerju s številom delavstva. Enotni sindikati imajo dve tretjini delavstva in eno tretjino uradništva. Delavska zbornica ima dve tretjini uradništva in eno tretjino delavstva.

GRAFIKON prikazuje razliko med povprečnimi mesečnimi prejemki delavcev in mesečnimi prejemki, ki so najnujnejši za preživljanje trielanske družine.

ATENTATI PROTI GUVERNERJU

PARTIZANI IN GARIBALDINCI SO SE ZBRALI PRED KROZKOM »CERMELJE« KO SO SE MIRNO VRVALI V MESTO, SO JIH NOVOFASISTI NAPADLI Z BOMBAMI. Vprašanje imenovanja tržskega guvernerja je stvar, o kateri se je razpravljalo že na številnih pravih zasedanjih...

PARTIZANI IN GARIBALDINCI SO SE ZBRALI PRED KROZKOM »CERMELJE« KO SO SE MIRNO VRVALI V MESTO, SO JIH NOVOFASISTI NAPADLI Z BOMBAMI

že vendar enkrat urede. Na vsak poskus tržskega demokratičnega ljudstva, da stopi po svojih političnih predstavnikih v stik s še drugimi političnimi gibanji našega ozemlja, ki sicer niso nikoli konkretno pokazala razumevanja za potrebe italijanskega in slovenskega prebivalstva Tržskega ozemlja...

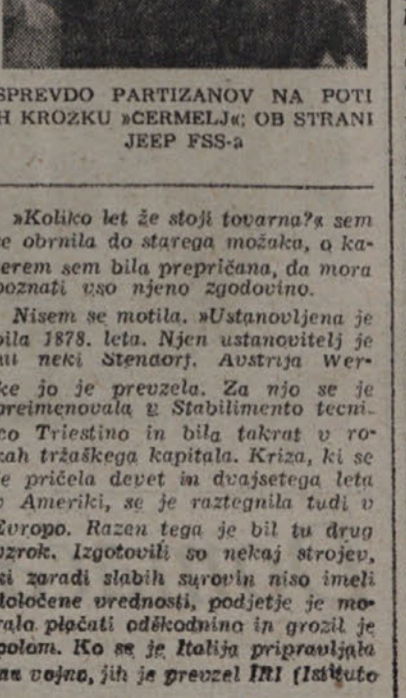
industrialne enote statule in delavce so prišle v njene roke. Ko je obkolnil, čes da mi je povedal v glavnem vse, sem počasi vrnila dalje in iz raznih odgovorov je ustajala celotna slika Italije, ki je ohromila pomorski promet v Trstu v korist Genova in Benete...

„Strojna tovarna“ in načrti tujega kapitala

IZPREJALJIŠČE Sr. Andreja. »Strojna tovarna« kerli tramvajski spretnost. Na desni se vleče skupina voznikov s siskasto-belimi prdeljem in velikimi okni, skozi katere se izliva v širokih pramenih sončna svetloba. Na prvi njih ti skoraj nič ne poudari. Postati moraš nekoli pred vhodnimi vrati, potem uganova, da so tam risalnice. Opozovati moraš navidezno mirno življenje, prislušniti moraš njegovemu utripu.

prepevali, da bi se vrnil na delo, ker so jim storili toliko škode in gorja. Nekaj je podpisal dva in ugotovil, vsa ta ogradba so bili delavci odpuščeni in zaprti. Sodisce pa ga je oprosilo, čes da je ohranjal v tovarni drug tak primer je, ko je prišlo prijet pet ljudi. Ena priča je pokazala rane, ki jih ji je tisti človek zadal dva in dvajsetega leta. Sodisce je verjelo takim, ki so imeli tedaj deset, enajst let. Mnogo bi jih še lahko našli in vsak posamezen zadeva v živo njih same, ponižuje vrednost njihovega dela.

»Koliko let je stoji tovarna?« sem se obrnila do starega možaka, a kateremu sem bila prepričana, da mora poznati vso njeno zgodovino. Nisem se motila. Ustanovljena je bila 1878. leta. Njen ustanovitelj je bil neki Steiner, Avstrija. Verjelo je, da je prezevela. Za njo se je preimenovala v Stabilimento Tecnico Triestino in bila takrat v rokah tržskega kapitala. Kriza, ki je prišla četrdeset in dvajsetega leta, je privedla do tega, da so se v Ameriki, se je raztegnila tudi v Evropo. Razen tega je bil tu drug vzrok. Izgotovili so nekaj strojev, ki zaradi slabih strojev niso imeli določene vrednosti, podjetje je moralo plačati odškodnino in grozil je polom. Ko se je Italija pripravljala na vojno, jih je prezel IRI (Istituzione).

KAKO LEPO JE BOZICNO DREVESE... IN DARILA NAM BODO KMALU RAZDELILI?»

»Kako lepo je bozicno drevesce... in darila nam bodo kmalu razdelili?«

KRONIKA

* **NAPREDOVALI SO** ob priliki Dneva JA v čin generalnega polkovnika generalmajora Rankovića Aleksander, Đilas Milovan, Zujović Sreten (vsi trije ministri zvezne vlade), Popović Koča (načelnik Generalnega štaba), Gošnjak Ivan, Dapčević Peko, Jovanović Arso in Nadj Kosta; v čin generalmajora med drugimi Holjevac Večestav (bivši načelnik Vojne uprave JA za cono B) in Kveder Dušan.

* **ZELEZNIŠKA PROGA** PRESERJE-BOROVNICA je sedaj izročena prometu tudi v svojem drugem obnovljenem delu. Promet po progi Ljubljana-Trst se bo odsej lahko razvijal mnogo bolj neovirano.

* **DELOVNI CAS** zveznih, republiških in lokalnih državnih uradov in ustanov se po novi odredbi prične ob 7,30 in traja neprekinjeno do 14,30.

* **NOVI RUMUNSKI VELEPOSILANIK** v Beogradu Rudenko Teodor je izročil svoje poverilnice predsedniku Prezidija Ljudske skupščine FLRJ.

* **USNJARSKA INDUSTRIJA** republike Slovenije je kot celota izvršila svoj letni plan.

* **DARILO MESTA** GENOVE BEOGRADU je izročil pooblaščen minister in izredni poslanik republike Italije Enrico Martino. Darilo, ki je fotografski posnetek, ki ga je podpisal nek nacistični general in ga potem izročil Odboru narodne osvoboditve Genove, je poslanik izročil predsedniku Ljudskega odbora Beograda Ninku Petroviću. Navzoč je bil tudi Anton Ukmar Miro, Slovenec iz Trsta, nekdanji komandant partizanov Ligurije, ki so osvobodili Genovo. »Njegovo ime bo še dolgo v spominu ljudstvu Ligurije, je dejal poslanik.

* **ZAKON O STANOVANJSKIH IN POSLOVNIH PROSTORIH** je sprejela Ljudska skupščina LR Slovenije na svojem drugem rednem zasedanju.

* **RAZPRAVA PROTI SKUPINI** PROTILJUDSKIH DUHOVNIKOV, sodelavcev tuje vohunske službe, je odkrila protidržno delovanje ljubljanske škofijske tajnika dr. Stanka Leniča, stolnega župnika Josipa Simenca, Lazarista Matije Contale in Franca Pusta, finančnega uradnika v pokoju. Vsi štirje so bili obsojeni.

* **V OPATIJI** se je pričel 25. decembra velik glasbeni in kolonialni festival.

* **TEKSTILNA INDUSTRIJA** LR HRVATSKE je kot celota izpolnila plan za leto 1947 trinajst dni pred rokom.

* **TELEFON** mora biti v vsaki novi hiši in pa v takih, ki imajo po več nadstropij v krajih z nad deset tisoč prebivalcev. Tako je odločila vlada s posebno odredbo.

* **DELEGACIJA** LMJ, ki se je kot gost italijanske mladinske fronte mudila v Italiji, se je te dni vrnila v domovino. Prav tako se je vrnila s Poljskega delegacija, ki se je seznanila z delom poljskih mladinskih organizacij.

* **V IDRIJI** so prejšnjo nedeljo proglasili 30 novih udarnikov. Bilo je razdeljenih za 213 tisoč dinarjev nagrad. Delavcem in udarnikom je čestital ing. Aljančič.

* **NOVO RADIJSKO POSTAJA** so otvorili prejšnjo nedeljo v Skoplju.

* **ZASEDANJE** SKUPSCIN LR Makedonije in LR Crne Gore se je pričelo 29. decembra 1947.

* **NOVI MINISTER** PRAVOSODJA v vladi LR Srbije je Zivan Dimitrijević.

* **ZAKON O DRZAVNIH USLUZ** BENCIH LR Srbije je sprejela na svojem drugem rednem zasedanju Ljudska skupščina LR Srbije.

Ob koncu prvega planskega leta

Pri izgradnji Jugoslavije se ni bilo doslej tako važnega razdobja kot je leto 1947. Uspehe, ki so jih Jugoslavlani dosegli v tem letu primerjamo lahko le še z uspehi iz dobe jugoslovanske narodno osvobodilne borbe. Kaj je omogočilo te izredne uspehe? Vseljudsko tekmovanje v obnovi in izgradnji domovine, nje industrializacije in elektrifikacije.

V vojni se je spremenil ves družbeno-ekonomski red in široke ljudske množice, delavski razred, kmetje in ostalo delovno ljudstvo je dobilo v svoje roke vsa proizvodna sredstva. Sedaj dela ljudstvo samo zase, za svoj lastni razvoj in za utrditev svoje samostojnosti ter neodvisnosti.

Vse to omogoča, da jugoslovansko gospodarstvo, kljub upoštevanju po vojni, naglo napreduje. Niti v eni državi, razen v Sovjetski zvezi, niso obnove tako kmalu izvršili kakor v Jugoslaviji.

Obratno pa je v kapitalističnih vojna močno prizadela, te državah — čeprav mnoge od njih ni vojna močno prizadela — te preživljajo težko povečno krizo, ki pomenja nesmiselno izkoriščanje in uničevanje proizvodnih sil, v prvi vrsti delovne sile, kar ima za posledico brezposelnost. Na jugoslovanskih tleh pa so dani vsi pogoji za načrtno gospodarstvo.

Prvega maja t. l. je bil sprejet petletni načrt za razvoj narodnega gospodarstva FLR Jugoslavije, načrt industrializacije in elektrifikacije. Nekoliko kasneje so bili v ljudskih republikah na osnovi zvez-

nega petletnega načrta sprejeti republiški petletni načrti.

Ogromni delovni program jugoslovanskih narodov, izražen v načrtih, je mobiliziral vse ljudi. Delati za petletni načrt je postalo želja in čast vsakega jugoslovanskega državljanca, postalo je potreba vsakega delovnega človeka. Delovni kolektivi v podjetjih, člani frontnih in sindikalnih organizacij so prevzeli številne tekmovalne delov-

ne obveznosti, samo da bi čimprej izpolnili petletni načrt.

Vodilno vlogo v delovnih naporih za izpolnitev načrta je imel in ima delavski razred. Izpolnitev načrta v industriji, v prometu, v nabavi finančnih sredstev je osnova za izpolnitev celokupnega gospodarskega načrta.

Načrtno gospodarstvo predstavlja polno povezanost raznih gospodarskih panog in podjetij in medsebojno skladanje njihovega dela. Ta povezanost podziga vsakega delavca, vsak delovni kolektiv, da v pravem času ali še predčasno izpolni svoje obveze. Delo v industrijskih podjetjih se je pričelo organizirati na novih temeljih. Vsak de-

lavca ve, kaj mora izvršiti in vsakdo mora vedeti, v kolikor zavisi delo njegovih tovaršev od njegovega dela, od njegovega tekmovanja in koliko je delo drugih podjetij odvisno od dela in tekmovanja njegovega podjetja.

V jugoslovanski industriji se ustvarja nov tip delavca z novimi posebnostmi pri delu. Bistvena novost delavca je njegova odgovornost pri izvrševanju postavljenih nalog. Točnost, disciplina, samostojno in samoiniciativno reševanje dnevnega dela, to so posebnosti, ki jih v novih razmerah razvijajo delovni kolektivi.

S tekmovanjem se tudi razvija odnos do narodne imovine. Povsod se uvaja racionalizacija, štednja, nižajo se stroški proizvodnje. To, kar ni bilo mogoče v kapitalističnem sistemu, to se sedaj javlja v Jugoslaviji. Delavca ne podziga več k delu strah, da bo odpuščen, strah pred brezposelnostjo in lakoto, kakor v kapitalističnih državah, ampak visoka družbena zavest in razvita delovna disciplina.

V času tekmovanja v tem letu se je število predlogov za racionalizacijo proizvodnje, za uvajanje novih metod dela, za izpolnjevanje strojev, izredno zvižalo. Ta novatorska aktivnost med najširšimi ljudskimi plastmi se ne javlja več slučajno, temveč alno in se neprestano razvija. Zato je bilo potrebno, da so se osnovala v vseh večjih podjetjih komisije za racionalizacijo in novatorstvo, ki poizkušajo še bolj dvigniti jugoslovansko proizvodnjo. Dvig delovnega tekmovanja

MARSAL TITO ODHAJA V SPREMLSTVU MADZARSKEGA MINISTRŠKEGA PREDSEDNIKA DINNYESA IN DRUGIH MINISTROV Z BUDIMPESTANSKEGA KOLODVORA

je rodil večje število udarnikov. Ko na višjo bolj organizirano stopnjo se je gospodarstvo vključilo v petletni načrt, so najboljše delavce proglasili za udarnike in jih nagradili. Kakor novatorji in racionalizatorji, tako tudi naraščanje števila udarnikov ni več samo slučajen pojav.

Tekmovanje za izvršitev petletnega načrta pa ni ostalo med tovarniškimi zidovi. Tudi kmetje tekmujejo, čeprav je jugoslovansko poljedelstvo šele na začetku mehanizacije, čeprav se je zadrudništvo šele začelo razvijati, je vendar po zaslugi kmečkega prebivalstva in zaradi krepke zveze med kmečkim in delavskim razredom možno, da se petletni načrt uvede tudi v poljedelstvo.

Tako se v poljedelski proizvodnji izvaja po načrtu setev, žetev in odkup poljedelskih produktov. Po načrtu in s tekmovalnim pletom se grade zadrudni domovi, obnavljajo se v vojni požgane vasi, zidajo se nove šole, grade poti in ceste. Kmetje radi sodelujejo pri ostvarjanju vseh načrtov v poljedelstvu, ker se zavedajo, da izboljšujejo s tem svoje življenje.

Jugoslavija se posebno proslavila z mladinskimi deli in z akcijami. Nadaljevanje na 7. strani

PREBIVALSTVO BUDIMPESTE JE PRISLO V VELIKEM STEVILU NA KOLODVOR POZDRAVIT TITA

Domača industrija zdravil v razvoju

Obseg kemične industrije in v tej tudi industrije zdravil je vedno znak razvoja gospodarstva nese države. Ker je stara Jugoslavija bila gospodarsko sila zaostala, je razumljivo, da je bila njena kemična industrija in z njo tudi industrija zdravil slabo razvita. Domači kapitalisti bi sicer sčasoma gotovo tudi ustvarili domačo industrijo zdravil, vendar pa dvig katere koli domače industrije ni bil v interesu inozemskih družb in koncernov, ki so hoteli ohraniti svoje monopolistične položaje na svetovnem trgu. Za usluge, ki so jih tem svetovnim družbam storili domači oblastniki in kapitalisti s tem, da so onemogočili vsak napredek domače proizvodnje, so seveda dobili visoka plačila in to je bilo za njih tudi glavno; za napredek gospodarstva države, za oskrbo prebivalstva s tako važnimi dobrinami, kot so n. pr. ravno zdravila, pa nikomur ni bilo mar. Tako si po lekarnah in drogerijah dobili samo tuja zdravila in preparate, v lični opremi, z bleščicami reklamnimi naslovi in po visoki ceni, pogosto pa tudi dvomljivo kvalitete. Slovenci smo imeli sicer nekaj manjših domačih podjetij, za prot-

vodnjo zdravil, ki pa so delovala v zelo skromnem obsegu. Tudi v Zagrebu so izdelovali neko manjše število zdravilnih specialitet, vendar je bila celokupna farmacevtska proizvodnja v državi tako majhna, da praktično ni imela nobene vloge in inozemski se zdaleka ni mogla niti malo konkurirati.

Položaj po osvoboditvi

Bistveno drugačen položaj pa je nastal po osvoboditvi, ko se je Jugoslavija pričela gospodarsko osamosvajati. Poleg cele vrste raznovrstnih industrij, od težke strojne pa tja do industrije otroških igrac, je bilo treba docela nanovo in iz nič ustvariti tudi industrijo zdravil, kajti treba je bilo štediti z devizami, zlasti pa postati čim bolj neodvisen od nozema. Kapitalistov, s pomočjo katerih bi inozemska podjetja zadržala domačo proizvodnjo in prevladala na trgu z lastnimi proizvodi po katerikoli ceni, ni več in danes ljudstvo samo odloča, kako bo zgradilo svojo državo. Tako se lahko nemoteno razvijajo vse panoge domače proizvodnje in med njimi tudi industrija zdravil.

Danes po dveh letih samostojnega gospodarskega življenja se dobi po lekarnah že vse polno domačih zdravil pa tudi injekcij in drugih pripomočkov, potrebnih v zdravilstvu. Njih število kar vidno raste in jugoslovanska sicer še skromna podjetja pripravljajo vedno nova domača zdravila in zdravilne specialitete. Seveda pa je vse delo strogo načrtno. Ze v letu 1945 je bil napravljen točen načrt za vso državo o izgradnji domače farmacevtske industrije. Pri tem je velik delež odpadel tudi na Slovenijo, kjer so že v letu 1945 ustanovili državno podjetje za proizvodnjo zdravil »Leka«. To podjetje je prevzelo vse prejšnje manjše obrate in jih združilo v enotno podjetje pod enotno vodstvo. Tako je v sestavi tega podjetja prišla manjša tovarna zdravil v Mengšu pri Ljubljani, tri ljubljanska podjetja in del kemične tovarne v Hrastniku. Seveda je bilo treba zlasti v začetku premagovati velike težave: ni bilo dovolj niti najbolj potrebnih strojev in naprav, primanjkovalo je surovin, manjkali so večji in pravilno urejeni prostori za laboratorije, šrambe in delavnice, primanjkovalo je strokovno usposobljenih

moči, boriti pa se je bilo treba tudi proti predsodkom, češ da Slovenija nima naravnih pogojev za razvoj farmacevtske industrije. Vendar se vse te ovire z delom in s časom premagujejo in podjetje »Leka« uspešno izpolnjuje svoje naloge. Usposobljenih je bilo precejšnje število strokovnih delovnih moči, tako zaposluje celotno podjetje danes že preko 200 strokovnjakov, organizirana je bila dobava surovin, tako je n. pr. preko dveh poletij večje število mladih študentov farmacije organizirano nabiralo zdravilne rastline po raznih predelih naše domovine, poiskali so stare stroje, ki so jih okupatorji raznesli, ter nabavili tudi nove, s pomočjo prostovoljnega dela pa so bili zgrajeni, oz. se že grade novi delovni prostori. Tako je bila zlasti v ljubljanskih delavnicah stiska s prostori, v Mengšu so bili raznešeni stroji; še najboljši je bil položaj v Hrastniku, kjer ni bilo s preurejanjem kemične tovarne bistvenih težav.

Petletni gospodarski načrt stavlja slovenski farmacevtski proizvodnji važne naloge. Glavna naloga je pred-

Nadaljevanje na 7. strani

LEGA SLOVANSKEGA SVETA

PLANI V NOVIH SLOVANSKIH DEMOKRATIČNIH DRŽAVAH

Ena glavnih prednosti, ki odlikujejo države z onimi demokratičnim ustrojem in pravo ljudsko oblastjo v jugovzhodni in vzhodni Evropi pred kapitalističnimi državami, je možnost načrtnega gospodarstva. O tem, da je načrtno gospodarstvo najbolj napredno in najbolj smotno, danes nihče na svetu več ne dvomi; v Sovjetski zvezi, kjer je bilo prvič uvedeno, je v veliki domovinski vojni tudi že doživelo svoja gigantska potrditev. Tudi v deželah zapadne demokracije slišimo in beremo danes mnogokaj o raznih »planih« vendar pa so to le

ozko omejeni, od pravega načrtnega gospodarstva bistveno različni poskusi in drugače tudi ne more biti. O resnični načrtnosti namreč v deželah, kjer se državna oblast nahaja v rokah buržoazije in so proizvodna sredstva zasebna, že zaradi samih bistvenih lastnosti kapitalističnega gospodarstva ne more biti govora. Za to, da je bila dana možnost načrtnega gospodarstva, je bilo najprej treba, da je zmoglo ljudstvo in prevzelo samo oblast v svoje roke, da je tuji in domači kapital izgubil gospodarsko in politično moč, da je izgubila moč pred vojno gospodujoča buržoazija, treba je bilo nacionalizirati industrijo in banke, izvesti agrarno reformo. Tako so mogle države jugovzhodne in vzhodne Evrope, ki je v njih zmajala demokracija nove-

nedvomno iste. Borba za uresničenje načrta v vsaki teh držav pa pomeni nadaljevanje medvojnne borbe za svobodo proti fašizmu, pomeni borbo za uresničenje prave demokracije in ljudske oblasti, borbo zoper vse reakcionarne sile, borbo

za boljšo bodočnost vsega človeštva.

Oglejmo si glavne gospodarske poteze načrtov slovanskih držav, ki so med drugo svetovno vojno in po njej stopile na novo demokratično pot.

POLJSKA

POLJSKA je izdelala v septembru 1946 triletni gospodarski načrt, ki obsega razdobje do konca leta 1949. Načrt predvideva dvig življenjskega nivoja delavstva v primeri s predvojnimi časovi, gospodar-

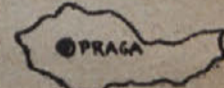
neobdelane zemlje; v vrnjenih pokrajinah pa bo vsa površina obdelana leta 1949. Traktorjev je bilo leta 1946 približno 9.000, leta 1949 pa bo 18.500. Posebno pozornost posveca načrt vrnjenim pokrajinam, ki se naglo polnijo s poljskim prebivalstvom. Te pokrajine so za Poljsko izredne važnosti, saj je tu 50 odst. vseh obstoječih poljskih podjetij, tu pridobivajo skoraj tretjino vsega poljskega premoga. Težka industrija v vrnjenih pokrajinah bo imela zelo veliko vlogo pri preobrazbi Poljske v industrijsko-agrarno državo.

BOLGARIJA

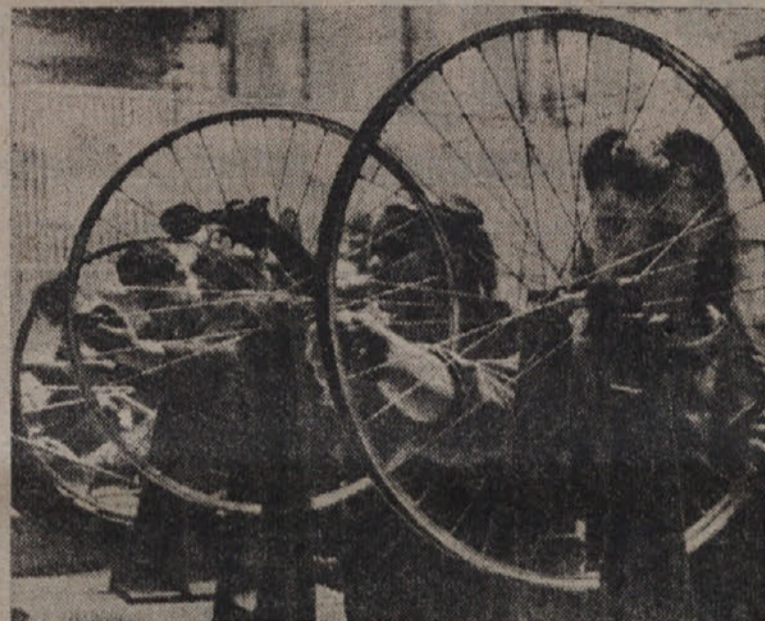
BOLGARIJA je sprejela v januarju 1947 dveleten načrt, katerega glavne naloge so: premagati gospodarske težave, ki so nastale zaradi nemške okupacije in vojne, doseči in preseči predvojno raven proizvodnje in izboljšanje materialnega življenjskega položaja prebivalstva, Tudi nova ustava, ki jo je sprejelo Veliko narodno sobranje 4. decembra, govori o načrtu in določa v 12. členu: »Država usmerja z državnim narodno gospodarskim načrtom državo, zadržno in privratno gospodarsko dejavnost, v namenu, da se kar najbolj smotno razvije narodno gospodarstvo in dviga ljudsko blaginjo. Pri izdelavi in izvajanju državnega narodno gospodarskega načrta se država poslužuje aktivnega sodelovanja sindikatov, gospodarskih in družbe-

ČEŠKOSLOVAŠKA

ČESKOSLOVAŠKA je sprejela oktobra 1946 v parlamentu dveletni načrt za leti 1947 in 1948, katerega namen je hitro razvoju teške industrije, popolna obnova poljedelstva in lahke industrije, se posebej pa industrializacija Slovaške. Češkoslovaška industrija ni bila od vojne tako zelo prizadeta in jo bo mogoče hitro obnoviti. Prodnukcija narodnega gospodarstva bo leta 1948 že za eno desetino prekoračila produkcijo leta 1937. Proizvodnja premoga se bo dvignila od 16,3 milijonov ton (1937) na 17,7 milijonov ton (1948), proizvodnja električne energije od 4 milijone kilovatnih ur (1937) na 7,4 milijone kw (1948), torej za 75 odst. Avtomobilov in avtobusov bodo izdelali 14 tisoč (1948) namesto 8000 (1937), vagonov 15.000 (1948) namesto 4000 (1937). V poljedelstvu bo treba doseči predvojno stanje v vseh panogah, obenem pa se bo vršila mehanizacija. Leta 1946 je bilo na Češkoslovaškem 11.000 traktorjev, leta 1948 jih bo 30.000. V nasprotju s Poljsko, Jugoslavijo ali Bolgarijo, ki so bile predvsem agrarne države, je bila Češkoslovaška že pred vojno razvita industrijsko-agrarna država; njena industrija je zumečala eno prvih mest za glavnimi veseljami. V mesih je živelo 48 odst ljudi (na Poljskem 31 odst., v Jugoslaviji 13 odst., v Bolgariji 21 odst.); od poljedelstva je živelo

nih organizacij in ustanov. Iz gospodarstva zaostale, predvsem poljedelske dežele mora postati Bolgarija industrijsko-agrarna država z močno industrijo in modernim mehaniziranim poljedelstvom. V enem, dveh desetletjih mora Bolgarija doseči to, kar so druge države dosegle v sto letih, je dejal voditelj nove Bolgarije Georgi Dimitrov. Ob gospodarski politiki nemškega režima in fašistične bolgarske vlade se je zmanjšala produktivnost bolgarske industrije in poljedelstva v primeri s predvojno dobo. Tako je znasala leta 1946 industrijska proizvodnja le 91 odst. proizvodnje iz leta 1939. Po dveletnem načrtu pa bo predvojna raven presežena že letos za 36 odst., leta 1948 pa za 67 odst. Posebno močno se bo povečala produkcija v kovinski industriji; leta 1948 bo še enkrat večja kakor je bila leta 1933. V električni industriji bo ustanovljenih mnogo novih podjetij; elektromotorjev, ki jih preva vo, no sploh niso izdelovali, je predvidenih za letošnje leto že 7.600. V celoti se bo proizvodnja v električni industriji povečala leta 1948 za 1.280 odst. v primeri z letom 1939. V kemični industriji bo predvsem povečana produkcija modre gati-ce, ki je tako zelo potrebna za pravičen razvoj bolgarskega vinogradništva (leta 1948 5000 odst. proti letu 1939). V teku dveletnega načrta bo zgrajena v Bolgariji cela vrsta novih tovarn; začeti so že graditi 17 velikih tekoindustrijskih podjetij. Da se doseže čim večja elektrifikacija države, bodo zgrajene nove termične centrale in hidrocentrale, novi daljnovodi in podovno. Bolgarija ima mnogo naravnih bogastev, toda prejšnje bolgarske protijudske vlade se niso nikdar trudile, da bi jih odkrili in izkoristili. Zdaj pa predvideva načrt znanstveno proučevanje in iskanje novih prirodnih zakladov. Znaki že kažejo, da so v Bolgariji nahajališča nafte. V poljedelstvu težišče načrta ni toliko v povečanju površine obdelane zemlje, kot v izboljšanju obdelovanja, intenzifikaciji in uporabljanju agrotehničnih napa. Tako se bo povečal donos pšenice na 1 hektarju od 120 kg v letu 1946 na 137 kg v letu 1948. Površine, posejane z nekaterimi žitaricami in drugimi ekstenzivnimi kulturami, se bodo zmanjšale, zato pa povečale površine s kulturami krompirja, riža, industrijskih rastlin (predvsem bombaža; konoplje in lana) in krme. V veliki meri se bo poljedelstvo mehaniziralo; 4 traktorji je bilo običajnih leta 1946 1 milijon hektarjev zemlje. Stavilo traktorjev in drugih poljedelskih strojev bo silno naraslo.

V TOVARNI V MINSKU PREIZ KUSAJO RAVNOVESJE KOLES

ga tipa, slediti velikemu vzgledu Sovjetske zveze in začeti uvajati načrtno gospodarstvo. Seveda tu ne gre za preprosto posnemanje Sovjetske zveze, ki je v svojem razvoju že daleč naprej, in prav tako si niso enake poti, pa katerih stopajo te države, saj obstajajo v vsaki od njih različni objektivni in subjektivni faktorji razvoja, čeprav so glavne smernice v bistvu

darsko združenje starega in novega poljskega ozemlja, zvišanje deleža industrije v celotnem gospodarstvu dežele, popolna zaposlitev mestnega prebivalstva in odpravo prenaseljenosti na vasi. Poleg Sovjetske zveze in Jugoslavije je Poljska v drugi svetovni vojni največ trpela, tako v izgubi ljudi kakor v gospodarstvu. Če bi obnova potekala v takim tempu, kakor je bil načrt za predvojno dobo, bi bila zanjo potrebno 50 let, kakor je izjavil predsednik poljske republike. Nova ureditve poljske države pa bo to omogočila v neprimeren krajšem času. Narodni dohodek je znašal leta 1946 samo polovico narodnega dohodka iz zadnjega predvojnega leta (1938); načrt pa predvideva, da bo leta 1949 že za eno desetino presejel predvojno vsoto. Že konec leta 1946 je znašala industrijska proizvodnja 85 odst. predvojne, poljedelska pa nad 40 odst. V posameznih industrijskih panogah pa je bila predvojna raven že prekoračena. Tako je n. pr. znašala produkcija premoga, glavnega poljskega bogastva, leta 1933 38 milijonov ton, leta 1946 že 46 milijonov in se bo dvignila do leta 1949 na 80 milijonov ton. Sladkorja je proizvedla Poljska leta 1946 171.000 ton, letos po načrtu že 287.000 ton, 1949 pa ga bo 500.000 ton. Že sedaj ga izvažajo okrog 100 tisoč ton na leto. Pred vojno je bila Poljska agrarno-industrijska dežela; pri tem pa je bilo poljedelstvo zelo zaostalo, zemlja pa je po veliki večini pripadala veleposestvu. Agrarna reforma je dala zemljo kmetu; po načrtu se začneja Poljska izpreminjati v industrijsko-agrarno državo z naprednim poljedelstvom. Leta 1946 je bilo približno 9,5 milijonov ha posevne površine, leta 1949 je bo 15,6 milijonov ha. Na ozemlju stare Poljske po načrtu že prihodnje leto ne bo več

tereza proizvodnja bi danes že krila vse domače potrebe, če bi bilo dovolj stekleničic na razpolago. Poseben uspeh je farmacevtska proizvodnja doseгла tudi z iznajdbo posebnega preparata fiziološke oblike železa, ki ga v farmaciji zelo potrebujejo. Razen navedenih zdravil pa oddelek podjetja »Leka« v Hrasniku predeluje tudi opij in narstec (digitalis), ter izdeluje razne alkaloidne, kot n. pr. morij. Nadalje izdelujejo tudi tablete Kodalgin in Kotiperin, ki služijo za lajšanje vsakovrstnih bolečin, carbo animalis v zrnju zoper dierežo, tablete zoper kašelj, svečke zoper hemeroidne (annusol supp.), piramidon zoper glavobol, aspirin, pa tudi razne injekcije in druge preparate. Pri vsem tem novatorskem in pionirskem delu pa seveda polagajo posebno pažnjo in skrb za točno izdelavo zdravil. Vse preparate že med proizvodnjo v laboratorijih stalno pregledujejo in kontrolirajo. Posebna skrb velja sterilnosti injekcij. Vsa zdravila preizkusijo preden pridejo v promet pri zavodu za kontrolo zdravil in v kliničnih bolnicah ljudijske med. fakultete. Tako se torej razvija slovenska farmacevtska industrija, ki je ena najmlajših vej proizvodnje. Tovarna »Leka« je v času svojega dveletnega delovanja dosegla velike uspehe in doprinesla velik delež k jugoslovanski farmacevtski proizvodnji, ki bo kmalu krila vse domače potrebe, da bo Jugoslavija tudi v tem o iru čim bolj neodvisna od inozemstva.

Nadaljevanje s 6. strani

jami Ljudske fronte. Izvršili so o. grupa dela. Poleg že dokončane proge Samac-Sarajevo grade še mladinsko progo Nikšić-Titovgrad v Crni gori. Na Hrvatskem je mladina zgradila gozdne proge in ceste, tvornico hidravličnih strojev pri Zagrebu in druge velike objekte.

Pri Beogradu gradi mladina tovarno za orodje. V Makedoniji so izboljšali Strumsko polje s tem, da so zgradili mladinski kanal in regulirali reko Strunico.

Ljudska fronta mesta Zagreba je zgradila del avtoceste bratstva in edinstva. Ljudska fronta mesta Reke je izvršila dela pri gradnji avtoceste Kantrida-Beograjski trg. Tudi v drugih krajih so frontne organizacije uspele, da napravijo velike delovne akcije, ki so velikega pomena za posamezne kraje.

Delovno tekmovanje je v tem letu postalo splošno ljudsko. S tem, da se je jugoslovansko gospodarstvo vključilo v petletko, se je povzpelo na višjo stopnjo, postalo je bolj organizirano, kar pomeni, da se je jugoslovanski narod naučil mnogo bolje delati in bolj uveljavljati svoje napore.

V Jugoslaviji se uspešno ne izvaja samo petletni načrt, temveč se pri gradnji načrta grade tudi novi ljudje, katerim je delo užitek, čast in ponos. S polnim uspehom v prvem letu prehaja jugoslovanski narod v drugo načrtno leto. Z nadaljnjim razvojem delovnega tekmovanja, z boljšo organizacijo bosta delavski in kmečki razred, vsa inteligenca, skratka vsi delovni ljudje z uspehom izpolnili vse tiste naloge, ki jih pred njih stavlja delovni program — Titov petletni gospodarski načrt v novem letu 1948.

(Nadaljevanje s 6. strani.)

vsem izdelovati droge in zdravila iz domačih surovin, v drugi vrsti pa prihaja v poštev izdelava umetnih zdravil iz kemikalij. Med prvimi stvarmi, ki jih je podjetje »Leka« pričelo izdelovati, je bil eter, ki ga je močno primanjkovalo celo za najnujnejšo uporabo. Nato so iz domačih surovin pričeli izdelovati razna razkužila, ki jih tudi ni bilo moči nikjer dobiti. Poseben uspeh so dosegli pri izdelavi tkim, creolina, ki je pridobljen iz terovega olja, nastajajočega v plinarnah pri proizvodnji plina. To olje so prej z inozemskimi surovinami, ki jih doma nismo imeli spremenili v vodotopno obliko; po dolgotrajnih poskusih pa je uspelo najti domačo surovino, s katero je mogoče etrove olje topiti v vodi, s čimer se pridobiva odlično razkužilo. Sedaj izdelujemo doma tudi cigarete zoper astmo. Surovin je bilo po osvoboditvi takoj dovolj na razpolago, primanjkovalo pa je strojništvo. Ljubljanska tobačna tovarna je kmalu usposobila poseben stroj za izdelavo stročine in tako se sedaj astma cigarete izdelujejo v zadostni količini za vso državo, saj zdravilna zelišča, ki služijo kot osnovna surovina, rasejo po vseh slovenskih hribih. — Doma izdelujejo tudi piščajo za splošno okrepitev in ojačanje živcev, po katerih je stalno veliko povpraševanje. Že konec leta 1946 se je pojavil tak doterega proizvodnja bi danes že krila mač proizvod: Gumpo tonicum, ka-

Naša kulturna bilanca

DRAGO PAHOR

Ko vstopamo v novo leto kulturnega snovanja tržaških Slovencev, v leto, ko bomo praznovali stoletnico »Slavjanske čitalnice«, prvega slovenskega prosvetnega društva v Trstu — je prav, da se ozremo nazaj in da bežno pregledamo prosvetno delo preteklega leta. Prav gotovo nam bo kratak pregled potrjal našo vero v kulturni razvoj tržaških Slovencev tudi v novih razmerah, v katere nas je potisnil kompromis mirovne pogodbe. Naše kulturno delo preteklega leta se namreč ni razvijalo v boju kako ugodni situaciji. Oster konflikt med napredkom in resnično ljudsko demokracijo in nazadnjaškimi tujimi silami, ki je našel svoje ugodno prizorišče prav na Tržaškem ozemlju je imel in ima svoje posledice tudi v kulturi. Tuje sile podpirane od domaćih in begunskih šovinistov in prodancev se niso v borbi proti zadržanju domačemu prebivalstvu razgale samo kot antidemokratske in antisocialne, temveč tudi, vsaj v pogledu slovenske prosvete kot antikulturne. Ničče ne more zanikati, da je odrekavanje gledališke dvorane Slovenskemu narodnemu gledališču antikulturno dejanje; ničče ne bo mogel opravičiti z drugačnimi razlogi odklanjanje dovoljenja uporabe šolskih sob za večerne jezikovne tečaje. To je in ostane kulturni škandal, za katerega odgovarjajo prav tako kot tuji šovinistični oblastniki tudi slovenski ljudje, ki v svojem sovrastvu do naprednih prosvetnih organizacij izdajajo zopet enkrat interese slovenskega naroda. Se vse polno drugih ovir in šikanacij hoče zavreti naš kulturni pover. Civilna policija je pričela cvitati celo nedolžne pevke vaje s pretvezo, da služijo pevske vaje naših zborov samo za kamuflačno političnim sestankom.

Kdor bo hotel kritično oceniti bilanco našega prosvetnega dela, bo moral nujno upoštevati vse te zunanje ovire, kakor bo moral računati tudi s tem, da se še čutilo in da se bodo še dolgo čutilo zlasti v mestu samem posledice dolgoletne prosvetne suše in fašističnega raznarodovanja. Tudi silno pomanjkanje sposobnih prosvetnih delavcev bo vplivalo na pravilno oceno našega prosvetnega snovanja.

Naš tisk v letu 1947

Prav gotovo je tiskana beseda važen kulturni činitelj. Seveda ne more biti za nas pravilno merilo samo oni tisk, ki izhaja iz tržaških tiskarn, kajti prav pri knjigi in časopisu se najbolj manifestira naša strnjjenost in kulturna enotnost s Slovenci v Sloveniji. Ljubljana ostane slej ko prej tudi za tržaške Slovence kulturni center. Od tam nam prihaja slovenski knjižni zaklad in verjetno se tudi kasneje ne bo mnogo dvignilo število v Trstu tiskanih knjig.

V letu 1947 so izšle v Trstu naslednje knjige:

1. Koledar Osvobodilne fronte za STO. Gregorčičeva založba za leto 1948 (goriška izdaja nosi naslov Koledar Demokratske fronte gorških, beneških in kanalskih Slovencev).

2. Mazalek-Budal: Murek, pustoslovsčine mucka paglavčka; ilustrirana mladinska knjiga v izdaji »Gregorčičeve založbe«.

3. Prvi zvezek Ljudske knjižnice: Lazar Lagin »Oklopnica Anjuška« v prevodu Iva Marinčiča, Založba Primorski dnevnik.

4. Drugi zvezek Ljudske knjižnice: Beck »Volokolamska cesta« v prevodu dr. Vladimira Bartola, Založba Primorski dnevnik.

5. L. Meglič: »Naši malčki« knjiga za mlade matere v izdaji Gregorčičeve založbe.

6. »Slovenska slovnica z berili za tečaje in samouke.« Izdala Slovenska prosvetna zveza.

7. Drago I. Godina »Russkij učebnik« 1. snopič, Brošura izdana v samozaložbi, ki bo v pomoč onim, ki se uče rusčine.

8. Dr. Metod Turnšek: Slovenija, album s podnaslovom »Govori duša in zemlja malega slovenskega naroda.« Samozaložba.

9. Ciciban deklamira. Ciklostiran zbornik lažjih pesnitev ki ga je izdala Slov. hrvatska prosvetna zveza.

Poleg navedenih knjig so izšle še naslednje brošure:

1. »Prste vaje za leto 1947«, izdala Zveza društev za telesno vzgojo.

2. »Programske osnove Enotnih sindikatov za bodočo enofno sindikalno organizacijo na Tržaškem ozemlju.«

3. »8. marec« ciklostirana izdaja ASIZZ ob mednarodnem dnevu žena.

4. »Primorska«, trojezična (slo-

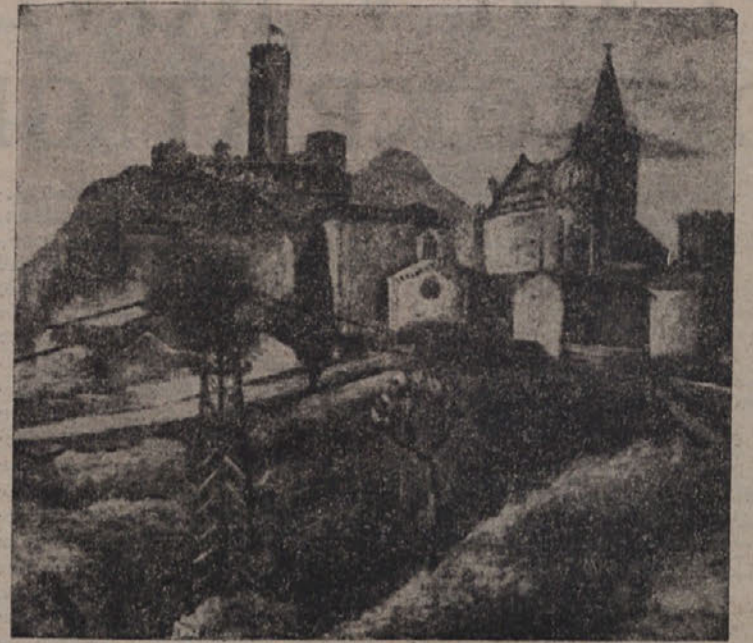
vensko-italijansko-francoska) ilustrirana izdaja ob zasedanja izvršilnega odbora Mednarodne demok. federacije žena v Pragi.

5. »Zahteve delavske mladine mesta in dežele.« Drojezična (italijansko-slovenska) izdaja glavnega odbora »Zveze antifašistične mladine«.

6. »Mladina STO-ia.« Ilustrirana trojezična (slovensko-italijansko-francoska) izdaja Zveze antifašistične mladine ob svetovnem mladinskem festivalu v Pragi.

7. »Referat tovariša A. Zdanova o mednarodni situaciji.« Ponatis referata podanega na informacijskem posvetovanju devetih evropskih komunističnih partij v Varšavi. Brošura je izšla tudi v hrvatskem prevodu.

Nadaljevanje prihodnjic

A. Černigoj

Kraška vas

Galerija

Z. Jelinčič

slovenskih tržaških likovnih umetnikov

Jože Cesar se je rodil 1. 1907. v Trstu pri sv. Jakobu, kjer je tudi napravil slovensko osnovno šolo.

Ze v šentjakovski šoli je pokazal tolikšen dar za slikanje, da so mu učitelji zaupali pouk risanja pri součencih. Pokojni šolski voditelj Andrej Cok ga je silil, da bi šel na umetnostno akademijo, toda kako naj misli na to sin težaka v tržaškem pristanišču? Se skoro kot otrok je moral sam na delo v luko, da skrbi za mater vdovo. V prostih urah se je posvečal svojemu nagnjenju in se spopolnjeval v šoli slikarja A. Černigoja.

Leta 1936. je toliko dozorel, da je priredil z Lukežičem svojo prvo razstavo — ilegalno pod fašizmom. Od tedaj je redno razstavljal leto za letom, največ z Lukežičem, a tudi s Spacalom in drugimi tržaškimi slikarji. Kritika mu je kmalu priznala tolikšno zrelost, da je razstavljal na državnih razstavah v Milanu, Benetkah, Veroni, na Reki, kljub temu da je bil znan kot zaveden Slovenec. Leta 1943. je prvič razstavil sam v galeriji Michelazzi v Trstu, naslednje leto pa v Postojni. Takoj po osvoboditvi 1945. leta je razstavljal v Trstu na razstavi primorskih slikarjev, nato pa z Lukežičem v raznih mestih v Jugoslaviji. Cesar je predvsem kolorist, barvano

močan. Po izvoru iz Istre, je ošal zvest njeni od sonca ožgani rdečkasto rumeni zemlji. Kremenit in oster po značaju, se kaže tak v svojih slikah, poln neubraposti, disonanc kot istrska narodna pesem. Italijanska umetnostna kritika ga je po tem spoznala za Slovana — pogrešala je pri njem onih sladkih barvnih tonov, značilnih za Italijana. Bistveno mu je le neposredno občutje, ki ga hoče podajati, zato se ni razvil v kako abstraktno smer slikanja. Zanimaja ga neposredna sredina, v kateri živi in njeni problemi, predvsem Trst s tovarniškimi in delavskimi mestnimi deli. Dežela mu je bolj odmaknjena, če izzamemo planine, ki jih je posebno v prvi dobi mnogo slikal z vso ljubeznijo strastnega planinca, plezalca in smučarja (zrtvoval jim je eno nogo).

Vendar bi bilo pogršeno Cesarja smatrati za impresionističnega realista, kar bi se zdelo na prvi pogled po bujni barvni tehniki. Je premočan, da bi se vdajal kakemu enostranskemu akademskemu izmu. Predvsem mu je bistven izraz, zato mu je prišel kmalu v sredino zanimanja človek, sodobni bedni človek s svojim življenjem in trpljenjem. Bilo je torej dosledno, da se je nekako osredotočil v portretiranje, slikanje človeka s svojim duhovnim,

notranjim izrazom. Podajanje vsebine izraza ga je vedlo, da je šel preko čiste, le barvnega izražanja v ostrejšo podajanje oblike, linije, — v ekspresionizem, v katerem je našel lastno noto. Ta predstavlja njegovo kasnejšo razvojno fazo: iz barvnih disonanc je svojo ostro, skoro polemično noto razvil še v obliki, liniji — kakor je trd, oglat njegov značaj. Razumljivo je torej, da mu je poleg olja priljubljena tudi tehnika svinčnika, risba in perorisba, četudi se ni v večji meri lotil ilustracije. Pač pa je delal na dekoraciji, sceničnem slikanju, kuliseriji, kar mu je posebno pri srcu kot dramskemu igralcu; bil je že nekoč na tem, da postane igralec, ko ga je bilo pred leti angažiralo gledališče v Mariboru, toda pozivu ni sledil, — ni se mogel ločiti od svojega Trsta in njegovih problemov.

Avugst Černigoj, sedanjí nestor slovenskih slikarjev v Trstu, se je rodil v Trstu pri sv. Ani 1898. leta Tu je obiskoval osnovno, srednjo, obrtno šolo in še pod Avstrijo obstoječo umetniško šolo. Umetniško akademijo je obiskoval v Monakovem, završil pa jo je v Bologni.

Službovat je začel kot učitelj risanja na meščanski šoli v Postojni. A tu ni dolgo ostal. Kot zastopnika takrat najbolj revolucionarne umetniške smeri, konstruktivizma, ki so ga smatrali kot rusko sovjetsko umetniško šolo za enakega zapadno evropskemu futurizmu, so ga kmalu odpustili iz službe. Kaki dve leti je bil asistent na srednji tehnični šoli v Ljubljani, kjer se mu je pa ponovilo isto kot v Postojni. Sledil je nekak izgon iz stare Jugoslavije okrog 1. 1927. zaradi »levičarske propagande«. Ta črna pika mu je sledila v Trstu pod fašistično Italijo.

Od tedaj je delal v svojem slikarskem ateljeju brez javnega nameščenja. Konstruktivistična razstava iz one dobe v Ljudskem vrtu v Trstu, — razstava, ki je vzbudila mnogo hrupa, nekaj priznanja, a še več posmehovanja zaradi svojega umetniškega avangardističnega značaja, — mu je dala pri tržaški policiji novo črno piko. Konstruktivizem je v jedru prav za prav zanikanje slikarstva, le v glavnem arhitektura — a tudi scenično, dekorativno slikanje — ki naj v zgradbi prikaže in oblikuje namen, kateremu služi. Slikarstvo in kiparstvo pa se povezuje v celoten ustroj zgradbe s svojimi umetninami, ki naj služijo človeku tudi higiensko, v počitek, na pr. v razvedrilo. V tej smeri jo bil pridobil za svoje pojmovanje dva ugledna tržaška arhitekta, dekoraterja Zorka Laha in Franja Kosovela. S podobnimi učinki je priredil kmalu za tem tudi razstavo v Gorici, s sodelovanjem

J. Cesar

Podoba starca

takrat mladega igralca Ferda Delaka, ki ga je pridobil za scenične, odrske novotarje.

Bila je to tedaj plodna smer, ki je vedla Černigoja predvsem na področje dekorativne umetnosti. V naslednjih letih na pr. je delal na slikarski okrasitvi velikih tržaških prekoceanskih parnikov »Saturnia« in »Vulcania«. S tem v zvezi je uvedel tudi intarzijo (vdevanje rezljanih lesenih in linoletnih podob v lesne plošve) z lesom in linoletjem ter poslačevanje ornamentov. Vendar je nadaljeval tudi s čistim umetniškim slikanjem in je razstavljal skoraj leto za letom na vseh mogočih razstavah, pokrajinskih sindikalnih ali vsedravnih v Trstu, Benetkah, Milanu, Monzi (na razstavi dekorativne umetnosti), Neaplju, a tudi v Ljubljani, Mariboru, Zagrebu letu 1937-38.

Kritiko je imel ugodno, četudi so ga seveda konservativni protivniki ob vsaki priliki tudi smešili. Kot zaveden Slovenec je moral premagati nešteto težko, da je v takratnem Trstu dosegel priznanje. Po vsem tem se je zgodilo šele 1. 1946, da je slikarska galerija »Revoltella« kupila eno, prvo in edino njegovo sliko.

V dobi zadnje vojne se je lotil cerkvenega slikarstva, ker je imel takrat le v njem možnost ustvarjati podobe monumentalnega značaja. Poslikal je sedem cerkva (v Drežnici pri Kobaridu, na Grahovem na Tolminkem, v Košani ter Knežaku — Baču na Pivki, v Radeci v Istri, v Silvanu pri Devinu, v Trebčah ter v Križu pri Trstu. Ni dvoma, da bi mu dale javne zgradbe široke možnosti razmaha z dekorativnimi deli.

Černigoj je zrasel iz impresionističnega realizma, ki je dal Slovencem toliko slikarskih mojstrov. In lahko trdimo, da mu je ostal v glavnem zvest, barvano močan, kolorist. Pravim, v glavnem, ker slikar Černigojevega formata, nemiren duh ni mogel ne intenzivno sodoživljati svoje dobe in slikarskega napredka. »Izmi v umetnosti so dialektika umetniškega razvoja«, mi je dejal. Toda ni dvoma, da on ne ljubi kakih dialektičnih skrajnih tez, najmanj pa kakih čisto abstraktnih. Intelektualistično možganske umetniške struje, ki jih je v hitrem tempu mnogo rodila v zadnjih desetletjih zapadna Evropa, smatra Černigoj za izrodek snobistične vrste, izraz visoke, dekadentne zapadne evropske družbe. Vendar jih ne zanikuje: »Saj smo izšli iz zapadno-evropskega duhovnega kroga«. Zato njegove kasnejše umetniške tvorbe poznajo izkušnje in pridobitve kubizma, ki jih je zli v novo sintezo s čisto osebnim svojim umetniško noto. Posebno tihožitje in portret sta dobila krepkejšo, bolj plastično zgradbo, podobe bolj jasnih oblik. A tudi narava, pokrajina, slovenska pokrajina pivške vasi in bregovi, kamor se rad zateka na tem usodnem križpotju in v duhovni raztrganosti evropskega umetnika, je postala v njegovih delih bolj plastična. V raztrganosti, pravim, evropskega umetnika, ki je ne pozna rusko-sovjetski umetnik, ker se je jasno opredelil proti abstraktnosti, za človečanski, socialni realizem.

Slovenska poezija po osvoboditvi

Iz narodno osvobodilne vojske smo prinesli v glavnem pesem, ki je krepila odpor, navduševala za boj, sploh spremljala našega človeka v trpljenju in boju. Nekaj tega je izšlo v zbirkah, tako pesni Mateja Bora, mladega padlega Kajuha in še nekaterih. Po osvoboditvi smo morali lep čas čakati, potem se je knjižni trg odprl in do danes smo dobili že precejšnje število pesniških zbirk, vmes nekaj prav dobrih; nekaterih, ki bodo prinesle vsaj toliko ali pa še več novega in dobrega, pa še čakamo.

Oton Zupancič, naš največji živeči pesnik, bo konec januarja praznoval svojo sedemdesetletnico. Kljub svojim poznim letom, oslabeleosti in bolehnosti je z obnovljenim mladeniškim ognjem spremljal naš boj za svobodo. Dasi so ti časi večkrat legli nanj kakor mora in ga kdaj tudi tirali v obup, se je vendarle iz njih povzpental z vero v lepše čase prostosti in ljubezni med narodi. To razodeva zbirka *Zimzelen pod snegom* (1945), kamor je dal tudi več pesmi iz predvojnih let. Iz njih se kaže, kolikšno svežost je ohranil pesnik v teh letih in kako tenkočutno doživlja ljubezen. Jasno se pa tudi vidi, da gleda na življenje že z zrelih, umirjenih višin, da je dobila največjo moč misel in spretnost in lahkotnost v oblikovanju. V jeziku in verzju je dosegel Zupancič tako mojstrstvo, da mu tečejo verzi z neverjetno lahkoto.

Fran Eller je še starejši pesnik in je šele zdaj, skoraj tik pred božičem, izdal svojo prvo zbirko. To so Koroške pesmi, zanimive, ker se tičejo zemlje, o kateri je danes toliko besede in skrbi za naš življenjski. Eller je odtod doma in zato slika najrajši to lepo pokrajino, njene posebnosti, trpke občutke ob pogledu na njeno usodo. Tudi v besedi je zelo koroški, zraven pa nekam starinski.

Igo Gruden, iz Nabežine doma, je izdal dve knjigi. Zbirka *Pesnikovo srce* (1946) vsebuje pesmi, ki so nastale pred vojsko. V njih toplo pripoveduje o svoji ljubezni, o ljubezni svoje ljubljene ženske. Ljubezen mu je zatočišče pred tesnobo, ki je navdajala človeka ob misli na svetovno klanje, na poraz človekoljubja, ki je prav ta čas doživljalo največja ponižanja. Pesmi so nekako nadaljevanje *Dvanajste ure*, knjige, ki je izšla malo pred svetovnim spopadom. Zbirka *V pregnanstvo* (1945) je šibkejša, pesmi veliko bolj preproste in enolične, toda šle so med ljudi, ker opevajo trpljenje po ječah in taboriščih, torej doživlja, ki so jih bili deležni preštevili Slovenci.

Janko Glazer, doma s Štajerskega Pohorja, je objavil pesmi v knjigi *Ob jesenskem ekvinokciju* (1946). To so tople, pristranske podobe, kakor jih gleda človek v jeseni svojega življenja, ko se mu kaže svet v zrelom žaru in ko ga presoja z zrelo mislijo, ki dobro zna, kaj je prava vrednost. Zato je v njih nekaj toplega in milega. To čuti tudi iz pesmi, ki jih je zbudilo pregnanstvo v Srbijo ali sinova smrt v partizanih. Umerjenost in pristranost se družita z umerjeno, gladko obliko.

Bolj preproste so Pesmi iz ječe in pregnanstva (1947), ki jih je napisal Fran Roš. Tople so, toda posebne spretnosti ni v njih. Tako tudi ne v knjižici pesmi *Toneta Seliškarja*. Nekaj bolj je po obliki dognala svoje stvari Milena Mohorič v zbirki *Samotni breg* (1947), kjer so pesmi iz ječe, z Raba in iz partizanov. Nekaj pristranskega je že v njih, večje izviritosti pa ni. Podobno velja za knjigo *Vstal bo vihar* (1946), v katero je zbrala Erna Muser (rojena v Trstu) svoje pesmi prav od dekliških let. Te pesmi prikazujejo pot naše izobraženke od iskanja ljubezni do dela za skupnost, kar jo v vojnem času pripelje v nemško taborišče. Izoblikovane so te pesmi na splošno bolj šibko, toda osebnega ognja je tu več.

Zelo spreten, v verzju, besedi in melodioznosti kdaj že prefinjen je Bogomil Fatur, rojen na Premu. Letos je izšla njegova knjiga lirike, kjer je sicer čutili marsikak odsev drugih pesnikov, včasih celo v dosti preveliki meri, toda vsaj v zgodnjih je tudi več lepih ustvaritev. Iz njih se glasi spro-

LINO LEGIŠA

scenje v široki naravi, zanos in radost ob njeni večno se obnovljajoči lepoti in sili, v kateri se prečišča svet in umirja pesnik, razjeden od strasti, obupa in samote.

Vladimir Pavšič, partizanski Matej Bor, je zbral lani svoje Pesmi, v katerih je velik del njegove znane zbirke *Previharimo viharje*, prve partizanske pesniške zbirke v Jugoslaviji. Te pesmi so s hrupno, revolucionarno besedo spremljale naš upor, ga podpirale in krepile. Seveda danes ne morejo več učinkovati, kakor so nekdanj, zato so v marsičem že dokument. Drugi del je tudi v glavnem iz partizanov, po dožitju globlji, bliže človeku, pa naj gre za razpoloženja s pohodov, za misli na vrnitev v pristo domovino ali za spomine na ljubljenico, ki mu je bila ta čas ubita. Srečanje, ki obuja ta spomin, je gotovo ena najlepših pesmi iz zadnjih let.

Jože Brejc je letos izdal svojo Partizansko liriko. Tu je dosti novega duha, zavest mladega človeka, ki se je odtrgal od doma, čeprav ga je imel rad, in šel v partizane, ker je šlo za domovino, za njeno svobodo in drugač-

VLADIMIR PAVŠIČ — MATEJ BOR

no prihodnost. Mladi pesnik ljubi bomoško življenje in to ljubezen do prostosti kaže tudi v partizanskih motivih. Premalo pa je še urejen, pozna se mu odsevi drugih pesnikov, in to slabi učinkovitost teh pesmi.

Peter Levac je še mlajši, začel je prav za prav šele v partizanih. V svoji knjigi *Koraki v svobodo* (1945) se je pokazal kot preprost, pa prijeten pesnik. Odločil se je za boj, z mladostnim ognjem prenaša težave in si s svetlo vero pomaga preko težkih trenutkov preizkušnje. Nekaj čistejšega, mladostnega je v njem, in zraven nekaj zgodaj resnega.

Pred kratkim je izdal Ivo Minatti, eden najmlajših pesniških zbirk *S poti*. To je človek tihih, mlilih doživeti, nagnjen k otožnosti. Zato je najbolj pristran v takih stvareh. Potegnili ga je v partizane in tu je bilo treba iti s skupnostjo, za novimi cilji, in tako odseva tudi ta borbeni čas iz njegovih pesmi.

Od starejših veljavnih pesnikov je napisal Pavel Golja več pesmi, ki kažejo v obliki in izrazu zelo veliko lahkotnost in kdaj že nagnjenje k igrivosti. Zato je videti, kakor da je njegova pesem napisana brez težav in da je oblika verza nič ne oklepa. Pesnik misli izdati zdaj novo zbirko svojih pesmi.

Alojz Gradnik se oglašja danes samo s prevodi. Največje tako delo je Gorski venec črnogorskega pesnika Njegoša.

Božo Vodušek je po Zupanciču in Gradniku najmočnejša pesniška oseb-

nost in najbolj značilen izraz časa v desetletju pred vojsko. Zdaj je napisal le nekaj pesmi, ki kažejo, da se je rešil iz začaranega kroga svojega dvoma, da veruje v človeka in smisel življenja, za katerega se je zmerom bojeval.

Anton Vodnik bo izdal v kratkem zbirko *Srebrni rog*. To je eden najbolj zanimivih slovenskih pesnikov, tenkočuten, vznesen, že prečiščen. Ni za vsakogar, zanj moraš biti zbran. Življenje je v njegovi pesmi kakor precejeno in presejano v lepoto in tako je povečan tudi čas, ki je prinesel našim ljudem toliko trpljenja, pa tudi veličastnih žrtev.

Pesnica Vida Taufer si tudi prizadeva dojeti čas, ki smo ga prebredili, a najbolj je še zmerom doma v svo-

jih otožnih občutjih, v svoji žalosti, s katero preveva svoje najrahljše podobe iz narave. Vse drugače je znala spremljati čas pesnica Lili Novy. V nji je več aktivnega duha, tudi več miselne osnove.

Zbirko je napovedal Jože Udovič. Njegova pesem govori o vroči, plemeniti strasti in o globoki, plemeniti kulturi, v kateri je dozorel pesnik. Zato so tudi podobe iz partizanskih let pogojen izraz tega časa, težkega boja okoli človeka in v njem samem. Iz njih se vzdiguje z najsvetlejšo vero v prihodnost, za katero je treba prav plemenitosti in prave kulture.

Tudi Cene Vipotnik bo stopil na dan s svojo zbirko. Vipotnik je stopil na svojo, samostojno pot. Njegova pesem rije po duši, se bojuje s temnimi malodušja, se vzpenja ob svetlih žarkih upanja in ljubezni ter se zamolko vznaha v občutje skupnega boja, ki je pretresal naš narod v minulih dneh.

OTON ZUPANCIC

PROSVETA MED LJUDSTVOM

Vzlic skrbni pažnji, da bi o vsaki prireditvi nekaj povedali, se le včasih zgodi, da katero prezremo. Zato bo prav, da posežemo nekoliko nazaj. Na dan sv. Miklavža so Lonjerji pripravili lepo prireditev. Pionirski zbor je pod vodstvom tov. Tončke Cokove zapel pet troglasnih pesmi, nato pa so pionirji igrali Ribičičevo otroško igro *«Skralin»*. S podobnim sporedom bodo lonjerji pionirji nastopili 6. januarja v dvorani prosvetnega društva *«Vojka Smuc»*.

V nedeljo, 14. decembra sta priredila izlet v Ricmanje kolonovski pevski zbor *«Slava»* in kolonkova pionirska družina. Ta izlet je bil združen s koncertom, ki ga je vodil tov. Fabris, in z nastopom pionirjev.

Med boljše tržaške zborove smemo prištevati škedenjski zbor, ki ga je pevovalja Milan Pertot spravil na zavirljivo višino. V ponedeljek, 15. decembra, je ta zbor gostoval v Miljah in s tem prikazal našim in italijanskim tovarišem lepoto slovenske narodne in umetne pesmi. Občinstvo je nagradilo pevce z burnim priznanjem. Najbolj so ugajale partizanske pesmi.

V torek, 16. decembra so v prosvetnem društvu *«Simon Jenko»* nastopili trije člani slovenskega vokalnega kvinteta iz Ljubljane, in sicer tov. Tone in Roman Petrovič ter Milan Jug. Peli so slovenske umetne in narodne pesmi, pri klavirju jih je spremljal dr. Gojmir Dešnar. Omenjene goste je povabilo tudi svetovnoprosvetno društvo *«Slavko Skamperle»*. Pri pevski akademiji je sodeloval še domači pevski zbor, sopranistka Rožica Kozem in Marjan Sančin. Člani kvinteta so kot solisti želi obilo priznanja.

V nedeljo 21. decembra je dramski odsek prosvetnega društva *«Franjo Marušič»* iz Rocola ponovno vpriporil v dvorani na Lovcu Finžgarjevo dramo *«Razvalina življenja»*. To pot so igrali to igro v novi zasedbi. V glavnem so vsi igralci dobro podali vse like.

Za praznike so se dobro izkazale

IGO GRUDEN

nekatero pionirske družine. Na božič je bila v Domu pristaniških delavcev božičnica z razdeljevanjem daril za sirote padlih, pogrešanih in iskalcev min. Na prireditvi so sodelovale Škedenjska, svetovnoprosvetna in rocolska pionirska družina.

Na dan sv. Stefana je ponovila rojanska šolska mladina v Domu pristaniških delavcev Ribičičevo igro *«Kraljica palčkova»*. Odrezali so se prav tako dobro kot pri prejšnjih predstavah.

Popoldne istega dne pa je opensko prosvetno društvo igralo Golijevo božično pravljico *«Peterčkove poslednje*

NOVE KNJIGE

Pred božičem je pri Slovenskem knjižnem zavodu izšel roman *Miška Kranjca: Fara sv. Ivana*. V tem delu nam naš plodoviti pisatelj slika življenje v Slovenskih gorah tik pred drugo svetovno vojno. Prikazuje nam dogajanja v majhnem podeželskem kraju ter nasprotja in zapletitve med tako imenovanimi »boljšimi ljudmi«, obenem podaja tudi prikaz socialnega položaja slovenske vasi. Ker se dejanja dogajajo tik pred izbruhom vojne in se roman konča z zasedbo kraja po Nemcih, nam pisatelj nakaže tudi usode junakov — lokalnih veljakov, ki ob prihodu okupatorja skušajo rešiti predvsem sebe in zataje pri tem vse nekdanje ideale.

Lev N. Tolstoj: *Kavkaške povesti*, so izšle v zbirki svetovnih klasikov pri Državni založbi. V tej knjigi je zbranih 6 povesti tega slovitega ruskega pisatelja, ki je sam preživel dve leti na Kavkazu in se kot oficir udeležil pohodov zoper uporne Tatare. V vseh povestih nastopajo Rusi in kavkaški domačini, med katerimi pa vlada zaradi takratne politike carske Rusije globok prepad. Pisatelj prikazuje v glavnem vojaške doživljanje, pustolovščine in usode ruskih vojakov, udeležencev pohoda na Kavkaz, le v zadnji povesti Hadži—Murat opisuje tragično usodo tatarskega poglavarja. — Knjiga spada med najlepša dela tega velikega pisca; čudoviti so zlasti opisi naravnih krasot, ki bralca s svojo opojnostjo naravnost zamamijo, da se docela vživi v življenje pod Kavkazom.

V isti zbirki je izšla knjiga A. Cehova: *IZBRANO DELO*. Ta prva knjiga izbranga dela znamenitega ruskega klasika obsega izbor dram oz. iger, med katerimi so tudi posebno znana dela Striček Vanja in enodejanski *Snubač ter Medved*. S tem smo tudi Slovenci dobili v knjižni obliki vsa pomembnejša dramatska dela velikega ruskega misleca, pisatelja in dramatika.

sanje». Kar se tiče odrske umetnosti so Openci na resni višini. O priliki bomo o njih podrobneje poročali. Teh otroških prireditev smo bili zelo veseli in bi si jih še pogosteje želeli.

Naše Slovensko narodno gledališče se peha in trudi, da bi nudilo našemu ljudstvu lepoto in vzvišenost dramske umetnosti. Zaradi pomanjkanja osrednje gledališke dvorane, kjer bi se lahko zbralo tudi vse okoliško prebivalstvo, pa mora gledališče romati po deželi iz kraja v kraj. V zadnjem času je naša igralska družina gostovala z dramo *«Via Mala»*, in sicer 7. decembra na Kontovelu, 8. decembra v Škedenju, 13. decembra v Nabežini z dvema predstavama, naslednjega dne pa v dvorani Delavske športne zveze v Via Cont. — Otvoritvena predstava letošnje sezone je bila v torek 23. decembra v Kopru, kamor se je zateklo naše gledališče, ko ni našlo v Trstu razumevanja s strani tukajšnjih oblasti. Pred to vpriporitvijo so nastopili naši igralci s Cankarjevimi *«Kraljem na Betajnovju»* na radiu Trst II. Delo, ki ga opravlja v teh težkih prilikah naše gledališče, je neprecenljive vrednosti, toda je obenem mučno in naporno ter zahteva mnogo požrtvovalnosti in samozatajevanja. Gledališče je najbolj vidna in najbolj dostopna kulturna ustanova, toda prav res vidna postane lahko samo v lepi gledališki stavbi. Šele v dostojnem okviru bi lepota igralske umetnosti prišla popolnoma do izraza in gledališče bi postalo zares osrednje kulturno žarišče.

Vendar pripravila gledališče nove vpriporitve. Po nastopu na radiu in po otvoritveni predstavi za letošnjo sezono je gledališče začelo zopet svojo romarsko pot, da ponese lepo in vzvišeno besedo med narod. Na božič se je vrnila igralska družina v Koper in tam vpriporila reprizo *«Kralja na Betajnovju»* za vojaštvo, v soboto 27. decembra je šla s to dramo na Kontovel, v nedeljo je priredila predstavo te drame na Opčinah. In še mnogo, mnogo bo tega romanja. Ljudstvo pa je našim umetnikom hvaležno.

Smo na prehodu iz starega v novo leto. Ugotoviti moremo, da kulturno prosvetnih dogodkov v letu 1947, ni bilo malo. Imeli smo koncerte, gledališke predstave, glasbene in recitacijske akademije, literarne večere ter predavanja. Naši likovni umetniki so razstavljali svoja dela, prosvetna društva so ustanovila jezikovne tečaje in tudi za širjenje slovenske knjige med ljudstvom je bilo marsikaj storjenega. Nedvomno smo v kulturnem pogledu napravili korak naprej, vendar pa nam žal razmere niso dopuščale, da bi napravili za razvoj naše kulturne rasti ve to, kar bi bilo potrebno. Upamo pa, da smemo gledati z optimizmom v bodočnost in da bomo v novem letu lahko več delali in tudi več napravili.

Miško Kranjec

PO ŠIRŠI POTI (LJUDJE Z NAŠEGA TERENA)

V tistih prvih časih po osvoboditvi smo imeli še hšne zaupnike in podeljeni smo bili po ulicah.

rekel velikodušno. Bomo že poskrbeli, da dobite!

»Tovariši, je naposled sam povel besedo, »stear je tako, da moram jutri na Center sporočiti, da smo se likvidirali.

»mestnika kandidata v njegovi ulici. Zdaž ga je spet čeece videti, kako zavi v svojo pelcino kam gre, »Kako je, Tone?«

No, razvoj gre naprej, ljudje gre do z njim, le redki posamezniki se nekeje ustaviijo in potem išeejo poti za onimi, ki so že odšli dalje.

Tudi z reakcionariji je postopal na svoj način: spravil jih je vse na delo in jim, neravnanim delu, tem gospodskim ljudem dokazoval, da delo ni stvarnata, v novi državi pa celo velika cast.

»Najbolje je govoriti, vsem je odpustila vse grehe, zato pa se morate tudi vi spreminjati! Kako boste živel brez države?«

NASTANEK IN RAZVOJ NAŠEGA KOLEDARJA

Toneta Zidanika sem srečal še v tistih lepih časih vilenših sestankov, ko je bil sekretar tam nekeje v predmestju in to je kakor dobra mati nad svojimi otroki čval nad svojo uleko, so zbral v gostilniški sobi pri Poptu, ki razkladal navedbe, odloke, navodila, pobiral članarjno za to in ono, delil nakaznice za blago, vodil svojo ulico na udarniško delo, se boril z reakcijo na vse strani, skrbel za kulturo, predvama in drugo. Nekoe sem tudi sam predaval na takem sestanku, prav na njegovo prošnjo. Po predavanju se je razvila huda debata, v katero so z najveeejo ostrino posegali najbolj prepusti ljudje, potem neki bivši novinar inženir mlada, sekretarska učišeeja in ne vem, kdo še. No, Tone Zidanik jih je z svojim prikupnim in prijaznim smehljajem pomiril v njihovi vroci debati. Potem smo obravnavali z nekoi žensko, ki se je med vojno prelevila v Nemko in se pajašila z oficirji na vse strani, se po volni potutnila, odkler je ni sila prignala, da je zaprosila za volilno pravico, brez katere se ni mogla zganiti. Bila je po zunanosti prijetna babnica, nekoliko sicer debelejšina, v ladi bi med vojno na to gledal. Na sestanek je prišla kričavo obloena, kakor se tiste čase ljudje niso mogli niti niso hoteli oblačiti. Imela je kožuh — bilo je že hladno — na rokavi prstane, v uhljih uhane, na prsih brosko, za vratom zlato verižico z medaljono. Strvatka, naeeekana in našimnkana, kakršna je najbrz hodila z italijanskimi in nemškimi oficirji, je prišla na naš sestanek in ženska zahtevala volilno pravico, češ saj ni nič takega napravila, da bi ne smela imeti te volilne pravice: izdajala ni, s politiko se ni ukvarjala, njeno privatno življenje, v katero se skušajo vtiikati zlasti nekatere ženske, pa nikogar nič ne briga, ne? Ali se domo vtiikal v privatno življenje vsakogar?

»Blil je upokojeni železničar, vse njegovo delo se je strnilo na to njegovo službo uličnega sekretarja. Postal je nedokljivo in ulica je bila njegova, tako njegova kakor njegov dom.

»Todaž je prišla nova, zanj stranska direktiva likvidirati ulične odbore, delo prenesti na terene. Razvoj je šel naprej, prek uličnih zaupnikov, prek uličnih sekretarjev z njihovimi odbori, prek uličnih sestankov, statistik in vsakega drugoga. Ljudje so šli dalje s tem razvojem. Samo Toneta Zidanika je ta razvoj za čas pomendral.

Stetja časa predstavlja vsekakor posebno zanimivost. Nas sistem šteti-ja, ki ga uporabljamo v vsakdanjem življenju, se nam zdi brez posebnih problemov, ker smo nam navajeni in ker pri vsakdanji uporabi ne razmišljamo o njega bistvu. Vendar pa nam koledar postane kaj kmalu bolj kompliciran in teže umljiv, če začemo razmišljati o tem, zakaj so posamezni meseci različno dolgi, čemu so vsake tri dni prestopna leta, zakaj se vsake mesee začne z drugim dnem in čemu padejo nekateri prazniki, kot n. pr. Velika noč na različne datume. Še bolj pa nam postane vprašanje štetja časa nejasno, če pomislimo, da v mnogih deželah še danes drugače štejeto in da veljajo celo v eni državi različni koledarji. Ko to razmišljamo se lahko upravičeno čudimo, da naš sistem štetja časa še ni poenostavljen in da ni v tem oziru še enotnosti med vsemi narodi oz. državami kulturnega sveta. Poenostavitev koledarja in uvedba enotnega štetja časa po vsem svetu bi vsekakor pri-

»Nes so rekle ženske, stalco pa se ne damo. Saj alismo mette, ki bi nas kdo kar odločil v kotu.

»Tako lepo smo se razumeli, vsi kot eno! Zdaž pa naj gremo na drug teren! Tone, poidi gor in reci, druge ulice naj napravijo, kakor se jim zdi, mi pa ostanemo, kakor smo bili! In ti boš naš sekretar! Take in podobne so vadale in vse so Toneta Zidanika godile, zakaj zavedal se je, da zanj od uličnega sekretarja naprej ni poti, pa si je tudi želel ni.

»Todaž je prišla nova, zanj stranska direktiva likvidirati ulične odbore, delo prenesti na terene. Razvoj je šel naprej, prek uličnih zaupnikov, prek uličnih sekretarjev z njihovimi odbori, prek uličnih sestankov, statistik in vsakega drugoga. Ljudje so šli dalje s tem razvojem. Samo Toneta Zidanika je ta razvoj za čas pomendral.

»Todaž je prišla nova, zanj stranska direktiva likvidirati ulične odbore, delo prenesti na terene. Razvoj je šel naprej, prek uličnih zaupnikov, prek uličnih sekretarjev z njihovimi odbori, prek uličnih sestankov, statistik in vsakega drugoga. Ljudje so šli dalje s tem razvojem. Samo Toneta Zidanika je ta razvoj za čas pomendral.

»Todaž je prišla nova, zanj stranska direktiva likvidirati ulične odbore, delo prenesti na terene. Razvoj je šel naprej, prek uličnih zaupnikov, prek uličnih sekretarjev z njihovimi odbori, prek uličnih sestankov, statistik in vsakega drugoga. Ljudje so šli dalje s tem razvojem. Samo Toneta Zidanika je ta razvoj za čas pomendral.

»Todaž je prišla nova, zanj stranska direktiva likvidirati ulične odbore, delo prenesti na terene. Razvoj je šel naprej, prek uličnih zaupnikov, prek uličnih sekretarjev z njihovimi odbori, prek uličnih sestankov, statistik in vsakega drugoga. Ljudje so šli dalje s tem razvojem. Samo Toneta Zidanika je ta razvoj za čas pomendral.

»Todaž je prišla nova, zanj stranska direktiva likvidirati ulične odbore, delo prenesti na terene. Razvoj je šel naprej, prek uličnih zaupnikov, prek uličnih sekretarjev z njihovimi odbori, prek uličnih sestankov, statistik in vsakega drugoga. Ljudje so šli dalje s tem razvojem. Samo Toneta Zidanika je ta razvoj za čas pomendral.

»Todaž je prišla nova, zanj stranska direktiva likvidirati ulične odbore, delo prenesti na terene. Razvoj je šel naprej, prek uličnih zaupnikov, prek uličnih sekretarjev z njihovimi odbori, prek uličnih sestankov, statistik in vsakega drugoga. Ljudje so šli dalje s tem razvojem. Samo Toneta Zidanika je ta razvoj za čas pomendral.

»Todaž je prišla nova, zanj stranska direktiva likvidirati ulične odbore, delo prenesti na terene. Razvoj je šel naprej, prek uličnih zaupnikov, prek uličnih sekretarjev z njihovimi odbori, prek uličnih sestankov, statistik in vsakega drugoga. Ljudje so šli dalje s tem razvojem. Samo Toneta Zidanika je ta razvoj za čas pomendral.

»Todaž je prišla nova, zanj stranska direktiva likvidirati ulične odbore, delo prenesti na terene. Razvoj je šel naprej, prek uličnih zaupnikov, prek uličnih sekretarjev z njihovimi odbori, prek uličnih sestankov, statistik in vsakega drugoga. Ljudje so šli dalje s tem razvojem. Samo Toneta Zidanika je ta razvoj za čas pomendral.

»Todaž je prišla nova, zanj stranska direktiva likvidirati ulične odbore, delo prenesti na terene. Razvoj je šel naprej, prek uličnih zaupnikov, prek uličnih sekretarjev z njihovimi odbori, prek uličnih sestankov, statistik in vsakega drugoga. Ljudje so šli dalje s tem razvojem. Samo Toneta Zidanika je ta razvoj za čas pomendral.

»Todaž je prišla nova, zanj stranska direktiva likvidirati ulične odbore, delo prenesti na terene. Razvoj je šel naprej, prek uličnih zaupnikov, prek uličnih sekretarjev z njihovimi odbori, prek uličnih sestankov, statistik in vsakega drugoga. Ljudje so šli dalje s tem razvojem. Samo Toneta Zidanika je ta razvoj za čas pomendral.

»Todaž je prišla nova, zanj stranska direktiva likvidirati ulične odbore, delo prenesti na terene. Razvoj je šel naprej, prek uličnih zaupnikov, prek uličnih sekretarjev z njihovimi odbori, prek uličnih sestankov, statistik in vsakega drugoga. Ljudje so šli dalje s tem razvojem. Samo Toneta Zidanika je ta razvoj za čas pomendral.

»Todaž je prišla nova, zanj stranska direktiva likvidirati ulične odbore, delo prenesti na terene. Razvoj je šel naprej, prek uličnih zaupnikov, prek uličnih sekretarjev z njihovimi odbori, prek uličnih sestankov, statistik in vsakega drugoga. Ljudje so šli dalje s tem razvojem. Samo Toneta Zidanika je ta razvoj za čas pomendral.

»Todaž je prišla nova, zanj stranska direktiva likvidirati ulične odbore, delo prenesti na terene. Razvoj je šel naprej, prek uličnih zaupnikov, prek uličnih sekretarjev z njihovimi odbori, prek uličnih sestankov, statistik in vsakega drugoga. Ljudje so šli dalje s tem razvojem. Samo Toneta Zidanika je ta razvoj za čas pomendral.

»Todaž je prišla nova, zanj stranska direktiva likvidirati ulične odbore, delo prenesti na terene. Razvoj je šel naprej, prek uličnih zaupnikov, prek uličnih sekretarjev z njihovimi odbori, prek uličnih sestankov, statistik in vsakega drugoga. Ljudje so šli dalje s tem razvojem. Samo Toneta Zidanika je ta razvoj za čas pomendral.

»Todaž je prišla nova, zanj stranska direktiva likvidirati ulične odbore, delo prenesti na terene. Razvoj je šel naprej, prek uličnih zaupnikov, prek uličnih sekretarjev z njihovimi odbori, prek uličnih sestankov, statistik in vsakega drugoga. Ljudje so šli dalje s tem razvojem. Samo Toneta Zidanika je ta razvoj za čas pomendral.

»Todaž je prišla nova, zanj stranska direktiva likvidirati ulične odbore, delo prenesti na terene. Razvoj je šel naprej, prek uličnih zaupnikov, prek uličnih sekretarjev z njihovimi odbori, prek uličnih sestankov, statistik in vsakega drugoga. Ljudje so šli dalje s tem razvojem. Samo Toneta Zidanika je ta razvoj za čas pomendral.

»Todaž je prišla nova, zanj stranska direktiva likvidirati ulične odbore, delo prenesti na terene. Razvoj je šel naprej, prek uličnih zaupnikov, prek uličnih sekretarjev z njihovimi odbori, prek uličnih sestankov, statistik in vsakega drugoga. Ljudje so šli dalje s tem razvojem. Samo Toneta Zidanika je ta razvoj za čas pomendral.

»Todaž je prišla nova, zanj stranska direktiva likvidirati ulične odbore, delo prenesti na terene. Razvoj je šel naprej, prek uličnih zaupnikov, prek uličnih sekretarjev z njihovimi odbori, prek uličnih sestankov, statistik in vsakega drugoga. Ljudje so šli dalje s tem razvojem. Samo Toneta Zidanika je ta razvoj za čas pomendral.

POGLED S HRIBARIC V SEVERNI DEL TRIGLAVSKEGA NARODNEGA PARKA

Varstvo narave v Jugoslaviji

«Ljudski tednik» je nedavno obširneje poročal o varstvu narave na splošno in o tem, kako so Češko-slovaška, Poljska, Sovjetska zveza in Bolgarija poskrbele za zaščito svojih naravnih spomenikov.

je najprej v Slovenskem planinskem društvu, kjer so nekateri vneti člani l. 1919 predlagali, da naj se ustanovi po švicarskem vzgladu alpski narodni park v Skrlatici.

do Kola (2001 m), od tod vzdolž Jadranske državne meje na vrh Kanjavec (2563 m), potem pa po gorskem grebenu Zelnarice in Tivariice na jug in nazaj na Komarčo. Tako so bila v parku tudi Sedmera jezera razen dveh. Najveeje težave so ustanovitvi imeli na dveh planinah v parku. Stara Jugoslavija tega vprašanja ni uredila; upati je, da bo nova država, ki sedaj park obnavlja, našla rešitev, ki bo zadovoljila obe strani in tudi Trentarje, ki so v zadnjem času pašji svojo drobnico nad Velikimi vrati. Seje nedoizkjen po pašji in lovju bo park ustrezal svojemu namenu. Planinsko cvetje in planinsko živalstvo se bo nemoteno razvijalo. Občudoval boš tu lahko rastline, ki so pomembne ne samo za nas, temveč za Alpe sploh. Ker so zelo redke in so nahajajo v večjem številu samo pri Sedmerih jezernih. Med najlepšimi cveticimi parka je rapontika (Centaura helictifolia), ki se nahaja pri nas samo pod Triglarco, drugod po Vzhodnih Alpah pa je mestoma v gorskih Dolomitih. Med živalmi, ki bodo tu zaštitene, so gamsi, planinski zajci, divje mačke, planinski orli, skalni pletanci, snežne in skalne jerebice, ruševci, rani redki metulji in hrošči. Ni treba omeniti še posebej, da so vredna zaščite tudi Triglavska jezera.

se mu je načrt posrečil, toda le s pomoeejo umernega namakanja in trajnega nadzorstva. Tako «Juliana» prav za prav ni naravni park v smislu varstva narave, ki skuša ohraniti naravo takega ozemlja takšno, kakršna je in ki potemtakem odklona umeno vnašanje kraju tujih elementov. Zato je razumljivo, da je vrst zaščite takoj propadati, ko je med vojno in po njej bil prepričan samemu sebi. Ohraniti so se mogle v njem le rastline, ki uspevajo brez tuje pomoči v tem višinskem pasu: stavila pa je narava povsod zopet vzpostavila prejšnje stanje.

nasprotstva kot ga nudi pogled na velebit z morske strani in pogled na ta prelepi del njegove notranjosti. Štirovača je podolžna dolina, ki je v celoti krasen prirodni park. Lep naravni spomenik Velebita je tudi Velika Paklenica v južnem Velebitu, znamenita rodna dolina, ki ima vodo le v svojem zornem delu, v srednjih in spodnjih predelih pa samo po močnih spomladanskih in jesenskih nalivih. Stene, ki spremljajo dolino, so ponekod visoke nad 400 metrov.

Triglavski narodni park

Misel o varstvu narave je prišla k nam razmeroma pozno. Pojavila se je najprej v Slovenskem planinskem društvu, kjer so nekateri vneti člani l. 1919 predlagali, da naj se ustanovi po švicarskem vzgladu alpski narodni park v Skrlatici.

Zašitene jame, rastline in živali

Med zašitene naravne spomenike slovenskih tal moramo šteti predvsem tudi naše podzemeljske jame, zlasti Posostojno jamo in Skočjanske jame pri Divači, pa tudi majhno, a skrbno urejeno Zupanovo jamo pri Grosuplju s sosednjo Ledenci, veliko podzemeljsko dvoranjo, kjer se od časa do časa tvorijo na dnu močvirni ledeni stebri. Tako ledene tvorbe so znane tudi Primorcem s Trnovske planote. Po privatni inicitivni so bili v Sloveniji zašiteni pred vojno tudi lepi pragozdovi na Auerspergovih posevstvih v okolici Kočevlja. V teh gozdovih, ki obsegajo skupno površino okoli 50 ha, še nikdar ni bilo kaj sekanege.

Zaščita narave na Hrvaškem

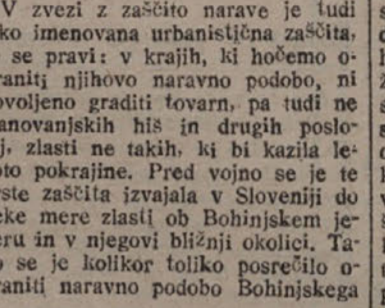
Zelo živahno so se za zaščito narave zavzeli Hrvači. Na pobudo nekaterih ljubiteljev narave in Hrvatške planinskega društva so nastali v Veliki Kapeli in v Velebitu štirje naravni parki oziroma zašitena ozemlja. Najsevernejša rezervacija so Bišnje Stijene v Veliki Kapeli. So to divje kraške skale, ki so težko dostopne brez vodnika, ker jih obkrožajo gosti, po mnogih kraških vrtaeh prekinjeni gozdovi. Odlikujejo jih skalni prepadni gozdovi. Odlikujejo se zlasti po bogastvu rastlinstva; zanimivo je, da je v njih najjužnejša rastlina našega dela, vendar ima tu večje cvete kakor pri nas in je bolj zelenkaste barve.

Urbanistična zaščita

V zvezi z zaščito narave je tudi tako imenovana urbanistična zaščita, to se pravi: v krajih, ki hoemo ohraniti njihovo naravno podobo, ni dovoljeno graditi tovarn, pa tudi ne stanovanjskih hiš in drugih poslopij, zlasti ne takih, ki bi kazila lepotu pokrajine. Pred vojno se je te vrste zaščita izvajala v Sloveniji do neke mere zlasti ob Bohinjskem jezeru in v njegovi bližnji okolici. Tako se je kolikor toliko posrečilo ohraniti naravno podobo Bohinjškega jezera.

Ornitoloska zaščita v Obodski bari

Edino priušlovno ali ornitolosko zaščito, ki smo jo imeli pred vojno, je uživala Obodska bara. To je savsko močvirje, kakih 100 km zahodno od Beograda. Tu so zašitene redke ptice žilčanke, ki bivajo v zelo težko dostopnem močvirnem ozemlju. Ptice žive tu v tako popolnem miru, kakršnega so imele morje, da le v pravadnini, ko se ni bile sloveka, da bi jih zasledoval. Žilčarke imajo svoje ime po žilčasti obliki svojega dolgega kljuna; so v daljnem sorodstvu z egipčevskim ibisom, svetlim močvirnikom, v katerem so Egipčani videli simbol Thota, boga modrosti.

GALOVAC, SLAP V PLITVIČKIH JEZERIH

Nastanek denarja

Kako in kdaj je denar nastal, je težko reči, ker so ga poznali že najstarejši kulturni narodi v dobi iz katere nimamo zanesljivih podatkov. Vsekakor je denar nastal čim se je med ljudmi pričela razvijati zamenjava blaga in trgovina z njimi. Najstarejši prebivalci zemlje so v dobi primitivizma živeli v rodbinski skupnosti-zadrugi, katere člani so vse, kar so potrebovali za življenje pridobivali sami. Sele z naraščanjem števila prebivalcev na zemlji in z razvojem kulture, so se razmere pričele spreminjati. Ljudje so se pričeli združevati v rodove, plemena, narode in države, istočasno pa je v tej skupnosti nastala delitev dela in z njo poklici. Posamezniki se ukvarjajo z eno panogo delavnosti in ne pridelujejo ali proizvajajo dobrin le zase temveč tudi za svoje sosede; ti proizvajajo zopet druge dobrine in tako nastane kot nujna posledica te družbene ureditve zamenjava dobrin. Prvotna zamenjava je enostavna; blago za blago. Vendar sta se tudi pri tej zamenjavi razvila dva pojma, namreč cena in vrednost. Navada je vzoblikovala ustaljena menjatna razmerja t. j. nastal je sporazum o tem, koliko blaga ene vrste je treba dati za drugo blago (kar pa je cena blaga). Seveda je bila ta naravna zamenjava blaga zelo okorna, kajti težko je bilo najti sopogodbena, ki bi potrebovali baš določeno količino blaga (če je n. pr. čevljar kupoval kravo je moral najti kmeti ki je potreboval prav toliko čevljev, kotkor je bila krava vredna, sicer do zamenjave ni moglo priti). Spričo tega je nujno nastal denar, kot nazivamo predmet, ki ga uporabljajo ljudje prvotno le kot sredstvo za olajšanje zamenjave, kasneje pa tudi kot splošno plačilno sredstvo in merilo vrednosti.

Seveda pa prvotno menjalno sredstvo ni bilo enotno, temveč so bili to najraznovrstnejši predmeti, ki so se zaradi svoje redkosti ali drugih posebnosti razlikovali od vsake danjih stvari. V starem času je pri pastirskih narodih kot denar služila živina (od tod latinski izraz za denar pecunia, pecus-živalina), pri poljedelcih žito, pri obmorskih narodih biseri in školjke, pri Slovanih platno (od tod izraz plačati), pri severnjakih kože živali, drugod zopet čaj, tobak, orožje itd. Z razvojem rudarstva in obrti pa so kot denar prevladale kovine, sprva že. lezo in baker, kasneje pa zlato in srebro. Ta kovinski denar, zlasti oni iz dragocenih kovin, je zaradi svoje praktičnosti in posebnih lastnosti kmalu prevladal pri vseh kulturnih narodih. Drugačen in raznovrsten denar pa je ostal le še pri primitivnih in zaostalih narodih. Denar iz dragocenih kovin ima velike prednosti: srebro in zlato imata sama po sebi veliko vrednost in lahko služita tudi drugim namenom in ne le za denar; radi tega sta tudi lahko prenosljiva (prevoz 1 kg zlata se izplača na velike daljave, dočim se prevoz 1 kg premoga ne izplača). Zlahka kovine so nadalje redke (predmet, ki bi bil splošno dosegljiv kot n. pr. pesek, ne more biti denar), deljive (če zlato razdelimo na manjše dele imajo vsi deli skupaj še vedno enako vrednost kot poprej cel kos kovine) ter imajo razen tega trajno vrednost. Kateri narodi so prvi poznali kovinski denar je težko reči; nekateri zgodovinarji navajajo da so poznali tak denar Kitajci že 2600 let pred Kr, kar pa je težko dokazati. Vsekakor pa so Babilonci in Egipčani že poznali kovinski denar, saj je bilo pri njih že celo bankarstvo zelo visoko razvito. Razumljivo je tudi, da so tudi stari Grki in Rimljani poznali kovinski denar od najstarejših časov svoje zgodovine. Seveda so prvotni kovinski denar tvorili kepe rude ali neobdelani

kosi kovine, ki so jih pri trgovini sproti tehtali. Sele kasneje so se pojavili novci kot kovan denar z označeno in točno določeno težo ter čistino, s čimer je bil trgovski promet znatno olajšan. Najkasneje in to šele v 17. stoletju pase je poleg kovanega pojavil tudi papirnat denar-bankovec, kot sredstvo za olajšanje plačilnega prometa. Bankovec je s časom pridobil vedno večjo vlogo in kmalu dočela prevladati v plačilnem prometu.

Vloga in pomen denarja

Kot že omenjeno je denar v neki državi splošno priznana menjalno sredstvo in merilo vrednosti, v sodobnih državah pa tudi zakonito plačilno sredstvo. Le denar je torej tisti, ki omogoča izmenjavo gospodarskih dobrin, kajti naravna izmenjava blaga za blago bi bila danes preokorna. Denar je nadalje v modernih državah zakonito plačilno sredstvo, kar pomeni, da je vsakdo v poslovnem prometu dolžan po zakonu sprejeti v plačilo denar, ki je od državnih oblasti proglašen kot splošno veljavni denar v obtoku. Razen tega je denar merilo vrednosti, kajti z denarjem izražamo ceno, oz. vrednost nekega blaga na trgu ali neke storjene usluge. Slednjič je denar tudi ohranjevalec vrednosti: prodajalec za blago pridobljeni denar ne zamenja takoj za drugo blago, temveč ga poljubno dolgo lahko shrani, bodisi doma ali v banki.

Denar je torej za posameznika pa tudi za državo in sploh za vse gospodarstvo sveta ogromnega pomena, brez katerega bi ne bila mogoča niti izmenjava dobrin, niti vrednotenje stvari, niti mednarod-

no gospodarsko sodelovanje med državami vsesveta. Zaradi tega je jasno, da je denarstvo in vsa vprašanja, ki so z njim v zvezi, velikega pomena za vsako državo.

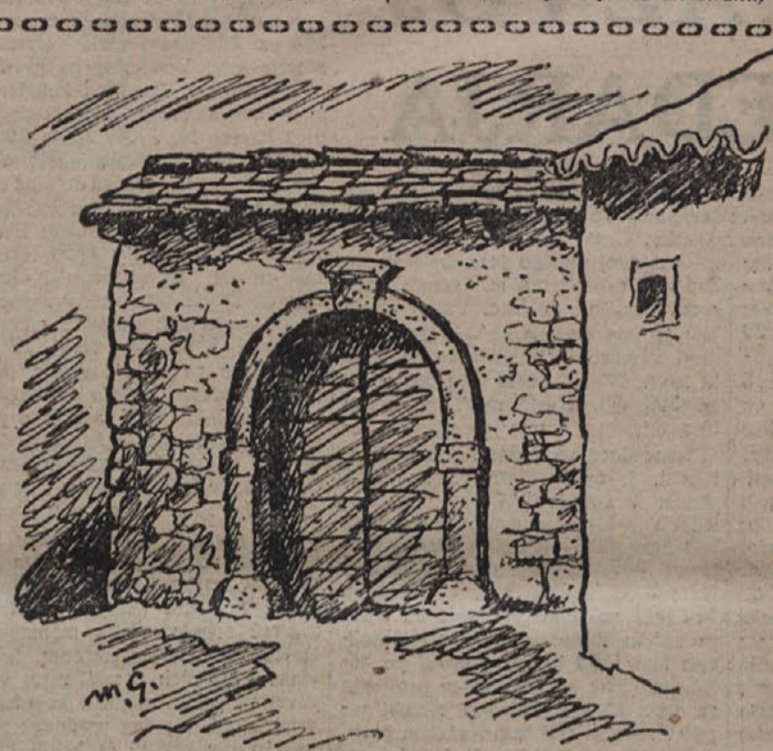
Vrste denarja

Denarja je več vrst, vendar ga lahko delimo po raznih vidikih. Preprosti ljudje poznajo denar ki ga vsak dan uporabljajo; zanje obstoji le kovinski in papirnat denar. Vedo sicer da je še drugačen denar a ga ne uporabljajo in ne poznajo. Bančni strokovnjaki pa razlikujejo pravi ali gotovinski denar od bančnega denarja, ki ga tvorijo menice in čeki. Pravega ali tudi gotovinskega denarja je dnoje vrst, in sicer: polnoven denar (tudi glavni nazvan), ki je lahko kovinski ali pa papirnat in nepolnoven denar ali drobiž. Bistvena razlika je v tem, da je polnoven denar proglašen od države kot zakonito plačilno sredstvo in ga mora vsakdo sprejeti v plačilo v neomejenih količinah, drobiž pa je omejeno plačilno sredstvo in ga upnik od dolžnika sprejme le določeno količino. Slednjič je tudi kovinskega in papirnatega denarja več vrst.

Kovinski denar je kot polnoven denar, t. j. kot denar ki ga kot zakonito plačilno sredstvo mora vsakdo sprejeti, danes v veljavi le še v redkih državah. Navadno so to novi iz dragocene kovine (zlatniki) katerih kovinska vrednost je enaka imenski. Po vseh državah pa poznajo nepolnoven kovinski denar-drobiž, ki je kovan iz manjvrednih kovin, zlasti niklja, bakra in drugih zlitin in je njegova kovinska vrednost vedno manjša od imenske.

Papirnat denar, ki ga nazivljemo bankovec, je nastal iz potrebe olajšati plačilni promet. Njega izumitelji so Švedci, vendar je za razvoj bankovcev najvažnejšega pomena ustanovitev angleške banke konec 17. stoletja. Tedaj so namreč bogataši dali svoje dragocene kovine v hrambo zlatarjem oz. kasneje bankam (iz strahu da se jih ne bi nasilno polastili obubožani kralji), ki so jim zato izdali potrdila. Prvotni upravičenci so ta potrdila oddajali naprej drugim osebam, katerim je moral hranitelj ob predložitvi potrdila izročiti dragoceno kovino. Tako je to prvotno

potrdilo o shranjeni dragoceni kovini, oz. nakaznica na izročitev določene količine dragocene kovine postala nova vrsta denarja-bankovec. In to je bankovec v bistvu tudi danes, da ima ena sama tk. im. emsijska banka pravico izdajati bankovce, ki pa so razen tega od strani državnih oblasti proglašeni za zakonito plačilno sredstvo. Kar pa se tiče zamenljivosti bankovcev za dragocene kovine, pa je položaj v raznih državah različen. V onih državah, kjer emsijska banka še zamenjuje papirnat denar za zlato v palicah, (v takem razmerju kot je to na bankovcu označeno) je torej zlata valuta, ker je papirnat denar le nadomestek kovanega denarja in vsak čas zamenljivo Zlate valute si torej ne smemo predstavljati tako, da bi kot denar krožili zlatnik! Večinoma pa države danes nimajo več zlata valute in nje bankovci niso poljubni. (Nadaljevanje na 13. strani.)

PRIMORSKI LJUDSKI NAPISI

(Nadaljevanje št. 13)

Na začetku 19. stoletja se pri kalonah začeljo dosledno uveljavljati nove oblike. Starejše okrogle kalone, o katerih smo zadnjič govorili, se polagoma umikajo oglatim, pravokotnim, kakor nam eno prikazuje risba (M. Gasparl po fotografiji v arhivu Enotnografskega muzeja v Ljubljani).

Ta sprememba je v neki meri res odvisna od obsežnejših sprememb v stavbarstvu in sploh v okviru celotne visoke umetnosti (kjer se je nekaj prej izvršil prehod iz baroka oz. rokoka k strožim klasicističnim oblikam, v stavbarstvu n. pr. k ravnim črtam), toda samo s to ugotovitvijo bi pojav sam ostal še vedno nejasen. Naš človek namreč, kakor smo že rekli zadnjič, ni sprejemal kar tako na slepo. Zato pa se moramo ozreti po notranjih pogojih in zakonitostih, ki so sploh omogočile prehod od starih oblik k novim.

V tej zvezi me je eden naših najboljših poznavalcev Krasa, Virgil Šček, že lansko leto opozoril na pomembne gospodarske spremembe, ki padajo nekako v isto obdobje kot oblikovna sprememba kalon. Po tem pač lahko sklepamo tudi na neko medsebojno vzročno povezanost obeh pojavov. Ob koncu 18. in na začetku 19. stoletja so Kraševci začeli v večji meri gojiti govejo živino na škodo drobnice. Potrebo dviga goveje živine je zelo verjetno narekoval Trst, ki se je tačas zelo naglo razvijal in s tem posredno ali neposredno vplival na vse gospodarstvo bližnjega zaledja. A kaj ima skupnega s kalonami živinoreja? Govedo je bolj zahtevno od ovc, ki se lahko pasejo zunaj tudi pozimi, da le ni snega, medtem ko je treba govedu preskrbeti precejšnjo zalogo krme. Toda vrhan voz sena težko gre skozi ozko kalono starega tipa, saj je lok vsekakor ovira. Od tod potreba razširiti

ve, zlasti pa povišanja kalon. Povsem razumljivo, da je v takih okoliščinah novi tip prišel kakor nalašč.

Izboljšanje življenjskih razmer in delno ublagostanje, če smemo tako reči, v razdobju, o katerem govorimo, je pospešilo tudi gradbeno delavnost v splošnem, posebej pa gradnjo kalon in sicer novega, ogletega tipa. Ohranjene letnice, napis, ornamentika in reliefi na teh kalonah pa predstavljajo za nas nov, zdaj neupostevan pripomoček za razumevanje zgoraj nakazanega prehoda, ki se je pričel na gospodarskih tleh, a je nujno povlekel za sabo tudi obrtno in ljudsko-umetniško izživljanje.

Zmaga — to je množična uporaba kalon novega tipa pada v začetek 19. stoletja. Vendar pa srečamo prve oglete kalone vsaj že v sedemdesetih letih 18. stoletja: pri Gaščevih v Koprivi je n. pr. iz l. 1770, pri Matjaževih (ata-bóžih) v Krepeljah iz l. 1775, itd. Na drugi strani tudi okrogle kalone po letu 1800 ne izginejo iz prometa kakor bi odrezal. Tu in tam namreč najdeš okroglo kalono, nastalo kasneje, v Sempolaju je taka Piretova (1809), v Kopriivi Urškina (tudi 1809), itd. itd. Prav za prav bi lahko rekli, da okrogla kalona sploh ni bila nikoli popolnoma zavržena. (V raznih tržnih središčih — v Vipavi, Ajdovščini, Sežani in dr. — se je po svoje celo razvijala dalje).

Da bi se le preveč ne oddaljili od našega glavnega predmeta — napisov — pustimo vendar vse drugo in ustavimo se pri oglatih kalonah. Redno mesto napisov je na »gorenjcu«. Kje je to? Poglejmo priloženo risbo: na tleh na levi in desni strani je podstavek — »basa« (splošno po Krasu), »baba« ali »babe« (čul v Zagorju na Pivki). Na podstavku sloni »jertas« ali epokónčnik, vsak pokončnik pa nosi po en ekapiela. Ti trije deli skupaj,

OKROGLA KALONA (18. stoletje)

razporejeni v višino, služijo za podporo vodoravno položenemu kamnu, ki mu pravijo »gorenjca« (v izg. tudi »gurenjca«). No, in pretežna večina napisov na kalonah je prav na gorenjcih, okrog arhitektonskega, ornamentalnega in idejnega središča, kjer kraljuje kaka reliefna podoba, monogram »sveto sladko« ali kaj podobnega.

Na ozemlju, koder so kalone doma, je brez dvoma mnogo napisov, ki so v več ozirih mikavni, kakor bodo pokazali primeri.

41.

V Godnjah pod Tomajem na Krasu beremo na »gorenjcu« Jakopove kalone naslednji napis (v eni vrsti) iz leta 1807:

«LETA .PERTON .JE . NAREDU . SHJMON . TAVTŠHER . SGODIN . OPSAMAUK .»

(Prepisal M.M. 19.IX.1947).

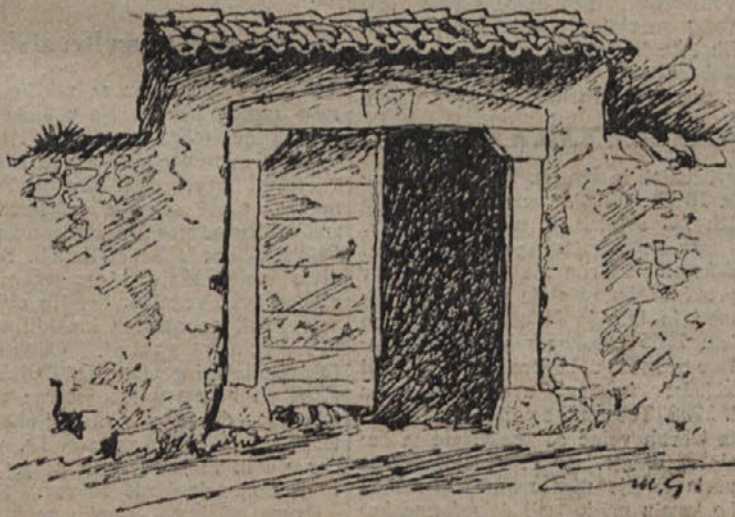
Odkod neki »per-ton« namesto navadne »kalone«? Temu je kriva na deželi vse preveč zasidrana težnja po lepšem, »pravilnejšem« izražanju. Oblika »kalona« iz vsakdanje govornice se je zdela mojemu predomačnostna, premalo izbrana, da bi jo vklesal v kamen, zato je segel po laškem »por-tonu«, ki ga je poznal pač iz Trsta.

Mojster — »Simon Tavčer z Godin-ji« — je hotel posebej podčrtati to, da je »samouka«, kar nas spominja na naš napis št. 9, kjer se je drug mojster pohvalil, da se ni »neker učil«. Oblika »Ob-samouk« pa prepustimo jezikoslovcem kot oreh za novo leto.

42.

Cetril ure zapadno od Godenj so Krepelje, vasica ob cesti Dutovlje - Trst. Na gorenjcu Starešineve kalone je tale napis (v eni vrsti) iz l. 1809:

LETA PERTON JE NEREDU LUKA BRUNDULA... (tu je primitiven relief križanja)... UZAITI FRANCO-SKE VOISKE IS ZESARIAM FRNZ. (Nadaljevanje prihodnjič)

OGLATA KALONA (19. stoletje)

Vesela

Januar
V Trstu policija odkrije prav nevarne ropotije, puške, strojnice, naboje in jih spravi v shrambo svoje.

Iz Pulja radi izvozili Italijani po vsej sili stroje bi, a policija delavce-čuvanje ubija.

Varnostni svet pa napravi nam statut in ga objavi; a do danes, primaruha, iz te moke še ni kruha.

Bartoš je potegnil iz žepa ekspozice, s katerim lepa se bodočnost Trstu kaže. Sovinist pa vpije: »Lažeta!»

April
V Moskvi seje so končali in domov se odpeljali, in že spet vprašanji nešteto sploh ni prišlo na tapeto.

Kljub zapadni vsej pomoči grški Jurij se odloči, da iz spolne te doline rajši med krilatec izgine.

Točno šest let je minilo, ko čez mejo pripodilo v Jugoslavijo krdelo Nemcev se je, jo zavzelo.

In ta mesec je sodišče obsodilo nežno pišče: Pasquinellijeva zala je za svojo smrt doznala.

Juni
Iz Lonjerja so partizani pred sodišče pripeljani; tam se jim kot greh očita: »Nista bili za Benita!»

Skof Santin pa sredi Kopra je prejel porejonek popra. Je zaščita nastopila, sicer stvar bi hujša bila.

V Lipici so vsi veseli pionirji slavnost to imeli; polno se ljudi je zbralo, z njimi pejo in plesalo.

A gospod Marshall napravi plan in svetu ga objavi. Misli si: »Evropske norce bom naredil za zamorce!»

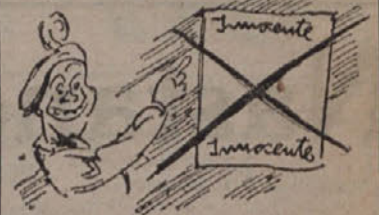
avgust
V Kopru te dni semenišče četa milčnikov obišče in odkrije tam živila, ki se niso sama skrila.

Kar se svobode vere tiče iz Amerike so priče te dni Tita obiskale in mu vse priznanje dale.

A v urad za javna dela slaba strela je zadela; oficirji, lumpi razni, nizke so prejeli kazni.

V Angliji živilske obroke znižali so, ker ni moke. Mosley pa, fašist presneti, vse glameje začne peti.

Oktobor

Za »Nedolžnima« so stopili, reveža za vrat zavili, da resnice bi ne pravil. ZVU ga je zažavil.

Smo v obrambo pobalinov par sto novih spet čerinov v tem mesecu dobili. Saj nas bodo pobodili!

Kolera v Egiptu vlada, vse po vrsti že napada. Carnes se od nas poslavlja, prostor Gaitherju pripravlja.

In ta mesec, saj že veste, so na »Mostra di Trieste« čez titine govorili se s klobasami mastili.

Februar

Ef-el-er-je protestira v Vatikanu, ker podpira Nemce, četnike, ustaše in ker moli zanje maše.

Ni pozabiti te zgodbe: ko mirovne so pogodbe dopisali s sateliti šovinist zastavo okiti

s črnim trakom in se joka, žalostno srce mu poka; a zastav teh silno malo v Trstu je zaplapolalo.

Jugoslavija pa reče, da se nikdar ne odreče svoje etnične lastnine neglede na vse konfine.

Silvestrova

Maj
Prvega ogromne mase tako zvane nižje klase, so svoj praznik proslavile, pokazale svoje sile.

Atentatorji, v zaščiti policije dobro skriti, bili so sicer vlovljeni, a brez kazni izpuščeni.

Je De Gasperi čez morje šel prosjačič zlate skorje; a skrbi se ni otrešel, krizo je domov prinesel.

Na Madžarskem pa predsednik bil zapadni je prisklednik; in zato se ni čuditi, če čez noč je moral iti.

Julij
Jugoslavija sprejela plan je za petletna dela; v Trstu pa falote ujeli v zvezi z javnimi so deli.

A v Benetkah so žvižgali, in De Gasperiju dali vedeti, da nič kaj radi ga ne vidijo na vladi.

Konferenca treh končala je v Parizu in dognala, da je redek takšen osel, ki je za Marshallov posel.

Krokodilje solze briše prenekteri, ko podpiše te dni italijanska vlada mir. (Saj ga ni rada!)

September
Let je osem sto minulo kar se Moskvo je zgradilo. In še več jih bo preteklo preden jo bo kaj doteklo.

So Slovenci v Gorici spet trpeli po krivici pesem se je ponovila, nova meja je to strila.

A v priključenih Be-coni, niso pokali s kanoni, tam je stvar tako urejena, da so vsi rodbina ena.

Da ne bomo pozabili! Vrabčevu so te dni ubili! Kdo so krivci njene smrti? Sovinistov upi striti!

November

Molotov na atomsko bombo je pritisnil svojo plombo. Zdaj zapihal bo drug veter, ta reč znana je do jeter.

Kaj premore mlada sloga pokazala nam je progga, ki mladina jo zgradila je in jo v promet spustila.

Trstu so podporo dali, pet milijonov nakazali. V to bomo tedaj verjeli, kadar bodo sem prispeli.

Po vsem svetu zdaj so stavke. Narod vpije: »Proč, pijavke!« Prekipeva vroča juha! Iz tega se še kaj skuha!

December

Konferenca je končala, nič ne ve se, kdaj sestala zopet bo se Sam vrag vedil, kdaj že konec bo tej zmedi.

Zaporedoma v tem Trsti, atentati so na vrsti. Bomba čudne ima navade; vedno na kak krožek pada.

A Cangkajšek vojno vodi že po novi zdaj metodi. V blagor svoje domovine spušča mož strupene pline.

V zadnjem mesecu tega leta se nam guverner obeta. Če bi mož jo res pripihal, marsikdo bi laže dihal.

Marec

V marcu Etna zopet bruha; to prestraši debeluha, ki pri tisku gospodari in čez morje gre Harari.

V Moskvi najdejo se štirje, da uredili bi premirje. O Kitajski govor teče, Trstu se pečenka peče.

Tiste dni se porodila je zadeva strašno gnila, vsa grenkejša od pelina, to je Trumaha doktrina.

Ta čas slavno Pasquinelli so sodniki predse vzeli. Iz Pulja pa so na »Toscanie« zadnji esuli speljani.

kronika

Nastanek denarja

(Nadaljevanje z 12. strani.)
no zamenljivi za zlato. O teh državah pravimo, da imajo papirna valuta; Vendar pa mora tudi v takih državah emitentska banka imeti za izdane bankovce kritje v določeni količini dragocenih kovin.

Menica spada skupaj s čekom med negotovinski oz. bančni denar. Prednost obeh je predvsem ta, da je z njima omogočeno plačilo obveznosti brez dejanskega prenosa denarja. Menica je listina, predpisane oblike in vsebine, ki vsebuje enostransko izjavo, da bo označeno vsoto plačal bodisi izdajatelj menice sam ali oseba, ki jo izdajatelj menice pozove in to oni osebi, ki je v menici označena kot upravičenec ali kakoli tretji osebi ki menico pridobi od upravičenca. Prednosti menice so predvsem te, da je menica hitro izločljiva, zlasti pa da prihrani številne prenose gotovine pri plačilih. V menici je namreč vedno določen dan, ko bo menična vsota plačana; če se menica osota dne ne plača ima imetnik menice pravico zahtevati plačilo od kate-rega koli ohih, ki so na menici pred njim podpisani. Prvotni upravičenc namreč menico vedno lahko odstopi drugemu za plačilo svoje obveznosti kar se izvrši s podpisom na hrbtni menice. Menica je danes predvsem kreditno in manjši meri plačilno sredstvo, štejemo jo pa vendar med denar.

Ček imenujemo listino, s katero izstavitelj pozove denarni zavod, da plača upravičeni osebi iz njegovega dobroimetja pri dotičnem denarnem zavodu v čeku označen znesek. Ker je tudi ček mogoče prenesti na drugo osebo, predstavlja tudi ček posebno vrsto denarja, ki pa ga ni vsakdo dolžan sprejeti. Vendar pa se v modernih državah uporabljajo čeki glaseči se na ugledne denarne zavode za plačilo namesto gotovine v zelo velikem obsegu, da večinoma večjih vsot ljudje ne plačujejo nikdar v gotovini; temveč le potegnejo iz svoje knjižice čekov listič, ga označijo z vsoto, podpisajo ter izročijo upniku, ki nato denar dolguje pri denarnem zavodu. Vidimo torej, da je ček izredno praktičen.

Vrednost denarja

Denar predstavlja za vsakega človeka v civilizirani družbi neke koristi, kajti, z njim si vsakdo lahko nabavi dobrine, ki jih potrebuje za življenje. Glede na to, da si

človek torej z denarjem nabavlja dobrine, ima denar neko vrednost, ki je tem večja, čim več gospodarskih dobrin si lahko nabavi za eno denarno enoto. Ker smo si n. pr. včasih v Trstu za 1 liro že kupili pol kg sadja, danes pa za eno liro ne dobimo prav nič, pravimo da je vrednost lire padla. Čim višje so torej cene, tem manj je denar vreden. Vprašanje pa je od česa zavisi ta vrednost oz. kupna moč denarja, ali morda od množine gospodarskih dobrin na trgu ali od vrste denarja ali količine zlata v državi? Teoretiški si v tem vprašanju niso edini, vendar pa je v praksi to vprašanje popolnoma jasno. Eni namreč trdijo, da papirni denar ni nič vreden in da mora denar že sam po sebi imeti ne-

ko vrednost, če hoče valuta imeti neko vrednost. Po njih naziranjih torej le kovina lista, ki daje denarju vrednost, če že ni kovinski aenar v obliki po mora banka imeti popolno kritje v kovinah za vsak izdan papirni aenar. Dava vidimo, da je ta nazor popolnoma zgrešen, kajti kot denar lahko služi vsaka dobrina, ki jo država proglasi za menjalno in zakonito plačilno sredstvo. Tako tudi kritje ni potrebno v zlatu ampak jamčijo za njega vrednost in stabilnost prirodna in proizvedena bogastva države ter delovna sposobnost in ustvarjalna sila njenih državljanov.

Vedno pa je potrebno razlikovati med notranjo in zunanjo vrednostjo denarja. Notranja vrednost de-

narja se torej meri, kot že rečeno, po cenah blaga. Ker se cene blaga ravnaajo po količini denarja, ki je v obtoku, zlasti pa po množini dobrin, ki se v državi proizvajajo, je popolnoma razumljivo, da se s skrčenjem denarja ki je v obtoku, zlasti pa s povečanjem proizvodnje nižajo cene blaga na trgu, istočasno pa se dviga vrednost denarja. Mednarodna vrednost denarja, t. j. vrednost denarja izražena v denarju druge valute, pa zavisi predvsem od bogastva države, bodisi naravnega ali pa proizvodne sposobnosti, t. j. od količine blaga, ki ga ima država na razpolago za izvoz. Seveda se mednarodna vrednost denarja ne določa oz. spreminja tako enostavno, temveč zavisi od precej kompliciranih pojavov in okoliščin. Ena pa je dejstvo; čim večja naravna bogastva ima država in čim večjo proizvodno sposobnost in čim večji izvoz v tužino ima, tem večja bo vrednost njenega denarja na svetovnem trgu.

kejši, bolj droben ali debel). V Br. kinih n. pr. lahko izboljšamo kislota zemljišča z laporjem. Materiala imamo dovolj na razpolago. Poskušili bomo s 100—250 m³ na hektar. Kar se pa tiče kvalitete laporja, se moramo poprej prepričati, če vsebuje dovolj apna, in sicer tako, da vlijemo nekaj kapljic solne kisline na kamen. Če je v materialu dovolj apna, bo zakipel kakor bi bil žareč.

Nekateri kmetje se boje, da bodo morda s peskanjem zemljo preveč osušili. Zgodí se pa ravno obratno! Apno zemljo zrahlja, da laže vpija vlago in postane bolj odporna proti suši. Izboljšanje plitvih zemljišč ne bomo uporabljali grobega materiala, temveč le pesek in cestno bito. Zato pa moramo gnojiti bolj pogosto — vsaka 2—3 leta in to z manjšimi količinami (50—100 m³ na hektar). Težko rdečo ilovnato zemljo (milski in koprski hribi) gnojimo vsakih 5—6 let s 100—200 m³ apnenega materiala. Posebno pri nas na Krasu ne smemo dopustiti, da ostane material pri apnencah ne-uporaben. Zapomnimo si, da je to dragoceno gnojilo za naše njive in travnike v višjih legah (Slavnik, Zabnik, Vremševca itd.). Apnenje zemljišč je tesno povezano z gnojenjem s hlevskim gnojem. Hlevski gnoj je in bo ostal za vedno »kralj« vseh gnojil. Ne smemo pa gnojiti naše njive in travnike istočasno z apnom in hlevskim gnojem.

Vem, da bo marsikateri kmet kmal z glavo po teh mojih izvajanjih in ne bo takoj verjel, da je rodovitnost nekaterih zemljišč odvisna predvsem od pomanjkanja apna v zemlji. Zdelo se mu bo čudno, da mu strokovnjaki priporočajo zdravilo, ki ga ima doma pri roki. Saj se je že večkrat dogodilo, da so ljudje že davno prej uporabljali kako stvar v svojo korist, preden je znanost ugotovila nje uspešno delovanje.

Vsak napreden kmetovalec naj se takoj loti dela; material je dovolj, le dobre volje je treba. Kar se tiče analize zemljišč, naj se kmetje obrnejo do svojih kmetijskih odsekov in strokovnjakov. Praktični poizkusi pa bodo kmalu najbolj prepričali o donosnosti peskanja. DR. F. Jurševič

PESKANJE kislih zemljišč

Nadaljevanje iz zadnje številke
Ing. V. Beltram omenja v svoji knjigi »Melloracija kislih zemljišč«, kaj se je zgodilo nekemu kmetu v Kordunu (hrvatska pokrajina, ki sega od Karlova do Plitviških jezer). Pred kakimi 30 leti je vozil kmet pesek za maiko. Po nesreči je prevrnil pesek na njivo. Lastnik njive je pesek pretrosil in zasejal koruzo. Vsi so bili presenečeni nad razliko med pridelkom iz peskane in nepeskane njive. Tedaj so kmetje na Kordunu in v bližnjih krajih začeli na splošno peskati svoja zemljišča. Ljudska oblast je spoznala velik pomen te akcije in podpira v tem pogledu ljudstvo s tehničnimi navodili in s prispevki za prevoz apnenega materiala. Uporaba apnenca kot gnojila, omenja ing. Beltram, je imela izreden uspeh, ki se najlepše izraža v izreku v Kordunu: »Več je vredno napeskatí orat zemlje, kakor dva orata kupiti.« Po vsem Kordunu delujejo kamnolomi in peskarne.

Tudi naši kmetje imajo priložnost opazovati, kako bujno raste trava na travnikih ob cestah, posebno tam, kjer je marljivi gospodar na-

peljal od cestnega kanala jarek na svoj travnik. Obenem so se kmetje lahko prepričali, kaj pomeni napeljati na njivo ali travnik nekaj košev blata iz cestnih kanalov ali pa iz vaških napajališč za živino (kalov, lokev). Njive postanejo že v prvem letu bolj rodovite in bolj rahle, laže jih obdelujemo in bolj odporne so proti suši. Toda le redki kmetje so prepričani, da se imamo le apnu torej pesku zahvaliti za izboljšanje zemljišč, ne pa tudi majhni količini živalskih in rastlinskih odpadkov, ki so v tem blatu, oziroma pesku.

Zakaj niso do danes vodili bolj intenzivne propagande za peskanje zemljišč

Če gnojimo z apnom, povečamo produktivnost zemljišč na dva načina, in sicer dobijo rastline dragoceno hranilno snov, apno iz najbolj cenene materiala, obenem pa se s pravilnim peskanjem zemljišč znatno zniža uporaba dušičnih umetnih gnojil, posebno tistih, ki vsebujejo veliko količino apna

(apneni dušik, apneni nitrat). Ta umetna gnojila delajo v zemlji večkrat čudeže, ravno zaradi velike količine apna, ki jo vsebujejo. Z racionalnim shranjevanjem in izkoriščanjem hlevskega gnoja ter z apnenjem zemljišč, bi lahko močno reducirali uporabo dušičnih umetnih gnojil. Tudi drugemu znanemu gnojilu, pepelu ki vsebuje poleg kalija veliko količino apna, ne posvečajo posebne pozornosti. V stari Jugoslaviji so n. pr. zavržli letno okoli 30.000 vagonov tega gnojila. Zbiranje pepela po mestih bi morali organizirati na ta način, da bi prebivalci odlagali pepel v posebne posode in ga potem oddajali kmetom.

Koliko apnenega materiala potrebujejo kislota zemljišča?

Na to ni mogoče točno odgovoriti, ker zavisi od več faktorjev. Kot primer navajamo nekaj podatkov: V Kordunu uporabljajo 30.200 m³ apnenega materiala za hektar. Količina materiala je odvisna od narave zemljišča in od kakovosti materiala (trši ali meh-

O napravi novih sadovnjakov

Nadaljevanje iz zadnje številke

Ko smo se glede na gospodarske prilike in na kakovost zemljišča odločili za to ali ono vrsto sadja, moramo misliti na nakup sadnih dreves. Pri tem moramo pomniti naslednje: Najboljši čas za nakup sadnega drevesa je pozna jesen, ker takrat imamo v drevesnicah še neprebrano slago. Spomladi pa, zlasti če kupujemo bolj pozno, ni v drevesnicah več onih vrst, za katere smo se odločili. Drevesa kupujte v drevesnicah, kjer so drevesca pazljivo in strokovno pravilno vzgojena. Zlasti je paziti na to, da se drevesničar pri izbiri cepičev ni oziral samo na pravilno vrsto, ampak da je upošteval rodovitnost drevesa, od katerega je rezal cepiče. To pa, žal, marsikateri drevesničar ne upošteva ter reže cepiče kar od mladih dreves, ki še niso nikdar rodila. Ni čudno, da so potem taka drevesca nerodovitna. Pri izbiri drevesc se pa ne smemo ozirati le na vrsto in kakovost drevesca, ampak tudi na podlago, na kateri je bilo drevesce cepljeno, ker od podlage zavisi v veliki meri trajnost, obsežnost in rodovitnost drevesa. V tem pogledu je pomniti tole: drevesca, cepljena na svoji podlagi, torej hruška na hruški, jablaná na jablaní itd., trajajo mnogo let, rastejo bolj bujno ter postanejo velika, a začno bolj kasno roditi. Dre-

vesca pa, ki so bila cepljena na drugih podlagah, gastejo tem slabše in trajajo tem manj, čim manjša je sorodnost med podlago in cepičem. Roditi pa začnejo takoj v mladosti; velikokrat že v prvem letu. Obseg njih krone ostane majhen in zato taka drevesa bolj na gosto sadimo, kakor ona na divjakah. Ze pred nakupom si moramo napraviti načrt kako na gosto bomo sadili, da vemo za število drevesc.

Načrt za saditev

Da nam bo mogoče napraviti pravilen načrt za saditev, moramo upoštevati, da je najbolje, če sadimo drevesca v enakokrakem trikotu. Pri tem načinu so drevesa v vseh smereh enako oddaljena in se medsebojno najmanj zasenčujejo. V praksi izvršimo najlaže tako-le: Na enem kotu zemljišča potegnemo z vrvice osnovno črto. Na tej določimo mesto posameznim drevescem. Ta mesta zaznamujemo s kolčiči. Nato vzamemo natančno dvakrat tako dolgo vrstico, na sredi te vrvice napravimo znamenje, najbujše vozeli. Ko smo to storili, primajmo dva delavca vrvice na konceh in postavita en konec k prvemu in drugi konec k drugemu kolčiču. Tretji delavec pa prime vrstico pri vozlu, ki smo ga napravili na sredi, napne vrstico tako, da nastane med kolčičema in vozlom enakokrak trikot. Na mestu, kjer je pri-

šel vozeli, zabije nov kolčič v zemljo. Ko smo s tem mesto prvega drevesa v drugi vrsti določili, napneemo vrstico v trikotu med drugim in tretjim kolčičem. S tem določimo mesto, kjer bo stalo drugo drevo v drugi vrsti. Tudi to mesto zaznamujemo s kolčičem. To delo nadaljujemo, dokler nismo zaznamovali mest vsem drevesom na cellem zemljišču. Razdalja med posameznimi drevesi pa bo taka-le:

hruške na divjaku (debla 120—180 visoka) 10 m;

hruške na kutnji (v obliki grma), deblo 50 cm visoko) 5 m;

češnje na divjaku (visoka debla) 10 m;

češnje na rešeljki in višje (v obliki grma) 5 do 6 m;

breskve na divjaku (visoka debla) 4 do 5 m;

jablane na divjaku (visoka debla) 10 m;

jablane na paradizevcu 4—5 m,

marelice na slivi 5 m;

češnje (v obliki grma) 5 m, visoko debeljate pa 6—8 m.

Marsikateremu se bodo zdele te razdalje prevelike, toda računati moramo, da je v novih sadovnjakih, kjer se drevju vsakoletno gnoji in ki se pravilno oskrbuje, naša drevesa mnogo večja in bujnejša, kakor v nasadih, kjer je drevje prepuščeno samo sebi.

Kar se tiče visokosti debla in oblike krone, moram pripomniti, da je za sklenjene nasade, kjer pod drevjem nič ne pridelujemo, najprimernejše nizko grmičasto drevje s pol metra debelino deblom. Tako delbo je lahko oskrbovati, to je škropiti, obrezovati in tudi vetru ni tako izpostavljeno, kakor visoko. One sadovnjake pa, v katerih hočemo zemljo izkoristiti tudi v druge namene, zasavimo z visokodebelnim drevjem, seveda moramo saditi drevje bolj narazen.

Način saditve

Sadimo jeseni ali pa tudi spomladi. Oba letna časa sta enako dobra. Pred saditvijo moramo drevesca primerno obrezati. To delo napravimo tako-le: Če drevesce nima še nobene prave krone, skrajšamo mlado debelce v višini, v kateri želimo imeti krone, in sicer za visokodebelna drevesa v višini 1,80 m, nizkodebelna drevesca v obliki grma, pa v visokosti dobrega pol metra. Če pa drevesce ima že krone, in je ta na pravem mestu, skrajšamo tudi to, in sicer tako, da obrežemo na kratko vse močnejše mladice, dočim vse šibke skrajšamo le malo ali tudi nič. Mladiko voditeljico, to je na sredi krone stoječo mladiko, pa pustimo najdaljšo. Če krona ni na pravem mestu, ako stoji previsoko ali prenizko, odrežemo vse mladice in z debelecm

ravnato tako, kakor že omenjeno. Mladik navadno pustimo le pet, ali tudi manj. Breskvam je najbolje pustiti samo tri mladike, ki jih tudi skrajšamo. Na ta način obrezano drevesce ne bo imelo veje voditeljice, ampak se bo razvijalo bolj v obliki kotla. Za drugo drevje, zlasti za hruške in jablane, ta oblika ni primerna, ker se veje radi odkoljejo, posebno ob velikem snegu. Mladiko skrajšamo navadno za dve tretjini dolžine. Ko smo krono skrajšali, skrajšamo nekoliko tudi korenike. Rez na korenikah bodi gladek. Končno je zelo priporočljivo, namakati korenike nekaj dni pred zasaditvijo v vodo, kateri smo primešali nekaj kravjeka in liovice. Na ta način se drevesa laže primejo. Sadimo pa tako! Najprej napravimo jamico za saditev, ki naj ne bo velika in globoka, ker smo zemljo že prej prekopali. Ko smo jamico izkopali, zmrvimo dobro izkopano zemljo in ji pridajmo nekoliko komposta. Končno vsadimo v jamico drevesce, in sicer le tako globoko, kakor je prej stalo v drevesnici. Nato zemljo okoli drevesca malo potlačimo in če sadimo spomladi, tudi zalijemo. To je potrebno tudi tedaj, če je zemlja vlažna, ker tako se zemlja bolj prime koreniki novo vsajenega drevesca. Kol pri nizkih drevescih ni potreben.

To bi bilo v glavnem vse, kar je treba vedeti o nasadu novega sadovnjaka, ki daje v krajih, kjer je sadjarstvo dobro razvito, tako velike donose.

Gospodinjstvo in dom

Kako pravilno negujemo sobne rastline

V začetku, ko cvetlice še cvetejo, se jih navadno vsakdo veselil, ali najčiste sledi temu veselju kmalu veliko razočaranje, ker rastline začnejo navadno hirati in končno postanejo komaj žive, ušive in bolehe. V takem žalostnem stanju usihajo potem v kakem zapuščenem kotu. To velja v prvi vrsti za azaleje; ciklame so manj občutljive in bolj trpežne, in zato prenašajo laže slabo nego in nepravilno oskrbo.

Kako je ravnati pravilno s temi rastlinami, da ostanejo mnogo let žive in lepe, bomo povedali in opisali za vsako rastlino posebej; prej pa opozarjamo vse ljubiteljce sobnih rastlin, da upoštevajo pri negovanju vseh sobnih rastlin naslednja pravila:

1. Ko prinesete od vrtnarja kupljeno rastlino na dom, je ne postavite takoj na sonce in niti v pretemo in premalo zracho sobo, ampak skušajte ji

dati vsaj v začetku približno one ugodnosti, kakor jih je rastlina imela pri vrtnarju, ko je bila v cvetličnjaku, ker nagel prehod iz enega okolja v druge rastlinam zelo škodi.

2. Ne postavljajte sobnih rastlin nikdar na preprih!

3. Zalivajte samo ob potrebi in vedno le s prestano in ne premrzlo vodo. Skrbite, da bo imela zalivalna voda prost odtok skozi luknjo na dnu lonca. Če prestežate to vodo v podstavek, izprazni podstavek, čim se je voda odcedila iz lonca.

4. Pri izbiri mesta za postavljenje rastlin upoštevajte vedno zadržanje dotične rastline do svetlobe, ker nekatere rastline uspevajo v senci, druge le na sončni svetlobi.

5. Ne presajajte prevečkrat in brez potrebe rastlin, in ko presajate, vzemite le za prst večji lonec, kakor je bil prejšnji. To velja zlasti za palme in za vse počasi rastoče rastline.

6. Rastlin, ki so bile čez poletje na prostem, ne nosi v jeseni prezgodaj v sobo ali klet, ker s tem brez potrebe podaljšujete njih ječo.

7. V poletnem času pognoji rastlinam v loncih s posebnimi umetnimi gnojili ali pa z roženo moko ali z roženimi zrezki (Farina di corni). Dobro služi tudi večkratno zalivanje z razredčeno gnojnico.

Kako ravnamo s palmo?

Palmo, ki je naša najlepša sobna rastlina, postavimo na svetel in zračen prostor. V poletnem času jo je treba mnogo zalivati, toda le z vodo, ki je že nekaj ur stala v posodi. Od meseca novembra do februarja pa rastlina počiva. Zalivamo jo le malo. Spomladi palmo presadimo vsako drugo leto, in sicer vsakokrat v večjo posodo. V poletnih mesecih damo palmo na letovišček, t. j. postavimo jo v posodi na vrt, najbolje pod drevo. — Zemlja (prst) za palme naj bo bolj peščena; na dnu posode jo pomešamo z drobnimi črepijami, da voda ne zastaja v posodi in korenine ne gnijejo. — Kadarkoli presajamo, ji je treba odstraniti vse pokvarjene in nagnite korenine.

Tržaška kuhinja

Nedelja: Jetrni cmoki na juhi, pečenka, dušen krompir, paradižnikova omaka, palačinke. **Večerja:** Makaroni z guljažem, cvetača v solati, kostanj.

Ponedeljek: Mineštra iz ješprenja in fižola, kisló zelje, klobase, kompot. **Večerja:** Krompirjeva polenta, čebulna omaka, solata, sir jabolka.

Torek: Mineštra iz leče in riža, pohana jetra, krompir, sadje. **Večerja:** Krompirjev pire, zrezki, solata.

Sreda: Riž z maslom, goveje pogačice, kislá repa, kuhan kostanj. **Večerja:** Ocvrte ribe, radič, krompirjeva solata, krofi, kuhano vino.

Četrtek: Zdrob na juhi, svinjska pečenka, pire krompir, špináča, kompot, jabolčni kolač. **Večerja:** Pohana jegulja, ruska solata, čokoladni puding.

Petek: Jota, cikorijska, ocvrta jabolka. **Večerja:** Fižol in radič, ocvrta jajčka, kompot.

Sobota: Krompirjeva juha, kruhovi cmoki s solato. **Jabolka. Večerja:** Polenta z maslom in sirom, rezanica iz zelja, čaj.

JABOLČNI KOLAC

a) Za štiri osebe vzemite 15 dkg bele moke, 12 dkg surovega masla, 10 dkg sladkorja v sipi, 1 kg jabolčk, 2 jajci. Na desko si presejete moko in jo zamesite s toplo vodo, v kateri si raztopite nekaj zrnc soli in košček surovega masla. Vrh tega ubijte 1 jajce. Ko mesite gnetite tako, da začnete v sredi in polagoma pobirajte moko, ne pa da jo spravljate v sredo na kupček. Ko je testo dobro ugnetenó, ga pokrijte s skledico, da počuje in da se ne pokrije s trdo skorjo. Med tem si olupite in tanko zrežite jabolka, umešajte v posodi ostalo maslo, sladkor in rumenjake drugega jajca; napravite sneg in ga narahlo vmešajte v nadev. Razvaljajte testo, pomazite z vmešanim maslom, sladkorjem in jajcem, potrese na to jabolka ter zvijte. (Nekatere dodajajo še rozine ali kakao.) Pecite v primerno vroči pečici.

b) 14 dkg surovega masla, 5 rumenjakov, 7 dkg sladkorja zmešajte kakor za torto. Nato vmešajte še 7 dkg drobtinice (iz prestarega kruha niso dobre, najboljšo so iz rogljčkov in boljsega kruha). Posebej pripravite 6 lepih, mehkih, olupljenih in narezanih jabolčk, potrosite jih s cimetom in polijte z gosto kisló smetano, ter jih nekoliko stlačite z žlico. Zmešajte jabolka in prej vmešana jajca ter potrese ta nadev na tanko razvaljano testo, zavijte in pecite na podolgovatem pekaču. Ko skorjica zarumeni, polijte kolač s četrtilitra zavrele kislé smetane in še dobro popecite. Pred obedom razrežite in rahlo potrese s sladkorjem.

MODA

Slika nam kaže zimski komplet, ki si ga zamislite v zeleni ali modri barvi. Rob, ovratnik in primeren klobuček so iz ocelot krzna ali iz enakega pliša. Lahko pa nadomestite krzno z žametom v skladni barvi. Okoli kapice ovijete tenčico v lesnikovi ali drugi svetli barvi.

VARSTVO NARAVE V JUGOSLAVIJI

(Nadaljevanje z 11. strani.)

mivih predelov na Dolenjskem in Notranjskem, n. pr. na Snežniku in Nanosu, dalje zaščito mnogih jam, zaščito Levjše na južnem koncu Cerkljanskega jezera, ki so zanimiva v plitvoslavnem pogledu, in zaščito nekaterih barskih predelov na Pohorju in drugod. Predvsem pa je potrebna širokopotezna urbanistična zaščita Blejskega in Bohinjskega kota, Martuljka in Planice v Julijskih Logarske doline in Okrešlja v Savinjskih Alpah. Na Bledu je oblast že dala odstraniti nekaj hiš in lesenih kopalnišč, ki so kazila lepoto jezera, tako da je pogled na vodno gladino sedaj bolj odprt.

Na Hrvaškem so se z vso vnemo lotili zlasti obnove zaščite Plitvičkih jezer. Prav plitvička pokrajina je med okupacijo sino trpela. Okupator je požgal in porušil vse zgradbe, hotele in kmečke domove. Najprej so seveda obnovili stanovanjske hiše, da je prebivalstvo moglo začeti vsaj najskromnejše življenje, nato pa so izdelali obsežen gradbeni in obnovitveni načrt za tujskoprometne objekte. Glavni del novih Plitvice bo na področju vasi Plitvice južno od Plitvičkega potoka, kjer bodo najprej pričeli zidati velike hotele in sicer nedaleč od obrežja jezera Dolnjega Kozjaka. Do sem bo stekla tudi železnica. Hotele in vile bodo zgradili tudi po drugih predelih jezer, vendar povsod tako, da bodo pokrajinske lepote ostale neokrnjene.

Ljubitelje narave čaka v Jugoslaviji na polju varstva narave še marsikatero lepo delo. Tudi v Dalmaciji, v Bosni, Crni gori, Srbiji in Makedoniji bo z napredujočo industrializacijo ogrožen mnogokateri prirodni spomenik in z vsakim letom se bodo kopičili urbanistični problemi, ki jih bo treba rešiti na ustrezen način. Nova država, ki je za varstvo narave že doslej pokazala mnogo razumevanja, bo stremeljena prirodoslovcev brez dvoma podpirala tudi v bodoče tako, da bodo Jugoslavljanji tudi v tem oziru vzdržali primerjavo z drugimi kulturnimi narodi.

V. B.

NAŠE ZDRAVJE

ŽELODČNA RANA

Med mnogimi boleznimi, ki jih pripisujemo razvoju civilizacije, je tudi želodčna rana. Postopno oddaljevanje od zdrave naravne prehrane, razvoj živilske industrije, konserviranje živil ter preobremenitev živčnega sistema so glavni vzroki, da se je ta bolezen v zadnjih desetletjih tako razvila. Gotovo je, da je tudi zadnja vojna zaradi pomanjkanja maščob, oziroma zauživanja neprimerne hrane, predvsem pa zaradi stalne živčne napetosti precej pripomogla k povečanju števila bolnih na želodčni rani.

Želodčna rana je bolezen, ki se pojavlja skoro v vseh dobah življenja, dasi je pri starejših ljudeh in pri ženskah pogostejša. Dognano je, da odloča pri obolenju za želodčno rano tudi ardnost. Splošno prepričanje, da nastane želodčna rana kot posledica prevlekega izločevanja kisline v želodcu, hiperaciditete, je že zdavnaj ovrženo, dasi je gotovo, da hiperaciditeta ali zgaga nastanek rane pospešuje. Bolezen ni lokalna in jo je raje smatrati kot dialezo, to se pravi, da je organizem razpoložen za ustvarjanje ran, podobno kot pri kamnih v žolčnem mehurju ali ledvicah. Mnogi dokazi govorijo za to, da nastane želodčna rana kot posledica motenj v prehrani v malem delu želodčne sluznice, kislina jo začne razjedati, da se tvori večja ali manjša rana. Velikost ran v želodcu je različna, navadno velikosti

večjega ali manjšega kovanca. Najprej je rana le na površini sluznice in se postopoma pogloblja v obliki kraterja in sega do srednjih ali celo do zunanjih sten želodca.

Želodčna rana ostane velikokrat popolnoma brez slehernih znakov in težav takorekoč prikrita. V takih primerih jo lahko ugotovimo po nenadni krvavitvi v želodcu, kar je razvidno v blatu ali pa po predoru želodčne stenice, perforacije v trebušno votlino. Perforacija želodčne rane v trebušno votlino konča redno s smrtjo, če ni kirurška pomoč v najkrajšem času na razpolago. V drugih primerih pa so težave in bolečine, ki jih povzročata želodčna rana tako hude, da žive bolniki v stalnem strahu pred jedjo in da jih ovrtajo pri njih vsakdanjem delu. Posledica takega stanja je seveda stalno hujšanje.

Bolniki na želodčni rani imajo vidne znake in težave obolenja. Občutek prenapoljenosti po jedi, kisló riganje, prehodne slabosti, bruhanje slin, zaprtje in bolečine po jedi ali nekaj ur po zaužitju hrani so redni znaki bolezni.

Bolnim na želodčni rani stalno preti nevarnost krvavitve in perforacije, zato je operativni poseg pogostokrat nujno potreben. Sicer pa prevladuje zlasti v zadnjih časih tendenca, da se zdravi rana z dietično hrano. Takih shem za prehrano bolnih na rani v

želodcu je več in je zadeva strokovnega zdravnika, da svetuje bolniku najbolj primerno.

Splošno gre za to, da kolikor mogoče štedimo živčni sistem, ki vživčuje žleze za izločevanje kisline in tako omejujemo pretirano proizvodnjo želodčne kisline, obenem pa da se izogibamo vseh tistih živil, ki pospešujejo izločanje želodčne kisline. To so predvsem alkohol in vseh oblikah, zlasti žganje, kislé jedi, vse pikantne jedi, preveč soljene ali papricirane ter prava kava.

Prehrana bolnih na želodčni rani bo predvsem bogata na beljakovinah. Priporočljive so: mlečne jedi, lahka zabela z maslom ali oljem, ki pospešuje tudi stolico. Kar se pa tiče zdravil bo strokovni zdravnik predpisal zoper bolečine živčno pomirjevalna sredstva, zlasti preparate broma, zoper hiperaciditeto pa snovi, ki neutralizirajo želodčno kislino; to so magnezij, natrijev bikarbonat, bismut in druge. Poleg zdravil so koristni topli obkladki na želodec posebno po jedi.

Vedeti moramo, da je s primerno dieto marsikatera rana ozdravela kakor tudi, da so po operaciji v veliki večini primerov recidive, to je ponovitve rane kaj redke. Z izboljšanjem prehranbenih prilik in zlasti z bolj mirnim in urejenim življenjem bo večjetno upadlo tudi število želodčnih ran.

Dr. Hlavaty

Prehrana slovenskega ljudstva

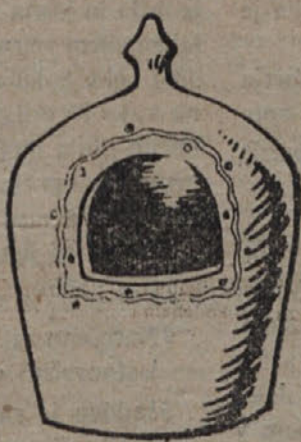
Mlečne jedi

Mleko je silno izgubilo svoj pomen, ki ga je imelo nekoč v kmečki prehrani Slovencev. Vendar vsaj v nekaterih krajih, kjer morejo gojiti dovolj dojne živine še danes radi uživajo mlečno hrano zjutraj in zvečer. Razen presnega mleka od krajev takoj po dojenju, ponekod zelo cenijo poleti hladno sesedeno mleko samo ali s kumarami, žganci, fižolom, sirom. O močniku, soku, rezancih je bilo že govora. Sir v hlebcih poznajo le planšarski kraji, drugod pa delajo kravji sir, kisiljak, skuto, ki ga zgnečejo tudi v začinjene hlebčke in posuše. Povsod pa metajo, motiljo v pi-nji, motilnici surovo maslo, zmočaj, ki je bil včasih še pomembnejši v prehrani; iz njega so delali tudi kravjo mast. — Lepo zbirko nazivov bi mogli sestaviti v zvezi z mlekom, ki mu o starih verovanjih o mleku, kar kaže na izredni pomen tega živila v nekdanji ljudski prehrani.

Začimbe

Med začimbami so najvažnejše sol, olje in kis. Zanimiv predmet ljudske tvornosti so lesene in lončne solnice, solenke, solarnice. Važno je ugotovi-

ti tudi to, v koliki meri uživa ljudstvo sol v jedilih; ponekod n. pr.

Lončna solenka

izrežejo v kosu kruha luknjo, jo napolnijo s soljo in pojedó.

Olje je oljčno, bučno, repično itd. Izdelovanje olja v domačih stiskalnicah nam je še precej neznano. Do čim pozna primorski zapad oljko, ra-

bi severovzhod le doma narejeno olje iz bučnic.

Tudi kis, bodisi vinski in sadni, delajo v mnogih krajih doma — ali uporabijo skisano vino, ali pa ga stiskajo iz jabolčk ali iz tropin.

Med ostalimi začimbami je omeniti na panonskem vzhodu pod ogrskim vplivom gojeno papriko (prprejš, prdaš), ki jo doma suše in manejo v prah.

Cebula ali luk, česen ali česnek in sorodne povrtnine so tudi doma pridelane in jih ponekod radi uživajo v veliki meri kot solato ali s kruhom, zlasti pa kot dodatek fižolovi, kumarčni solati, siru s smetano itd.

Sadje

Sadjarstvo je pri nas dokaj neena-komerno razvito. Veliko je število imen za razne vrste jabolčk, sliv, hrušk itd., v vsakem kotu druga. Uživajo ga sveže, kuhano, pečeno, posušeno in v drugih jedeh. Posebnost je sušenje krljev na soncu, v krušni pečici ali v sušilnicah. Češpljeva ka-ža; hruškov močnih itd. so le v nekaterih krajih znane jedi. Pastirji pečajo slive, nabodene na šibe.

Vsakovrstno sadje, tudi orehi in

lešniki, imajo svoj starodavni pomen v ljudskih običajih in kot praznične jedi.

Platneno cedilo za sir

GOSPA Z NAGELJNI

ROMAN CRONINA

Katarina Lorimer, 35-letna lastnica prodajalne umetniških starin v Londonu, ki se je s svojo sposobnostjo v življenju povzpela, je na neki dražbi kupila Holbeinovo miniaturo slike »Gospa z nageljnic«. Bila je v finančnih težavah in je zato hotela prodati miniaturo Brandtu v Ameriki. Tjakaj je potovala z njo njena nečakinja Nancy, gledališka igralka, ki se je pred kratkim zaročila z Američanom Chrisom Maddenom. Ta sprva Katarini ni bil všeč, a na poti v Ameriko je spoznala, da ga ljubi. Tudi Madden ni mogel več prikrivati, da ljubi Katarino, a ona ni hotela nečakinji odvzeti zaročenca.

Medtem je miniaturo kupil trgovec Ascher — Brandt se je namreč smrtno ponesrečil — vendar Katarina ni vedela za koga. Katarina je sklenila samo počakati premiero, kjer bo

nastopila Nancy in potem odpotovati v Anglijo. Na dan premiere je Nancy ujela razgovor med Katarino in Maddenom: silno jo je zadelo, ko je slišala, da Madden ljubi Katarino, a znala je ohraniti mirnost. Brez vznemirjenja je šla na premiero. Igrala je Rentovo tajnico. Dasi ni igrala glavne vloge, je vendar s svojo izvrstno gro pridobila vse občinstvo in kritiki so ji obetali bodočnost. Res se je že naslednji dan javil pri njej Morris iz Hollywooda, s katerim je sklenila pogodbo. Ko je prišel k njej Madden, mu je povedala svojo odločitev, da se hoče vsa posvetiti gledališču in da se zato odrečeta drug drugemu. O tem je obvestila tudi Katarino. Katarini je bilo ob tem bridko. Sedaj se je pravkar pripravljala, da odpotuje v Evropo.

Njen pogled je padel na telefon. Ta mali aparat bi zadostoval, da bi se vzpostavila ponovna zveza med Maddenom in njo, toda raje bi umrla, kot da bi to storila. Njen ponos ji tega ni dovoljeval. Mar ga ni ona sama odvrnila? Ne! ne! Če se ni hotel vrniti po lastni volji, naj le ostane, kjer je. Končna ločitev je bila najboljša rešitev. Tudi zanjo je bila to edino možna rešitev.

Brez dvoma jo bo kmalu pozabil. Poročil se bo s kako Američanko, kateri bo uspelo, da ga osreči. Katarina se je naenkrat spomnila odlomka svojega življenja: Jurija Cooperja. Ta je ni dolgo objokoval. Madden bo sledil njegovemu zgledu. In ona bo brez ljubezni in praznih rok nadaljevala do konca svojo samotno pot.

Počasi je vstala, zbrala vse svoje moči in se potrudila, da je pospravila še zadnje stvari. Nancy je pravkar začela s skušnjami in bilo je malo verjetno, da bo prosta pred časom odhoda.

Dejstvo, da se ji je zdela Nancy tako spremenjena in oddaljena od nje, je še podvojilo njeno žalost. Nancy ne bo nikoli več govorila z njo o Maddenu in o lastnih skrbeh, Nancy, ki je z enim samim zamahom žrtvovala svojo ljubezen umetnosti.

Nancin uspeh je bil zagotovljen in se bo vedno bolj utrjeval. Dekletova kariera se je prikazovala v najlepši luči. Ni zaman zapustila Maddena. Pogodba z Morrisom je bila podpisana in spomladi se bo odpravila v Hollywood s plačo, ki je prekašala njene najdržnejše sanje. Kljub obveznostim, ki so jo vezale z Morrisom, je še dalje bila v najboljših odnosih z Bertramom, ki bo ostal še nadalje njen gledališki upravitelj. Menjal je nekatere točke v drami, zato da je prišla Nancina sposobnost in umetnost bolj do veljave. Prihranil ji je za prihodnjo turnejo glavno vlogo; in pod naslovom NOVA ZVEZDA SIJE NA OBZORJU, je bil dal časopisom intervju, v katerem se ni govorilo kot samo o njegovi novi najdbi, za katero je pripisoval vso zaslugo sam sebi.

Z odločno kretnjo je Katarina sprožila ključavnico kovčega. Vse je bilo končano; samo vratarju je še morala dati zadnja navodila. Nenavadna tišina je vladala v sobi; z drugega konca hodnika je prihajala do nje glasba radia, čudna glasba, ki pa se ji je zdela znana. Nehote je prisluhnila in srce se ji je stisnilo: bil je motiv, po katerem je bila plesala z Maddenom na krovu Pindarika. Plehke besede in čustvena melodija. Čutila je, da ji solze silijo v oči, toda premagala se je. Pogum! Pogum! Ni ji preostalo drugega. Toda glasba se je nadaljevala in mučila njene že tako trdo preizkušene živce.

Nadela si je klobuk, oblekla plašč in se še enkrat ozrla po sobi. Njeni udje so bili težki in glava prazna. Stopila je v salon — na pragu je stal Madden.

Zdela se ji je, da ji je srce zastalo in nato začelo biazno bit. Ta pojava je bila tako nepričakovana in tako bolečina, da se je zdela, da je vse skupaj le privid. In vendar je bil on! Resno in mirno ji je šel naproti.

»Nisem si mogel kaj«, ji je z mirno prijaznostjo rek, »Da bi te ne pozdravil pred odhodom.«

Tako je torej bilo. Prišel je samo, da se poslovi. Katarinino srce je začelo počasneje utripati. Čuden mrzaj jo je spreletel.

»Torej«, je neprisiljeno nadaljeval Chris, »midva sva se zmenila, da bova dobra prijatelja. In kot taka se morava ločiti, kaj?«

Katarinin obraz je bil blede in uvel.

»Da«, je z muko zamrmrala, »poslovala se kot dobra prijatelja.«

Madden se je presenečeno oziral okoli sebe.

»In Upton, kje je?«

»Je že odpotoval«, je odvrnila Katarina.

»Kako mi je žal, želel sem tudi njemu stisniti roko.«

Povesila je glavo. To dobro razpoloženje, ki je bilo tako nenavadno pri Maddenu, je bilo zanjo prava muka. Zbrala je ves svoj ponos.

»Povedala mu bom.«

»Hvala Katarina. Srečen je, ko lahko odpotuje s teboj.«

»Misliš?«

Te besede, ki jih je spregovorila z vso možno neprisiljenostjo, so jo zbolele. Molčala sta; čutila je, da bo umrla, če bo ta preizkušnja trajala še kaj časa. Dvignila je glavo in se silila, da bi mu pogledala v obraz.

»Da«, je dejala, »sedaj moram oditi. Mislim, da si nimava ničesar več povedati.«

Prijel jo je za roko:

»Oprosti, samo še trenutek!«

Sedel je na rob mize in malomarno izvlekel iz žepa ovoj.

»Preden se posloviva, bi ti rad dal majhen spominek.«

Vsa ta njegova igra jo je prevzela in ko ga je žalostno pogledala, je mehanično vzela ovoj, ki ji ga je ponujal.

Pretrgala je vrvico in odmotala papir.

Silno presenečena je spoznala zeleno skrinjico in jo odprla. Prikazala se je Holbeinova miniaturo.

»Ti?« je vzkliknila, »ti si bil?«

»In zakaj ne?« je neprisiljeno odvrnil Madden. »Lahko si to dovolim.«

Katarina je čutila, da jo nekaj duši in bliskovito je spoznala, da jo je on rešil propasti.

Ob novici o Brandtovi smrti je vzel preko Asherja stvar v roke. In sedaj? Presenečena zaradi tega spoznanja Katarina ni mogla več ničesar misliti in borila se je proti solzam.

On je zmajal z glavo.

»Ti nisi vedela, kaj bi mislila o meni, ni res, Katarina? Prej v Londonu in potem v Vermontu. Vidiš, jaz nisem ubog. Ne, jaz sem bogat, zelo bogat, tako, da mi ni potrebno, da to razkazujem. Nisem samo lastnik tvornice, kjer sem začel. V teh desetih letih sem se s svojo voljo vzpel. Pred mojim odhodom v Evropo mi je uspelo opraviti zadnja združitvena dela. Če te zanima, Katarina, sem danes predsednik Mednarodnega trsta lepljivih snovi.«

Katarina ga je začudeno gledala: ime, ki ga je izgovoril, je bilo ime velikanskega podjetja, svetovno-

znane organizacije. Od vzhodne do zahodne obale so veliki plakati opozarjali nanjo. Katarina se je medlo spominjala slik velikanskih podjetij, delavnic, livarn, skladišč. In na čelu vsega tega je bil Madden, ki ga je ona smatrala za ubogega. To odkritje je presehalo njen razum.

»Zdaj moram res odpotovati«, je zamrmrala, »Charley čaka.«

S strmečimi očmi, s povešeno glavo je postavila miniaturo na mizi in se napotila proti vratom.

Tedaj ji je on zastavil korak. Popolnoma se je spremenil. Kot se odvrže krinka, tako je on opustil svoje nemarno in lahkotno zadržanje. Globoka nežnost je bila v njegovem obrazu in njegove oči so sijale.

»Upton te ne čaka«, je dejal. »On se bo z nocošnjim avionom odpeljal v Florido. Toda na parniku sta kljub temu pripravljena dve mesti: moje, Katarina, in tvoje.«

»Chris!« je vzkliknila.

Madden ji je pogledal v oči in s trdim glasom vprašal: »Si res mislila, da te bom pustil odpotovati, po vsem tem, kar je Nancy storila, da naju zedini?«

Katarina ga je začudeno gledala: »Ne razumem.«

»Poslušaj, Katarina«, je počasi nadaljeval Madden. »Nancy je vedela, da se ljubiya, odkrila je to na dan premiere; storila je kar se ji je zdela prav in to je bila v resnici najboljša rešitev.«

Nenadoma se je pokazala Katarini vsa stvar v popolnoma novi luči.

»Nancy.« je zajecjela.

Prikimal je z glavo.

»Bertram mi je odprl oči, objasn timeri mi je, da je ta kriza zaznamovala za Nancy začetek njenega resničnega poleta: ona bo dospela do najvišjih vrhuncev umetnosti in bo igrala vlogo Ofelije. Toda midva ne bova nikoli pozabila, kaj ji dolgujeva.«

Zdaj so po Katarininih licih lile solze in jo slepile. Zdela se ji je, da ji bo počilo srce. Vrgla se je Maddenu v naročje. On jo je tesno privijal k sebi, čutil je utripe njenega srca in nežno ji je govoril, da bi jo pomiril.

»Da, zdaj je vse v redu«, njegov glas je bili božajoč, »midva se bova poročila v stari cerkvi v Old Inn Yardu. Kajti čeprav sem to slutil že od prvega trenutka, ko sem te videl, sem prav tam prvič odkril, da te ljubim. Ostala bova nekaj časa v Londonu, likvidirala bova tvoje posle in se vrnila v Vermont. Poznam neko osebo, ki bo neizmerno srečna, da te vidi. Potem boš morda tudi želela priti v Cleveland. Tam so krasna mesta na vrhu griča, tam si bova lahko zgradila hišo svoje sreče.«

Ona ni dejala ničesar. Pritiskala je glavo na Chrisov plašč. Njen pogled je padel na miniaturo. Bila je še vedno tam na mizi v odprti skrinjici. Nov val sreče je oblil Katarino. Kako si je mogla misliti, da je njena usoda povezana s to otožno sliko. Njena usoda je bila radost. Vse ostalo je bilo stvar njene domišljije, mōra, ki se ne bo več povrnila. Oči Lucije de Quercy so bile uprte vanjo: bile so oči polne žalosti, toda brez zavisti, kot da lebdj nad njimi lahen nasmešek.

Dve uri pozneje sta bila na zgornjem krovu Pindarika in gledala sta geometrična stavbišča New Yorka njegov sijoči profil, se je odražal od neba. Bila je mila in jasna noč, oživljaj jo je saino šum valov in lahen ritem vetrnjač. Nad njihovimi glavami je mesec širil velik kolobar svetlobe in njegovi žarki so risali na valovih dolgo, svetlo in sijočo cesto, po kateri je mirno plula ladja. Stala sta drug ob drugem, naslonjena na ograjo in Madden je tesno privijal Katarino k sebi, med njima besede niso bile več potrebne. Stevard se jima je približal:

»Kaj je?« je vprašal Chris.

»Naročeno mi je bilo«, je mož odgovoril, »da vam to lastnoročno predam, gospod.«

Madden je razvil trak in odprl skatlo. Šop čudovitih nageljnov je sjal v luminem svitu.

Na majhnem listku, ki jih je spremljal sta bradavi

»Bodita srečna — Nancy.«

L. Lagin:

Fantastičen roman

PATENT

Zdravnik Stifen Popf je iznašel zdravilo, s katerim se mu je posrečilo spremeniti dva pritlikavca v navadna človeka. Eden od njiju, Avrelj Padrela, je hotel odkupiti patent. Popf pa je ponudbo odklonil, kar je njegovo ženo Bereniko tako užalilo, da je odpotovala s Padreljem.

Primo Padrela ni hotel več priznati Avrelja za svojega brata, v želji, da ostane sam lastnik bogate tvrde. Avrelj išče dokazov, da je res bivši pritlikavec.

Popf je močno zaslovel in zastopnik tvrde »Zavora«, Sindirak Cfardeja, mu je za veliko vsoto predlagal, da bi s svojim zdravilom pospeševal rast otrok, ki naj bi vzrasli v nove ljudi, ki ne bodo razmišljali, ki se ne bodo zanimali za politiko. Popfu se je zdelo zločinsko vzgajati ljudi z razumom triletnih otrok in je Cfardeja vrgel skozi vrata. Ta se je obrnil za tem na patra Franciska, predstojnika stolnice, ki je v siloviti pridigi napadel Popfa. Tudi časopisje je pričelo goniti proti Popfu.

Tih šelest je preletel vrste župljanov. Gospod Sindirak Cfardeja se je prekrizal.

— Satan je prekanjen in zahrbtn. Sin napuha in teme izbira za izvrševalce svoje volje tiste, ki jih razjeda strup častihlepja, ošabnosti in nadutosti, ki se postavljajo nad drugimi ljudmi in — strašno je rečil — nad samim Gospodom našim...

Poiščimo, dragi bratje in sestre, poiščimo, če ni med nami človek, ki ga satan pelje za roko po strmih poteh napuha in ničemurnosti. Ni li morda med nami, človek, ki hoče biti v svoji veliki prevzetnosti višji od našega Gospoda, popravljati njegove stvaritve, izpremeniti njegove zakone in predpise v čast svojemu gospodarju — satanu?...

Šest dni je gospod ustvarjal svet! — je vzkljnil oče Francisk, ko se je oddahnil; zdaj je njegov glas grmel. — V šestih dneh je ustvaril vse, kar vidimo okrog sebe, pod seboj, nad seboj. In glejte, naščuvan od satana se je naselil med nami človek,

ki je predrzno rekel sam sebi: »Jaz sem mogočnejši od boga. Jaz bom vzredil živali dva in sedemdesetkrat hitreje, kakor je rok, ki ga je določil stvarnik vsega, kar živi.« Ta brezumnej je sklenil: Ni človeka, ki ga ne bi premamila ugodnost mojega brezbožnega izuma. O, pokazal bom čudovito nesebičnost, prodajal bom svoj lek za majhen denar, dajal ga bom na obroke, popolnoma revnim pa ga bom delil brezplačno. To nič ne de, razlika mi bo plačal satan...

— Ali veste, dragi otroci, o kom govorim? Govorim o prišlecu doktorju Stifenu Popfu! Prebivalce našega mesta mami s tako imenovanim »Berenikinim lekom«, ki mu je dal ime po svoji ženi, ki bi ga pa moral po pravici imenovati po svojem gospodarju — »Satanov lek«!

Ne hodite na limanice tej hudičevi vabil! Gospod bog je vedel, kaj je delal, ko je določil rok do rastlost za vse, kar je živega! Spokorimo se, otroci, spokorimo se v imenu Gospodovem, amen!

Ljudje so bili pretreseni. Nekdo je kriknil s presunljivim glasom: »Na kolena!« — in vsi so padli na kolena.

Potem so vsi vstali in se napotili k izhodu. Vstal je tudi gospod Sindirak Cfardeja in stresel z nosnim robcem prašek, ki se je držal hlač. Pri oltarni ograji se je srečal z očetom Franciskom. Gospod Cfardeja je prisrčno stisnil roko patru, ki se je spotil in izjavil brez vsakršne laži, da ni še nikoli poslušal s tako globokim zadoščanjem nobene pridige. Oče Francisk se je čutil počaščen, rekel pa je, da je izpolnil samo svojo pastirsko dolžnost. Ločila sta se, potem ko sta drug drugega obsula s kopico ljudskih besed. Oče Francisk je hitel k obedu, zakaj ob polpetih je moral ponoviti pridigo po radiu. Gospod Cfardeja pa se je odpravil k mesarju Frigiju Beroimu, kjer ga je v neokusno opremljenem stanovanju obogatelega meščana pričakovalo izvrstno kosilo in večja družba. Po kosilu so ženske

ostale v jedilnici pri kavi, možli pa so šli v gospodarjev kabinet kadit in na razgovor.

Sedmo poglavje, ki nam pripoveduje, kako je doktor Popf preživel čas od jutra do polštirih popoldne.

Ko je vdova Gargo pod težo mučnih dvomov le prišla k doktorju, da mu pripravi obed, je doktor že vedel za pridigo očeta Franciska. Časopis je prebral kakor drugi ob devetih zjutraj in do poltrih je bil pod vtisom objavljenega pogovora s starim lisjakom doktorjem Lojzom. Takoj je uganil, kaj je hotel doseči ta pogovor. Kolikšna podlost! Doktor Lojz je preračunano nastopil z dvoumnimi izjavami štiri dni pred začetkom množičnega vbrizgavanja leka ter poskušal onemogočiti tako veliko stvar.

Popf je poklical urednika na telefon v njegovem stanovanju, urednika pa ni bilo doma. Tedaj je sedel, da odgovori doktorju Lojzu.

Za natiskano povest o Zargarumu se ni nič zmenil, kar je vnovič dokazalo, kako daleč je od poslovnega življenja. Celo prostodušni lekarnar Bamboli je rekel svoji ženi takoj zjutraj, ko je prebral časopis, da za tem nekaj tiči in da je nekdo začel z napadom proti Popfu.

Telefonski zvonec je prekinil Popfa pri pisanju članka.

— Dovolite, da vas nekaj vprašam, — glas je bil Popfu neznan.

— Kdo govori? je vprašal Popf.

— Kako vam plačuje satan na akord ali mesečno?

— Kaj? — je vprašal Popf. — Govorite bolj razločno. Kdo govori?

— Kje ste se seznanili s satanom?

— Kdo govori, vrag vas vzemi! — se je razjezil Popf. — O kakšnem satanu govorite?

— Kaj se to pravi, »o kakšnem«? O vašem gospodarju. O tem.

— O kakšnem gospodarju? — se je razsrdil Popf. — Kdo vendar govori?

Odgovora ni bilo. Neznavec je odložil slušalo. Komaj pa se je Popf vrnil k pisalni mizi, je znova zapel telefon.

— Ali je tam doktor Popf? — takrat je doktor slišal mladosten glas.

— Da, tu je doktor Popf.

— Torej se niste še skrili?

Popf je z žvenketom položil slušalo na vifice in se vrnil k mizi ter trdno sklenil, da ne pojde več k telefonu. Toda telefon je klical neprestano, da je na zadnje doktor dvignil slušalo, ker ni vzdržal.

— Ali ste vi, doktor? — je slišal boječji lekarnarjev glas.

— Gospod Bamboli?

— Da, jaz sem, doktor. Dober dan, doktor, kakor vas nisem mogel priklicati!

— Nisem šel k telefonu, — je rekel Popf.

NOVO LETO V ISTRI

Kot po vsem svetu in zlasti v slovenskih deželah, se je tudi v Istri še vedno ohranilo nekaj starodavnih ljudskih običajev, ki so nastali bodisi zaradi socialnih in družabnih prilik, ali pa lahko najdemo v njih bistvu še sedaj nekaj, čeprav že motno zabrisanih ostankov staroslovenskih ljudskih običajev iz predkrščanske dobe, ki so pozneje pod vplivom krščanstva sicer zadobili nov pomen, toda istočasno seveda tudi ohranili svoj poganski izvor. Da se je staroslovensko jedro moglo ohraniti v teh ljudskih običajih, je seveda obilo pripomoglo tudi to, da je večina krščanskih praznikov ravno v dneh, ki pomenjajo nekatere mejne točke v posameznih letnih časih in so zato ravno kmetjskemu ljudstvu najvažnejši znanilci nastopajoče pomladi ali zime in obenem tudi nekak vodnik pri razdelitvi poljskega dela. Najlepše se nam to vidi ravno ob božičnih praznikih in novem letu, ko začne dan spet rasti in ko prične po veri starih Slovanov zmagovati luč nad temo in življenje nad smrtjo. Ves ta osnovni motiv življenjskega boja med dobrim in zlim, med lučjo in temo, življenjem in smrtjo, se kot podzemni studenec vleče skozi vsa božična in novoletna slavlja in je v starih poganskih časih dosegel svoj višek v danes skoro nepomembnem in z ljudsko komiko skoro popolnoma potajenem obredu sežiganja boginje smrti Morane, danes »pusta«, oziroma pustne šeme. V Istri ga namreč večinoma sežigajo, med tem ko ga v Goriškem, kot mi je znano, večinoma mečejo v vodo. Tako vidimo, da se nam je po trinajstih stoletjih ohranilo le bore malo pristnih spominov na naše staroslovenske praznične običaje in, ako moremo dandanes še tu pa tam zaslediti v kakem ljudskem običaju kako motno in še komaj spaznavno sled, jo najdemo lahko le zato, ker so nam že po-

znani naši stari nekdanji običaji iz starodavnih knjig in zapiskov. Zato pa je predvsem potrebno, da se tudi v bodoče držimo teh naših starih ljudskih običajev, v kolikor so še ohranjeni, in jih ne popravljamo in izpreminjamo na novo, temveč jih kvečjemu dopolnjujemo s tem, kar je bilo po mnenju »starih« iz njih izpuščeno, kajti tudi ljudski običaji so velik del narodove kulture in svetlo zrcalo njegove miselnosti. Oglejmo si sedaj, kako praznujejo novo leto v Istri!

Glavni del novoletnega praznovanja v Istri je seveda koledovanje, ki je razširjeno po vseh slovenskih deželah in je ostanek staroslovenskega običaja prazničnega obiskovanja. V Istri prično s koledovanjem kmalu po božiču in koledujejo skoro do sv. Treh kraljev. Kot povsod drugod se seveda tudi tu udeležuje koledovanja večinoma mladina, toda včasih naletiš med koledniki tudi na starejše in že poročene veseljake. Običajno se koledniki razdele v posamezne skupine, ki hodijo od hiše do hiše, potem pa obhodijo tudi bližnje vasi in zaselke, prepevajoč posebne priložnostne pesmi, tako imenovane koledniške pesmi ali kolednice. Kako je bilo v prejšnjih desetletjih koledništvo v Istri in sploh na Slovenkem v čisti, naj vam bo dokaz to, da če bi hoteli zapisati in zbrati vse koledniške pesmi, ki jih pojo ob novem letu po vsej naši slovenski zemlji, tedaj bi morali napolniti nekaj prav debelih knjig. Seveda je dandanes že veliko takih koledniških pesmi pozabljenih in tudi koledništvo se polagoma izgublja, čeprav živi še dokaj koledniških pesmi, še več pa jih je za vedno zapisanih in pozabi-

otetih v knjigah v spomin na stare čase.

Postavimo se v duhu v skromno istrsko vas nekje sredi severne Istre in daleč proč od prometnih zvez, kajti ravno v takih odrezanih krajih se je še najbolj ohranila splošna vaska skupnost in z njo vred tudi stari ljudski običaji, odraz življenja cele vasi in njenih prebivalcev.

Sedaj je mogoče že zapadel tudi tamkaj sneg. Tik pred novim letom smo in mračje se že. Iznad zasnežene hiše, stisnjene o pobočjih skalnate nih streh, ki krijejo nizke kamnite grape, se suklja sivkast dim, prijetno dišeč po hrastovih in gabrovih panjih. Pobeljena dvorišča in vaške poti med hišami so prazne in razsvetljena hišna okna pričajo, da se vsakdo rajši drži toplega ognjišča, na katerem dogoreva debelji hrastovi panj »božičnjak«, ki mora v najbolj pravovernih hišah neprestano goreti osem dni in noči od božičnega večera dalje. Otroci, mali hišni drobiž, so se nagneli na vseh koncih in krajih ognjišča, stari ded pa, naslonjen na grčavo pastirsko palico, pripoveduje, kako je v mladih letih pasel ovce po Učki in kako se je moral na božični večer boriti z volkovi, ki so mu napadli številno čredo. Hej, to so prigode za mlada ušesa in otroci ga v resnici poslušajo z očmi, ušesi in odprtimi usti. Na negibnih obrazih se jim zrcali zdaj strah, ki se stopnjuje v grozo, ali pa rahlo upanje, ki se potem razlije v zadovoljstvo in navdušenje, kakor pač nanese v dedovih prigodah.

Tedaj pa se pod oknom oglasi mirna in svečana pesem. Ded obmolkne, pritisne obraz na rosne šipe in pogleda skozi okno.

«Da, isti so, kot lansko leto, samo Jozo manjka, ker je umrl...» Mogoče je tudi zanj to zadnje koledovanje in zadnja kolednica, ki jo sliši.

Gospodinja pa medtem hiti odpirati dveri in vabi kolednike v hišo.

«Le noter, le noter, vi srečonosci!» jih vabi in si pri tem dela skrbljiv obraz, kakor češ, prezgodnji ste še, nisem še vsega pripravila. Toda v resnici je že popoldne zbrala in pripravila vse, da je ne bi doletela sramota in ne bi mogla postreči kolednikom tako, kot pač premore hiša in zahtevata njena čast in ponos. Čeprav je miza pripravljena, koledniki ne sedejo, kajti še dolgo pot imajo pred seboj in še mnogo ognjišč bodo obiskali. Vse darove naglo pomečejo v malhe in preden hočejo zapeti se še stari ded spomni, da ima shranjenega nekaj dobrega vina. Seveda, tega se ne bodo branili, saj je dobro in čisto kot zlato in ogreje dušo in srce. Koledniki popijejo ponujeno vino, zajojo svojo pesem, nato pa se dvigne njih vodja in vošči:

«Da bi bilo srečno, zdravo in rodovito novo leto...»

«Tako bodi!» mu pritrde vsi domači, zbrani pred ognjiščem.

«Da bi bilo vino obilo in močno...»

«... tako bodi...»

«... da bi bogato rodile oljke...»

«... tako bodi...»

«... in da bi mir in sreča in zadovoljstvo vladala v srcih vseh!»

«Tako bodi!» znova pritrde vsi domači in čutijo slovesnost trenutka, ki jih je združil v eno samo družino ljudi, ki si drug drugemu žele le vse najboljše. Naj je kdor

kolj in naj je bilo kar koli, v tem trenutku je tako silno lahko odpustiti in za vedno pozabiti!

In koledniki gredo naprej s svojo pesmijo in voščili. Od hiše do hiše gredo, od vasi do vasi in povsod zveni njih svečana pesem, voščilo polju in vinogradom, nebu in zemlji in — ljudem!

Do novega leta so koledniki opravičili svoje delo in sedaj je vrsta na otrocih. Iz ogromnega rožmarinovega grma na dvorišču si odrežejo močan vršček, vanj zataknejo veliko jabolko, v katero je zasekanih nekaj noveev, in s tem znamenjem hodijo od hiše do hiše. In povsod se gospodinje sklanjajo do drobnih lic in darujejo: ta kos pogače, ona spet kos gnjati ali klobase, saj je vse dobro, kar je darovano od srca. In otroci se potem oddolže na dan svojega praznika — dan nedolžnih otročičev. — V vinograde gredo in tam s šibami v rokah tepo skrivnena stebila trč in pojo: »Rodi, rodi, trta lepa, sicer steblo ti polomim!» In če ni toče, prevelikega deževja ali pa suše, jih trta usliši in rodi vino, čisto in dobro kot zlato.

Kot podzemni studenec se vleče skozi vsa božična in novoletna slavlja staroslovenski dualistični nazor boja med lučjo in temo, življenjem in smrtjo: luč in življenje pomenjata dobroto, a tema in smrt zlobo in zlo. Le malo je ostalo od vsega tega v naših ljudskih običajih in namesto boginje smrti, Morane sežigamo sedaj pustne šeme in namesto daritvenih molitev poganskih svečnikov zvenita po vinogradih sredi zime smeh in pesem otrok, ki s šibicami v rokah silijo trte, da bi dobro in bogato rodile. Pa tudi tako je lepo, saj svet ostane svet, velik in bogat in človek je mlad samo enkrat, a vprav v mladosti je moč in kipenje življenja.

— meff.

ŠPORT

Madžarski telovadci v Trstu

Velik fizikturni dogodek se nam obeta za soboto v Trstu. Nastopila bo namreč madžarska telovadna vrsta, ki je znana kot ena najboljših v Evropi. Vrsto sestavljajo olimpijski tekmovalci in udeleženci letošnje balkaniade, med njimi balkanski prvak Pataki, med ženskami pa prvakinja Sarkany.

Prvenstvo Tržaškega ozemlja

Enajsto kolo v prvenstvu Tržaškega ozemlja ni prineslo presenečenj, če izvzamemo nekoliko hud poraz Tovarnice strojev po Magdaleni (5:0), Montebella po Ponziani (6:1) in Rojana po Izoli (3:0). Skedenj ni nastopil v najmočnejši postavi, a je vendar premagal Costalungo s 3:1, Sv. Ana Nabrežino (1:0), Dreher Pristanišniki (4:3), Umag Mi je (2:1) in Piran Auroro (1:0).

Za prvenstvo Tržaškega ozemlja so zadnje nedeljo odigrali samo dve tekni. Odigrali so prav za prav le eno, v kateri je Costalunga premagala Pristanišnike z 1:0. Druga tekma, v kateri sta se spoprijeli vodilni moštvi t. j. Skedenj in Sv. Ana, je pa prispela le do 38. minute prvega polčasa, potem pa je bila pri stanju 1:0 za Skedenj prekinjena zaradi nediscipliniranosti igralcev Sv. Ane. Ker cenimo v fizikturni predvsem pošteno borbenost ne pa neravno klubaško zagrozenost ki nima s pravim pojmovanjem fizikulture, kakršna naj si čedalje bolj osvaja množice, ničesar opraviti, zato moramo vse take pojave med našimi fizikturnimi društvi najostreje obsoditi. Krivce pa je treba najostreje kaznovati, pa naj gre za krivdo posameznikov ali pa vsega moštva.

Ostala tekmovalca so dala naslednje rezultate:

Za otroško prvenstvo: Skorklja—Greta; Aquila—Vesna 10:0; Col ILVA—Proleter 2:0; Sv. Vid—Arzenal 4:1; Kolonja—Bolniška blagajna 2:1; Tiskarji—Sv. Marko 1:1; OM MMSA—Primorje P. K. 5:2.

Za prvenstvo I. skupine: Opčina—Arzenal B. 3:2; Sv. Ivan—Col 2:2; Primorje P.K. B.—Univerzal 3:3; Skoljet—Sv. Marko B. 9:9.

Istrsko prvenstvo: Zaščita—Olimpia 2:1; Partizan—Rdeča zvezda 1:0; (prekinjena v 32 min. drugega polčasa); Aurora B.—Florentina neodigrana; Izola B.—Medusa 9:0; Petrovica—Umag B. 0:0.

VESTI IZ JUGOSLAVIJE

CRVENA ZVEZDA: METALAC V BEOGRADU 3:2
HAJDUK: DINAMO V SPLITU 0:0

Za poraz po Atalanti se je Torino maščeval nad Triestino

Milan	13	9	2	2	27	22	20
Torino	14	9	2	3	43	8	20
Infer	14	8	2	4	39	19	18
Juventus	13	6	4	3	25	20	16
Bologna	14	5	6	3	19	13	16
Triestina	13	5	5	3	13	16	15
Florentina	13	5	4	4	10	9	14
Salernitana	14	5	4	5	18	21	14
Genoa	13	6	1	6	25	20	13
Roma	13	5	3	5	19	23	13
Pro Patria	14	5	3	6	16	22	13
Livorno	14	4	5	5	14	22	13
Bari	12	4	4	4	13	17	12
Atalanta	13	4	4	5	15	14	12
Lazio	14	3	6	5	11	15	12
Alessandria	14	5	2	7	18	23	12
Modena	13	3	5	5	14	17	11
Lucchese	13	4	3	6	11	31	11
Vicenza	13	3	3	7	11	27	9
Napoli	13	2	4	7	15	20	8
Sampdoria	13	3	2	8	15	21	8

Italijanska državna reprezentanca, ki je nedeljo prej premagala češkoslovaško reprezentanco v Bariju, je v nedeljo pred božičem izgubila v Bergamu proti Atalanti (0:1). Seveda je nastopila le pod imenom Torino. Tako je prišel na prvo mesto Milan, ki je počival in ima isto število točk z eno tekmo manj kot Torino. Inter si je z izdatno zmago nad Pro Patrio (4:0) spet izboljšala položaj. Preseneča pa četrto mesto Triestine; z Vicenzo je n. pr. igrala kaj slabo, a zadnje tri

minute je le zabil edini gol (1:0) in si tako priborila dve točki. Ostali rezultati: Salernitana:Sampdoria 2:1, Modena:Bologna 1:1, Napoli:Roma 1:2, Lazio:Bari 3:3, Fiorentina:Alessandria 2:1, Juventus:Lucchese 1:1, Genova:Livorno 0:0.

Dodajemo še rezultate zadnje nedelje, po katerih se pa lestvica pri vrhu ni spremenila. Pač pa se je morala Triestina pomakniti nekoliko nazaj s svojega mesta; Torino ji je zabil pol tuceta golov (6:0). Tudi drugi torinski klub Juventus je igral dobro, na tujem terenu je zmagal nad Romo s 3:2. Zmagovita sta bila tudi oba milanska kluba — Milan:Modena 2:1 in Vicenza:Inter 1:4. Ostali rezultati: Sampdoria:Fiorentina 0:0; Bologna:Lazio 0:0; Alessandria:Salernitana 3:0; Livorno:Napoli 1:0; Lucchese:Pro Patria 2:0; Bari:Genova (prekinjena v 42. min. drugega polč.) 1:0.

Drobne športne vesti

ZDTV je priredila v nedeljo masovni kros na Montebellu. Ženske so tekmovalce na približno 300 m dolgi progi in so prispale na cilj v tem vrstnem redu: 1. Vrtovec Joža (Sv. Ivan), 2. Pescatori Zdenka (Rinaldi), 3. Petran Diana (Pristanišniki), 4. Miškulin Silvana (Sv. Alojzi) itd. Moški, I. kategorija (2000 m): 1. Bemb Umberto (ZOL-ILVA), 2. Sedmak Lucijan (Sv. Križ), 3. De Gasperi (Sv. Vid), 4. Abram (Nabrežina) itd. Moški, II. kategorija (1500 m): 1. Fuko Ivan (Nabrežina), 2. Businelli (ZOL-ILVA), 3. Cantori (ZOL-ILVA), 4. German (Sv. Ivan).

Pokal I. kategorije si je osvojilo moštvo Vesne (Sv. Križ), plaket za II. kategorijo ZOL-ILVA, za ženske pa Sv. Alojzi. Pokal za prvo moštvo izven Trsta je pripadel Kortam.

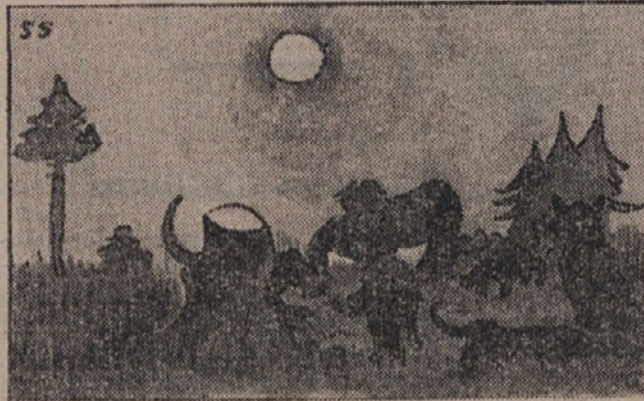
Na teniškem turnirju v Budimpešti sta prišla Jugoslovana Mitč in Palada v igri parov v semifinale z zmago nad Cehoma Dostalom in Solcom. V igri posameznikov sta se srečala Madžara Adam in Asboth. Po zelo lepi igri je zmagal Asboth z rezultatom 7:5, 6:8, 6:1. Asboth je v odlični formi.

Na neki mednarodni lahkoatletski prireditvi v Alžiru je nastopil Ceh Zatopek, ki je zmagal v teku na 3000 m v času 8'11". Drugi je prispel Francoz Veyrier v 8'38", tretji pa Luksemburčan Heirendt. Prisostvovalo je 12 tisoč gledalcev.

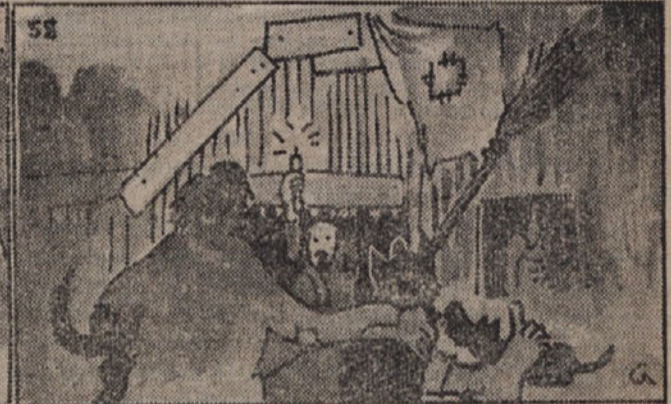
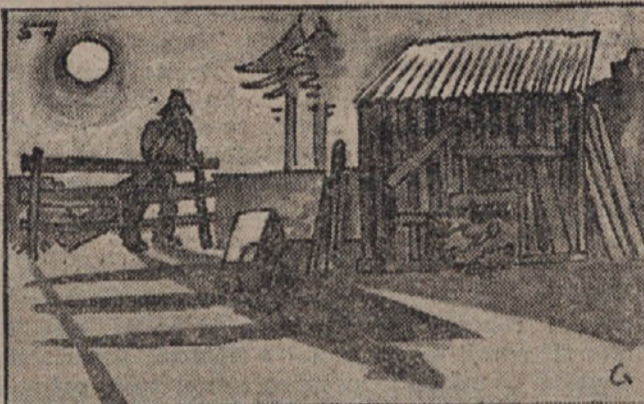
TORTILJSKOL predmestje

JOHN STEINBECK

Ilustrira B. Grom

55. Ko je Pirat nakrmil pse, se je napolil v gozd po les. Okrog poldne ga je naložil na svoj voz ček in ga v spremstvu psov odpeljal v mesto. Tam ga je prodajal po cestah, dokler ni zanj izkupil četrt dolarja. Denarja ni zapravljal, pač pa ga je vsako noč skrtil v gozdu na varnem kraju. 56. Pilon, ki mu ni ostala nobena podrobnost iz življenja sebi enakih skrita, je kmalu odkril Piratovo tajno in začel razmišljati takole: Ubogi Pirat, živi v kurniku, oblači se v cunje, hrani se z ostanki jedil: kaj bi ne b'lo delo usmilenja, če bi jaz napravil zanj vse, česar sam ni zmogel napraviti. Pirat ima denar, jaz razum, dobro delo bo, če bom temu revežu žrtvoval svojo pamet.

57. Odločil se je torej, da obišče Pirata. Odšel je, ko se je že stemnilo. V bližini Piratovega bivališča je zaslišal renčanje psov. »Pirat,« je zaklical, »tvoj prijatelj Pilon bi rad govoril s teboj.« Renčanje je utihnilo in hripav glas je odgovoril: »Pojdij proč, zdaj spimo..... Noč je, pojdi spat!« 58. »Imam svečo s teboj, ki bo razsvetlila tvojo temno kočino in kos sladkega kruha zate,« je dalje govoril Pilon... Končno se je Pirat omajal in zaklical: »No, pa pridi!« Pilon je vstopil, prižgal svečo in zagledal Pirata sedečega na tleh sredi svojih psov.

59. Čim je Pirat odvil zavoj, ki mu ga je dal Pilon, so se psi zasmejali, iztegnili gobce, pomahali z repi in se oblizovali.... Pirat je slaščico razdelil na sedem delov. Vsakemu je dal po enega: Pilonu, psom in končno sebi. Ko je pokazal psom prazne roke, so ti pokorno zopet polegli po tleh. 60. Končno je tudi Pilon sedel na tla in začel govoriti Piratu: »Tjamaš mnogo prijateljev, ki mislijo nate, toda ne upajo si k tebi, da bi ti v svojem ponosu ne trpel, ko bi te videli v tej revščini. Skrbi jih, da boš zbolel ob tem trdem življenju.« »Kaj, da bi jaz mel prijatelje,« je zmedeno vzkliknil Pirat. »Ne bi rad, da bi kdo trpel zaradi mene,« je skoraj jokaje pristavil. »In vendar je tako,« je rekel Pilon.

ŠAH

Komaj smo zadnjic zaključili naš pregled Cigorinovega spominskega turnirja, v kolikor so nam bili do tedaj znani rezultati, že je prišla vest, ki je gotovo pomenila presenečenje turnirja. Pripravil jo je Ceh Pachman v svojih prekinjenih partijah z Gligoričem in Botvnikom. Gligorič, ki se je tudi na tem močnem turnirju odlično izkazal in o katerem je Botvnik dejal, da ga po stilu igre spominja na jugoslovanskega velemejstra dr. Vidmarja, je v igri s Pachmanom izgubil. Za mladega Ceha je bila to nad vse drago cena točka. A česar Pachman gotovo niti najmanj ni pričakoval, je pa bila njegova zmaga nad Botvnikom. Brez dvoma je to največji uspeh v njegovi dosedanji šahovski karieri, na katerega se bo lahko vedno z veseljem in ponosom spominjal. Dve tako važni točki pa sta mu tudi pripomogli, da se je povzpela na čelo inozemskih udeležencev; prehitel je dr. Trifunoviča za pol točke in se z 8 in pol točke usidral na 8. mesto, to se pravi, da je še prišel v zgornjo polovico igralcev. Vprašanje zmagovalca pa se je prav za prav rešilo s partijo med Botvnikom in Keresom. Tokrat sta se velemejstra srečala osmič; v prejšnjih igrah je enkrat zmagal Botvnik, šestkrat sta pa remizirala. Sedaj je Botvnik

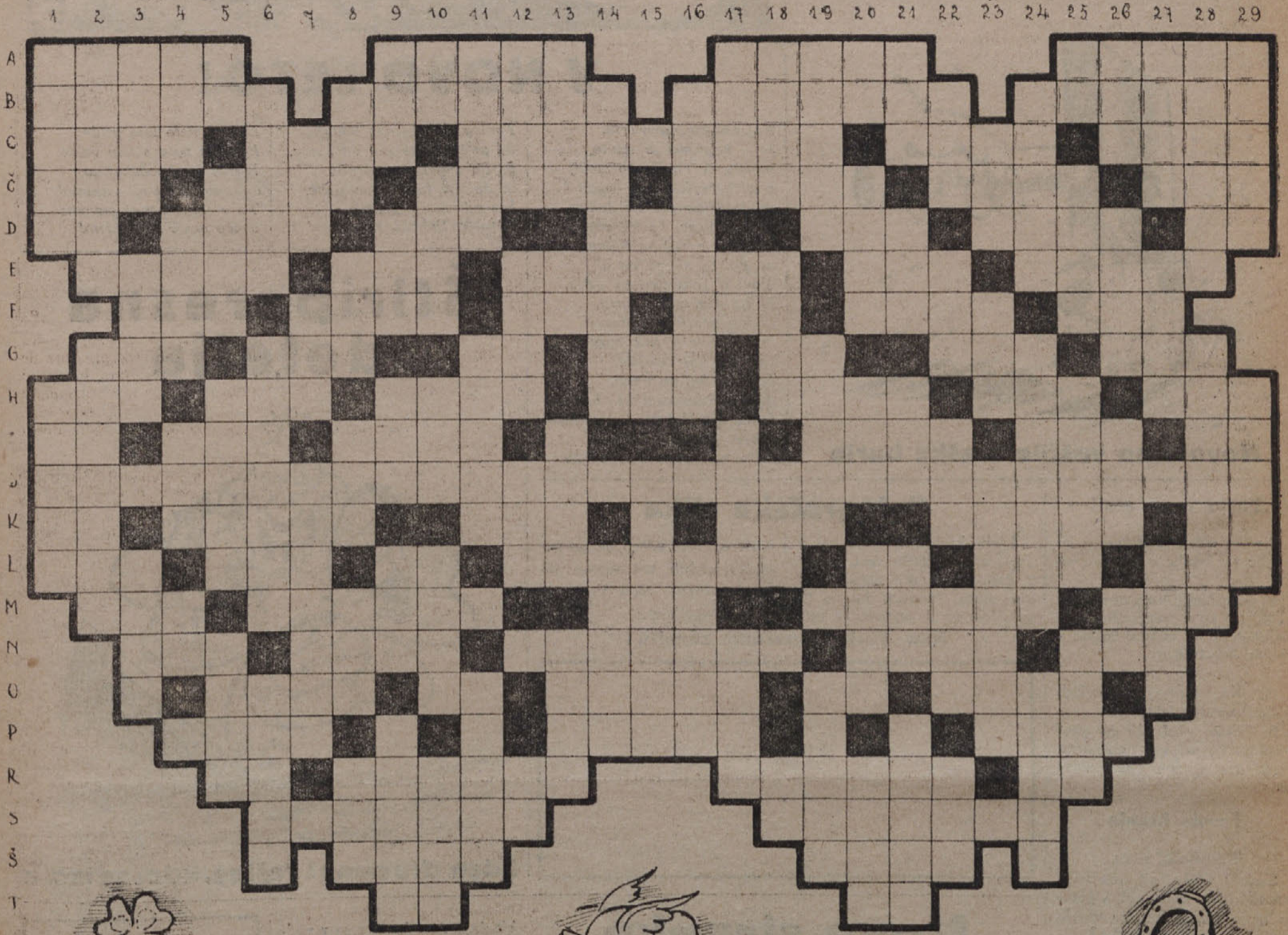
vodil s pol točke pred Keresom in je bilo torej od te igre skoraj vse odvisno. Botvnik, ki je po koncu turnirja o Keresu dejal, da gotovo ni bil v najboljši formi, ker je letos že mnogo igral in zmagal na dveh velikih turnirjih, je to igro odločil v svojo korist. S tem si je prav za prav zagotovil prvenstvo. Keres je pozneje izgubil že z Novoteljnovom, kar je bil njegov tretji poraz. V zadnjem kolu se je Botvnik srečal s Trifunovičem; pol točke mu je zadostovalo, da ga ne bi mogla več dohiti Ragozin in Smilov; igra se je res končala že po trinajsti potezi z remijem. Končni rezultat je torej naslednji:

Prvo nagrado si je priboril inž. Miša Botvnik, ki je dosegel 11 točk od 15 možnih. Drugi je Ragozin z 10 in pol točkami, 3. in 4. nagrado si delita Smilov in Boleslavski s po 10 točkami, 5. nagrado je dobil Kotov z 9 in pol točkami, na 6. in 7. mestu sta Keres in Novoteljnov z 9 točkami, 8. je Pachman z 8 in pol točkami, 9. je dr. Trifunovič z 8 točkami, 10. je Gligorič s 7 in pol točkami, 11. Bondarevski s 6 in pol točkami, 12. Holmov s 5 in pol točkami, 13. Kotnauer s 5 točkami, 14. in 15. mesto si delita Sokolski in Plater s 4 točkami. Na 16. mestu pa je Cvetkov z 2 točkama.

Turnir je sovjetskimi šahistom služil kot odlična priprava za turnir, na katerem se bo odločilo, komu naj pripade ponosni naslov svetovnega šahovskega prvaka. Kot je znano, je svetovni prvak Aljehin umrl, ne da bi mu prej kdo iztrgal svetovno prvenstvo. Razen Botvnika in Keresa je seveda med sovjetskimi šahisti še marsikdo, ki se lahko z vso upravičenostjo postavi v vrsto z drugimi inozemskimi tekmovalci.

Naša novoletna križanka

VODORAVNO: A. svetlobni trak, mesto v Evropi, saljivec, mesto v Furlaniji; B. grški bog, moško ime, starodavno mesto v Aziji, mesto v Italiji; C. gnota, rimsko božanstvo, monolog, čevljarsko orodje, grško božanstvo; C šteje let, del hlā, enota za tehtanje dragotin, stara dolžinska mera, ud, naziv za očeta; D. kazalni zaimek, napaka, korobač, neznan, reka v Afriki, turški sodnik, španski spolnik; E. dan v tednu, tatarski vladar, pristoj za poslušanje, poslanec, vrh v Trnovski planoti; F. plod, reka v Italiji, dvojnica, mesto v Evropi, poziv, lučaj; G. posoda, švicarski kanton, predlog, velika ptica, latinski veznik,

posoda, del živalskega telesa; H. številko, pesem, arabski knez, kazalni zaimek, reka na Pirenejskem polotoku, rodovno znamenje, jurek; I. ploskovna mera, žensko ime, rastlina, kraj na Dolenjskem, pevski glas, oblika pomožnega glagola; J. voščilo Ljudskega tednika; K. številnik, žensko ime, vrsta, žensko ime, grška pokrajina, glina; L. pritek Drine, hitro gibanje, samô, stara doba, nota v solmizaciji, dan v rimskem koledarju, poželenje; M. soha, glasbilo, predlog, nikdar, kraj ob Adiži; N. vrsta športa, jahanje, del sveta, vrsta konja, časovna enota; O. domačji žival, grška črka, orodje za čiščenje, kazalni zaimek, gr-

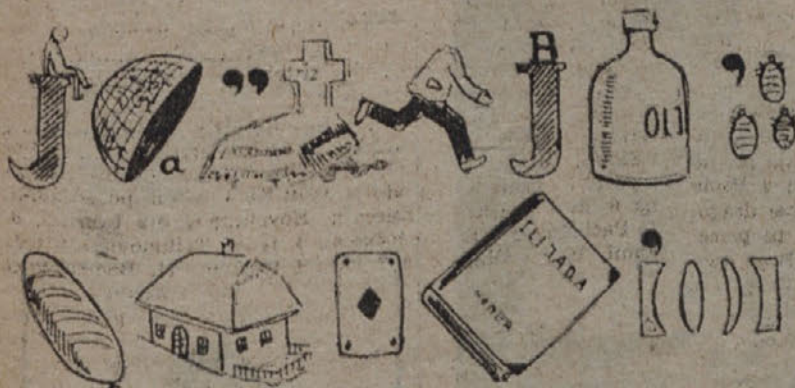
ški junak v trojanski vojni; P. reka v Evropi, zlodej, del starih Slovanov; R. igralna karta, rudnina, svetopisemska pokrajina, veznik; S. trup, knjiga, ki jo dobimo ob novem letu; S. ključno zrnce, žensko ime; T. rimski novec, predlog.

NAVPIČNO: 1. tkanina, moško ime; 2. stroj, slovenski pisatelj; 3. padavina, plevel, umivalna potreščina; 4. žensko ime, veliko poslopje, reka v Nemčiji, predlog; 5. veznik, predlog, izneverjenje, tekočina; 6. diktat, prizadeven delavec, kraj pri Kobaridu; 7. rastlina, nadv, reka v Sloveniji; 8. glasbilo, življenjska tekočina, rastlinska bolezen, žensko ime, dejanje; 9. po-

kion, nekdanji oblastnik v Jugoslaviji, žensko ime, neresnica, zaslonba; 10. člen, zabavišče, šahovski izraz, državna blagajna, gora v Grčiji; 11. nosilec, obed (francoska beseda), izvod (knjige); 12. pripadnik starega mongolskega naroda, prepir, zamrzla voda, veznik; 13. slovenski slikar, romanski spolnik, vrsta žita, prometna naprava; 14. vrsta skladbe, prizadevnost; 15. zajedavec, osebni zaimek, stolp pri mošaji; 16. nekdanji ruski plemič, vrsta pesnitve; 17. pijača, vprašalnica, grm, domača žival; 18. svod, zunanja plast stene, žensko ime, pokuk; 19. kraj na Goriškem, cilj pri

streljanju, angleška vladarska rodbina; 20. italijanski spolnik, pritek Donave, češko moško ime, drevo, zanos; 21. oprtnik, klej, čutilo, veznik, ptica roparica; 22. mesto v Darmaniji, snov, žensko ime, osebni zaimek, žensko ime; 23. del kroga, gal, žensko ime; 24. hrošč, prvotni prebivalci Indije, moško ime; 25. osebni zaimek, moško ime, slovenska krajina znana po smučarstvu, del glave; 26. naziv, drobec, pod, označba za kemično prvino; 27. vrsta voza, vnetljiva tekočina, rastlina; 28. enovit, knjiga pobožnih razmišljanj (o evangelijskih); 29. mašna knjiga, godalo.

Rebus

Vsem reševalcem uspehov polna nova leta!

Reševalcem

Ko smo pred nedavnim objavili, da bomo priobčili uganke le vsakih štirinajst dni, se je nekaj naših znancev takoj oglasilo z odločno zahtevo, da ostanemo pri dosedanjem načinu. Zdi se, da homo res ostali. Mnogi reševalci so nam pa ostali dolžni odgovor, mogoče pa bodo še rekli kako pametno.

Z nestrpnostjo pričakujemo, kdo nam bo prvi poslal rešitve ugank v božični številki, mislimo, da večje število ugank naših prijateljev ni oplašilo. Upamo, da jim bo tudi današnja križanka pripravila precej veselja. In rebus? Kar pogumno! — Na nekatera pisma bomo odgovorili prihodnjič, danes pa želimo vsem našim prijateljem obilo sreče v novem letu, še posebej pa pri reševanju ugank.

Rešitev ugank št. 46

GESLO.

Kuj me, življenje, kuj!
Če sem kremen, se raziskrim,
če jeklo, bom pel,
če steklo — naj se zdrobim.

DIAMANT.

1. I, 2. žep, 3. živež, 4. Levstik, 5. Peter, 6. žir, 7. k. — Pri tej uganki so reševalci pač še posebej uganili, da stoji slika postrani namesto pokonci.

BESEDNICA.

Vabilo, ebonit, Sezana, elipsa, ločilo. — Vesel božič!

PRAVOKOTNIK.

Travnništvo, strategija, potratnost, Avstralija, Prestranek, magistrale, tekoči trak, Bramaputra,

PREGOVOR.

Boljši vrabec v roki, nego golob na strehi.

Izid žrebanja

- I. BALTEZAR MILICA, Ljubljana, Brankova 13.
- II. MARGON MILKO, Koper, (Koper).
- III. KREPL FRANKO, Krabj, Huje 17.

Kupon št. 48

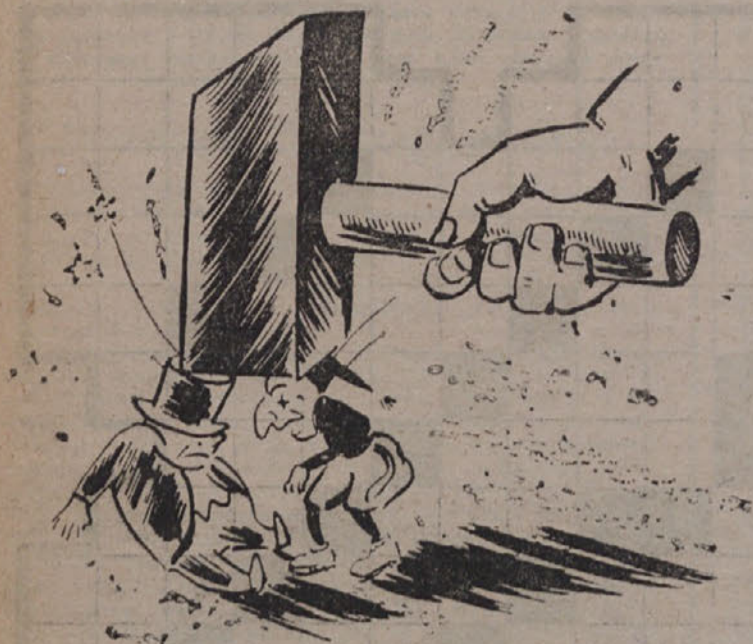
za nagradno tekmovanje Ljudskega tednika

Odgovorni urednik
Jože Koren

Tiskala Zadrúžna tiskarna v Trstu.

Vsak je svoje sreče kovač

Novoletno voščilo kraške burje

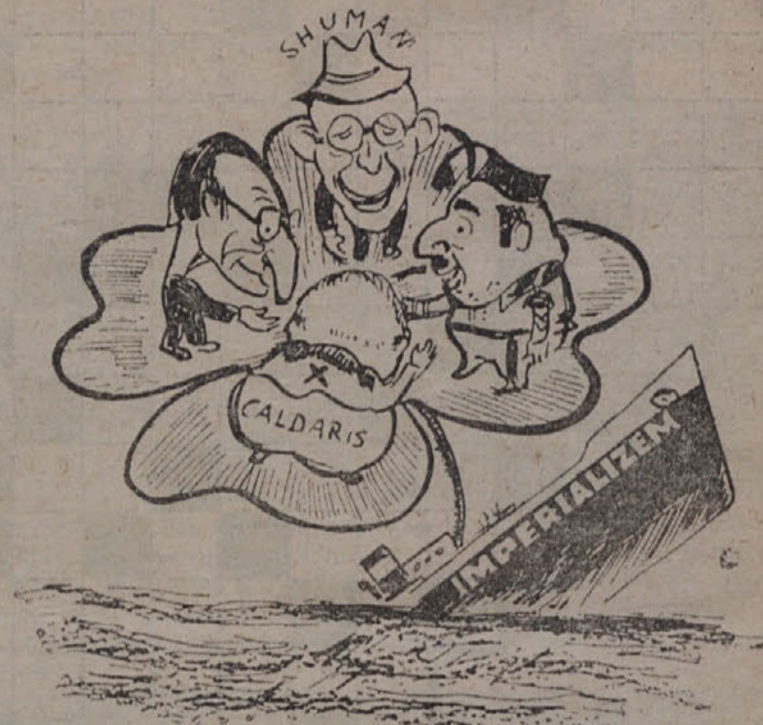
V NOVO LETO!

Kaj prinese novo leto, še v kopreno je odeto, morda, če bo šlo po sreči, z guvernerjem nas osreči in dolarjev pet milijonov nam prinese. Le kanonov, teh si prav nič ne želimo, ne poleti, ne na zimo! Novem letu čast in slava, če bo sita vsaka glava, če brezposelnost odpravi, če zločince v ječe spravi. Tudi bi nas veselilo, če bi se kaj pocenilo, da s prisluzenim bi novcem, lahko stopil kdaj k trgovcem. Novo leto se pojavlja, staro se v zapeček spravlja.

Temna slutnja nas obdaja, da prične spet vse od kraja, da bo zopet vse narobe in da vse bo šlo po gobe, ker od srca si želimo. Vendar, ljubčki, potrpite!

Enkrat tisto leto pride, ko nam naše sonce vzide. Na to leto počakajmo, upajmo, in se ne vdajmo! To v tolažbo naj povem: sonce pride za dežjem!

Štiriperesna detelja

Eden drugemu: reši se, kdor se more

Pogovor na cesti

A: Ste čitali, v Bolgariji so prešle vse banke v državne roke.

B: Sem bral. A to ni nič takega, saj so v imperialističnih državah že od nekdanj banke v rokah državnikov.

A: Kje boste proslavljali prihod novega leta?

B: Nikjer. Kaj bi ga proslavljali, ko ne vem kakšnega vrača nam to leto spet prinese.

Veselo branje

Rodbinska sreča

Sinček: Očka, ali ima naša vzgojiteljica, tista, veš, s katero te je včeraj mamica videla poljubovati se, perutnice?

Oče: Kako pa prideš na to?

Sinček: Slišal sem danes mamicco, ko je rekla: »Ta naša vzgojiteljica bo prvega letela.«

Po Silvestrovem

A: Kaj pa je tebi, da imaš obvezano roko? Si padel, kaj, ko si se s silvestrovanja okajen vračal domov, pa si si jo potokel?

B: Ah, ne. Pomisli: nek pijanec mi je stopil nanjo.

Raztreseni profesor po silvestrovanju

Profesor Ščinkavec je prišel s silvestrovanja domov. Ni bil okajen, a nekaj je vendar popil. Raztresen pa je bil že itak vedno. No, in se je spravljajal spat. Slekkel je hlače, jih lepo previdno položil v posteljo, pokril z odejo, sebe pa položil preko stola.

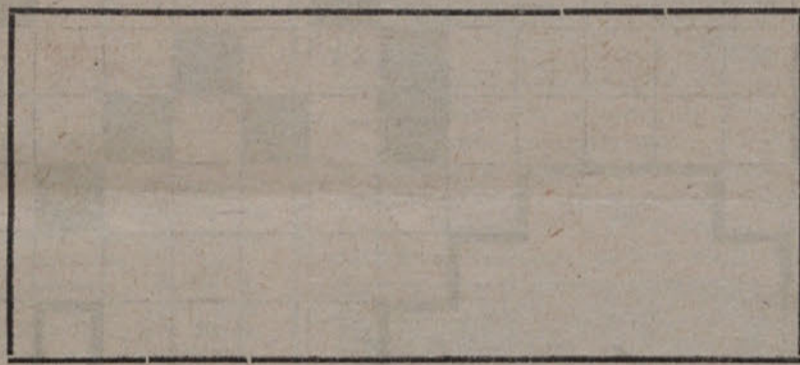
Profesor Ščinkavec je šel silvestrovat. Pri odhodu je pritrđil na vrata svoje sobe listek: Me ni doma. Zjutraj se je vrnil. Na vratih je opazil listek. Prebral ga je: Me ni doma. Pomislil je, na to pa dejal: »Škoda, ga ni doma.« In profesor Ščinkavec se je vrnil zopet v mesto.

Telegrafska slika

Ljubi bralci! Gotovo ste v časopisih zasledili vest, da je v Ameriki te dni zapadlo 65 cm snega. Medtem ko so to poročali, ga je zapadlo še več.

Našemu uredništvu se je posrečilo dobiti telegrafsko sliko današnjega New Yorka, ki jo tu objavljamo:

New York v snežnem zometu:

Nova stranka

V Trstu je bila te dni ustoličena nova stranka. Pravijo ji, da je demokratska, po predsednikih sodeč pa bo bolj ad-

vokatska. Najstarejši član je osemdesetletnik, najmlajši pa menda komaj polnoletni kralj Peter. Stranka bo delovala za

blaginjo naroda. Ker so v vodstvu kar štirje advokati, se obeta posebno kmetom lepa bodočnost. Daleč jih bodo spravili, če bo šlo vse po sreči, morda celo na dražbo.

Kaj se komu obeta v novem letu?

- ...grškim partizanom: priti v Atene.
- ...grškim monarhofašistom: oditi iz Aten.
- ...Francozom: zategnitev pasu še za dve luknji.
- ...Amerikancem: zategniti Francozom pas za tisti dve luknji.
- ...Angležem: trpeti žejo v senci ameriškega dolarja.
- ...De Gasperiju: ustanoviti protistavkovno ministristvo.
- ...Jugoslaviji: ne more novo leto nič obetati, ker na njegova obetanja Jugoslavija nič ne da in si kar sama pomaga.

Tržaško silvestrovanje

